

Національний технічний університет
"Дніпровська політехніка"

Навчально-науковий Інститут економіки
Фінансово-економічний факультет

Кафедра економічного аналізу і фінансів

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до кваліфікаційної роботи
ступеню бакалавр

студентки Бут Ольги Володимирівни
(ПІБ)

академічної групи 072-16зск-2 (заочна форма навчання)
(шифр)

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код і назва спеціальності)

освітньо-професійної програми: «Фінанси, банківська справа та страхування»

на тему: «Визначення надійності та ліквідності кредитної установи на прикладі
АТ «Укрсиббанк»

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
Кваліфікаційної роботи	Доценко О.Ю.			
Рецензент				
Нормоконтролер	Доценко О.Ю.			

Дніпро
2020

**Національний технічний університет
"Дніпровська політехніка"**

ЗАТВЕРДЖЕНО:

завідувач кафедри

економічного аналізу і фінансів

(повна назва)

О.В.Єрмошкіна

(підпис)

(прізвище, ініціали)

« _____ » _____ 2020 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеню бакалавр

студентці Бут Ользі Володимирівні академічної групи 072-17зск-2
(прізвище, ініціали) (шифр)

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код і назва спеціальності)

**На тему: «Визначення надійності та ліквідності банківської установи (на прикл
АТ «Укрсиббанк»)»**

затверджену наказом ректора НТУ "Дніпровська політехніка" від _____ № _____ -л

Розділ	Зміст	Термін виконання
ВСТУП	Актуальність теми, мета, завдання, об'єкт, предмет дослідження, інформаційна база	02.05.2020- 07.05.2020
Розділ 1	Теоретичні засади визначення надійності та ліквідності кредитної установи	08.05.2020- 17.05.2020
Розділ 2	Аналіз стану надійності та ліквідності кредитної установи на прикладі АТ «Укрсиббанк»	18.05.2020- 26.05.2020
Розділ 3	Планування підвищення ефективності надійності та ліквідності АТ «Укрсиббанк»	27.05.2020- 03.06.2020
ВИСНОВКИ		04.06.2020- 06.06.2020
Демонстраційний матеріал	Підготовка демонстраційного матеріалу до Захисту	07.06.2020- 09.06.2020

Завдання видано

_____ (підпис керівника)

Доценко О.Ю.

(прізвище, ініціали)

Дата видачі завдання 06.04.2020 р.

Дата подання до екзаменаційної комісії 10.06.2020 р.

Завдання прийнято до виконання

_____ (підпис студента)

Бут О.В.

(прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Бут О.В. «Визначення надійності та ліквідності банківської установи (на прикладі АТ «Укрсиббанк»)). – Рукопис.

Кваліфікаційна робота бакалавра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» (спеціалізація «Фінанси і кредит») – Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», 2020.

Мета роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні важливості управління ліквідністю і надійністю, розкритті діючої практики управління ними, а також пошуку напрямків удосконалення керування фінансовою стійкістю та надійністю банку.

У першому розділі роботи був викладений сучасний стан проблеми, обґрунтована актуальність теми і конкретизовано завдання роботи. Були визначені основні теоретичні та методичні підходи щодо аналізу надійності та ліквідності банківської установи.

У другому розділі був проведений аналіз та динаміка показників надійності та ліквідності у 2017-2019 роках, розглянуто процес управління ними в АТ «Уксіббанк».

У третьому розділі на підставі проведеного аналізу діючої практики управління надійністю та ліквідністю запропоновано шляхи удосконалення оптимальної структури управління даними показниками. Зроблено висновки про ефективність усіх запропонованих заходів.

Отримані результати можуть бути використані банком для забезпечення прибутковості своєї діяльності в майбутніх періодах.

ЛІКВІДНІСТЬ, НАДІЙНІСТЬ, АКТИВИ, ПАСИВИ, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ,
РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ АКТИВІВ, ЕКОНОМІЧНО ДОДАНА ВАРТІСТЬ

ABSTRACT

But O.V. Determining the reliability and liquidity of a credit institution (in terms of "UKRSIBBANK" JSC) – Manuscript.

Qualification work for obtaining an educational qualification level for a bachelor's degree in the field of preparation 072 "Finance, Banking and Insurance" - Dnipro University of Technology, Dnipro", 2020.

The purpose of the work is to theoretically substantiate the importance of managing liquidity and reliability, disclose the current practice of managing them, and also to find directions for improving the management of financial stability and reliability of the bank.

In the first chapter of the work, the current state of the problem was stated, the relevance of the topic was substantiated, and the tasks of the work were specified. The basic theoretical and methodological approaches to the analysis of the reliability and liquidity of a banking institution were identified.

In the second chapter, we analyzed the dynamics of reliability and liquidity indicators in 2017-2019 and reviewed the process of managing them at Uksibbank JSC.

In the third chapter, on the basis of the analysis of current practice of reliability and liquidity management, ways to improve the optimal structure for managing these indicators were proposed. Conclusions are drawn about the effectiveness of all the proposed activities.

The obtained results can be used by the bank to ensure profitability of its activities in future periods.

LIQUIDITY, RELIABILITY, ASSETS, LIABILITIES, FINANCIAL STABILITY,
RETURN ON ASSETS, ECONOMIC ADDED VALUE

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ВИЗНАЧЕННЯ НАДІЙНОСТІ ТА ЛІКВІДНОСТІ ФІНАНСОВОЇ УСТАНОВИ	8
1.1. Сутність та роль кредитних установ в фінансовій системі України.....	8
1.2. Методика визначення надійності та ліквідності як основних показників діяльності кредитної установи	13
1.3. Особливості методики визначення надійності та ліквідності кредитної установи.....	30
Висновки до розділу 1.....	45
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ НАДІЙНОСТІ ТА ЛІКВІДНОСТІ КРЕДИТНОЇ УСТАНОВИ НА ПРИКЛАДІ АТ "УКРСИББАНК".....	48
2.1. Загальна характеристика АТ "Укрсиббанк"	48
2.2. Аналіз стану надійності АТ «Укрсиббанк»	60
2.3. Аналіз ефективності розрахунку показників ліквідності АТ «Укрсиббанк»	65
Висновки до розділу 2.....	74
РОЗДІЛ 3. ПЛАНУВАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАДІЙНОСТІ ТА ЛІКВІДНОСТІ АТ "УКРСИББАНК"	76
3.1. Визначення напрямків підвищення ліквідності АТ "УКРСИББАНК"	76
3.2. Заходи щодо забезпечення фінансової надійності АТ "Укрсиббанк"	89
3.3. Визначення економічного ефекту від прогнозування показників визначення ліквідності і надійності	94
Висновки до розділу 3.....	105
ВИСНОВКИ.....	107
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	111
ДОДАТКИ.....	117

ВСТУП

Актуальність теми. Ліквідність банку є однією з найважливіших системних характеристик банківської діяльності, яка потребує вивчення, аналізу та ефективного управління. Банк, який має проблеми з ліквідністю не може виконувати власні функції і проводити операції з обслуговування клієнтів, його рейтинг знижується, що значно ускладнює запозичення коштів із зовнішніх джерел, а відтак, втрачається потенційний прибуток. Щоденна робота щодо підтримки достатнього рівня ліквідності – це неодмінна умова самозбереження та виживання банку. Тому вирішення проблем ліквідності повинно бути найвищим пріоритетом в діяльності банку, а формування та використання адекватного інструментарію управління ліквідністю банку – першочерговим завданням, що й визначає актуальність дослідження.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні важливості управління ліквідністю і надійністю, розкритті діючої практики управління ними, а також пошуку напрямків удосконалення керування фінансовою стійкістю та надійністю банку.

Завдання кваліфікаційної роботи полягає у визначенні сутності надійності та ліквідності Установи, проведенні детального аналізу даних факторів та у пошуку відповідних шляхів для забезпечення максимально можливих показників останніх.

Об'єктом роботи є дослідження й аналіз показників ліквідності та надійності АТ «Уксіббанк».

Предметом дипломного дослідження є комплекс системи управління ліквідністю та надійністю в АТ «Уксіббанк».

Інформаційно-методичними джерелами дипломного дослідження є звітні документи АТ «Уксіббанк» за 2017-2019 роки, банківське та нормативне законодавство України, нормативна та статистична інформація Інтернет-сайтів Національного банку України та Асоціації банків України в мережі Інтернет, спеціалізовані банківські періодичні видання, монографії та навчальні посібники з питань ліквідності банківської діяльності.

Методами дослідження є: індукція та дедукція, аналіз та синтез, метод порівнянь та аналогій, економіко-математичні, статистичні, методи розрахунку нормативних показників рівнів банківської ліквідності, метод порівняння статистичних показників надійності банківських операцій досліджуємого банку з характерними показниками для банків банківської системи України.

Прикладна цінність отриманих результатів дипломної роботи полягає у впровадженні пропозицій і рекомендацій щодо шляхів оптимізації ліквідності та надійності в комерційному банку, що дозволить зосередити увагу банківських установ на доцільність оптимального визначення показників надійності та ліквідності.

Апробація результатів роботи. Основні положення, результати, висновки та пропозиції обговорено та схвалено на студентській науково-практичній Інтернет-конференції «Розвиток фінансової системи країни в умовах глобалізації», яка відбулася 15-17 квітня 2020 року у місті Дніпро.

Особистий внесок. Власним внеском автора є розробка системи удосконалення процесу визначення ліквідності АТ «Уксіббанк» на основі впровадження новітніх способів для цього. Результати дослідження мають високе практичне значення та можуть бути використані Установою для прогнозування майбутніх показників надійності та ліквідності.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, викладена на 117 сторінках друкованого тексту. Матеріали роботи містять 24 таблиці, список використаної літератури налічує 58 найменувань.

РОЗДІЛ 1. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ВИЗНАЧЕННЯ НАДІЙНОСТІ ТА ЛІКВІДНОСТІ ФІНАНСОВОЇ УСТАНОВИ

1.1. Сутність та роль кредитних установ в фінансовій системі України

Фінансова система України складається з багатьох ланок, однією з яких є банківська система.

Банківська система є елементом економічного базису суспільства, що розвивається за законами ринкової економіки. Ця система внутрішньо організована, взаємопов'язана, має загальну мету та завдання.

Банківська система є складовою частиною кредитної системи держави. Для нормального функціонування банківська система має відповідати таким вимогам.

1. У країні має бути достатня кількість діючих банків і кредитних установ. Систему слід розглядати як таку, що систематично розвивається і постійно кількісно та якісно змінюється.

2. У системі не має бути зайвих елементів. У цьому секторі економіки мають бути відсутні банківські установи, які не розпочали виконання банківських операцій у встановлені строки, які діють без належним чином оформлених ліцензій на здійснення банківських операцій, або утворені не у відповідності до чинного законодавства та акта засновника про створення.

3. У країні функціонує центральний банк, який виступає основним координатором кредитних інститутів та ефективно виконує функції управління грошово-кредитними і фінансовими процесами в економіці. Важливе значення має індекс незалежності центрального банку від уряду, який складається із таких елементів: система призначень функціонерів центрального банку, взаємовідносини з урядом, конституційне закріплення за центральним банком функції цінової стабільності, монетарне фінансування бюджетного дефіциту, монетарні інструменти.

4. Поряд із центральним банком діють найрізноманітніші комерційні банки, які охоплюють усі сфери національної економіки і зовнішньоекономічні зв'язки,

здійснюють широкий діапазон банківських операцій та фінансових послуг для юридичних і фізичних осіб.

5. У країні діють банки і кредитні установи, які не лише обмежуються акумуляцією і розподілом коштів підприємств, організацій, а й сприяють накопиченню капіталу, активно втручаються в усі сфери економіки.

6. Банківська система є складовою більш широкої системи – економічної системи держави.

Таким чином, банки органічно вплетені у загальний механізм регулювання господарського життя, тісно взаємодіють із бюджетом і податковою системою, системою ціноутворення, з політикою цін і прибутків, з умовами зовнішньоекономічної діяльності. Банківська система взаємодіє з економікою, активно впливає на соціальну сферу, що проявляється в накопиченні коштів населення і підприємств, сприяючи зростанню рівня життя. Проте банківська система – не механічне об'єднання різних банків, а специфічна економічна структура, яка має особливе призначення і виконує спеціальні функції в економіці.

Банківська система є законодавчо окресленою, чітко структурованою сукупністю фінансових інститутів, які займаються банківською діяльністю. Специфіка банківської системи проявляється в її функціях, а саме:

- а) створення грошей і регулювання грошової маси;
- б) трансформаційна функція;
- в) стабілізаційна функція.

Важливою функцією банківської системи є функція створення грошей і регулювання грошової маси, яка полягає в тому, що банківська система оперативно змінює масу грошей в обігу, збільшуючи або зменшуючи її відповідно до попиту на гроші. У виконанні цієї функції беруть участь всі ланки банківської системи (НБУ і комерційні банки), вона стосується всіх напрямів банківської діяльності.

Для банківської системи характерна трансформаційна функція, яка полягає в тому, що банки, мобілізуючи вільні кошти одних суб'єктів господарювання і передаючи їх іншим, мають можливість змінювати (трансформувати) величину і строки грошових капіталів та фінансові ризики.

Крім зазначених функцій банківська система також виконує стабілізаційну функцію, тобто функцію забезпечення сталості банківської діяльності та грошового ринку. Для банківської діяльності характерний високий ступінь ризику і банки працюють в умовах постійної чи підвищеної загрози втрати грошей та банкрутства. Ось чому боротьба з ризиками є важливим завданням не лише окремих банків, а й усієї банківської системи. Банки, виступаючи посередниками грошового ринку, беруть на себе відповідальність перед інвесторами за банківський ризик своїх позичальників. Виконання банківською системою стабілізаційної функції забезпечується: шляхом прийняття законів та інших нормативних актів, що регламентують діяльність всіх ланок банківської системи, та створенням належного механізму контролю й нагляду за дотриманням як чинного законодавства, так і діяльності банків.

Отже, банківська система – це розгалужена сукупність банків, банківських інститутів, фінансово-кредитних установ, що діють у межах єдиного фінансово-кредитного механізму на чолі з центральним банком і йому підпорядковуються.

Сучасна банківська система України, як і у більшості країн світу, має два рівні. На першому – НБУ та його організаційна структура, на другому рівні – комерційні банки різних видів і форм власності, спеціалізації та сфер діяльності з відповідною мережею установ (філії, відділення). У ст. 4 Закону України "Про банки і банківську діяльність" зазначено, що банківська система України складається з НБУ та інших банків, а також філій іноземних банків, які створені і діють на території України відповідно до положень цього Закону.

Перший рівень банківської системи України представлений НБУ, який відповідає за підтримання стабільності національної грошової одиниці та функціонування банківської системи. НБУ, як і центральні банки країн з ринковою економікою, виступає емісійним центром держави, банком банків, банком уряду, органом банківського регулювання і нагляду, органом монетарного та валютного регулювання економіки. Він впливає на всі сфери економічного життя країни.

НБУ, будучи головним банком держави, є координатором діяльності кредитних інститутів і виконує функції управління грошово-кредитними і

фінансовими процесами в економіці країни. НБУ зберігає кошти Державного бюджету України та позабюджетних фондів, організує розрахункове обслуговування центральних органів влади, здійснює видатки за рахунок власних доходів у межах затвердженого кошторису, а у визначених законодавством випадках також за рахунок Державного бюджету України, бере участь в обслуговуванні державного боргу шляхом розміщення державних цінних паперів, їх погашення та виплат доходу за ними.

НБУ здійснює свою діяльність самостійно, незалежно від органів державної влади, у своїй діяльності підзвітний Президентові України та Верховній Раді України, в межах їхніх конституційних повноважень.

Як центральний банк держави НБУ здійснює регулювання обсягу грошової маси, застосовуючи відповідні інструменти, а саме: визначення та регулювання норм обов'язкових резервів для комерційних банків; процентну політику; рефінансування комерційних банків; операції з цінними паперами на відкритому ринку; депозитну політику; управління золотовалютними резервами; регулювання імпорту й експорту капіталу.

НБУ має виключне право на емісію національної валюти, встановлює правила введення її в обіг, зберігання і перевезення грошових знаків, організовує інкасацію, визначає порядок ведення касових операцій для банків, підприємств і організацій.

НБУ, виконуючи функцію банку банків, забезпечує функціонування платіжної системи, організує міжбанківські розрахунки, виступає для комерційних банків своєрідним кредитором в останній інстанції, здійснює кредитування (рефінансування) банків з метою підтримки їх ліквідності шляхом надання ломбардних та стабілізаційних кредитів, проведенням операцій РЕПО.

Як орган банківського регулювання і нагляду НБУ здійснює державну реєстрацію і ліцензування банків, визначає правила, що регламентують їх діяльність, установлює стандарти та правила ведення бухгалтерського обліку та звітності в банках.

Важливу роль відведено НБУ як органу валютного регулювання і валютного контролю, який видає нормативні акти щодо ведення валютних операцій, визначає

структуру валютного ринку України та організує торгівлю валютними цінностями на ньому, видає ліцензії та письмові дозволи на проведення операцій із валютними цінностями, здійснює контроль за діяльністю банків та інших установ на валютному ринку. НБУ має відокремлене майно, закріплене за ним на праві повного господарського відання.

Отже, діяльність НБУ скерована на забезпечення єдиної державної політики в галузі грошового обігу, кредитування, фінансування і розрахунків у народному господарстві.

До другого рівня банківської системи України належать комерційні банки, які можуть бути різними за формами власності, спеціалізації та сферами діяльності.

У ринковій економіці комерційним банкам належить велика роль, вони акумулюють значну частину кредитних ресурсів і надають своїм клієнтам повний комплекс фінансових послуг, включаючи кредитування, залучення депозитів, розрахункове обслуговування, займаються випуском і розміщенням цінних паперів та ін.

Сучасні комерційні банки є багатофункціональними установами, які діють в різних секторах ринку позикового капіталу і фактично займаються всіма видами кредитних і фінансових операцій, пов'язаних з обслуговуванням господарської діяльності своїх клієнтів. Враховуючи, що основне навантаження фінансово-кредитного обслуговування припадає саме на комерційні банки, їх часто називають "супермаркетами фінансового ринку".

У сучасних умовах спостерігаються тенденції розмежування функцій та операцій комерційних банків з метою універсалізації їх роботи, підвищення ефективності банківської діяльності та одержання прибутків.

Різноманітність послуг, що надаються комерційними банками, не означає, що всі вони виконують однаковий набір операцій. Кожен банк визначає сферу своєї діяльності, виходячи із потреб клієнтури, яку він обслуговує. Проте існує ряд основних, базових функцій комерційного банку, які дають змогу зарахувати даний фінансовий інститут до установ банківської системи. До таких основних функцій комерційного банку, що визначають його економічну суть, слід віднести:

посередництво в кредиті, посередництво в розрахунках і платежах, випуск кредитних знарядь обігу.

Банківська система України як сектор економіки розвивається дуже динамічно. Перехід до ринкових відносин відбувався тут досить швидко і процес демонополізації став реальним, проявилася конкуренція.

Сучасна банківська система країни це сфера різноманітних послуг: від традиційних депозитно-позикових і розрахунково-касових операцій, що визначають основу банківської справи, до найновіших форм грошово-кредитних і фінансових інструментів, що використовуються банківськими установами (лізинг, факторинг, траст тощо). Сучасна банківська система України як система ринкового типу розвивається і має великі перспективи в майбутньому. Банківська система України становить органічну частину загальноекономічного комплексу і безпосередньо взаємодіє з економікою країни в цілому. Її завдання – відігравати значну роль в утворенні оптимального середовища для мобілізації й вільного переливання капіталів, накопичення коштів для структурної перебудови економіки, приватизації й розвитку підприємництва.

1.2. Методика визначення надійності та ліквідності як основних показників діяльності кредитної установи

Основним показниками діяльності кредитної установи є безперечно показники надійності та ліквідності. При цьому в якості підґрунтя обчислення зазначених показників виступають фінансові потоки банківської установи.

Такими фінансовими потоками є:

- обсяги наданих кредитів в економіку в розрізі окремих банків;
- обсяги залучених коштів на депозитні рахунки суб'єктів господарювання, тобто на депозитні рахунки юридичних осіб;
- динаміка значень отриманого фінансового результату.

Термін «надійність», як правило, трактується в залежності від контексту, де

він розглядається. Але у широкому розумінні надійність – це «можливість системи виконувати покладені на неї функції впродовж визначеного проміжку часу за певних умов експлуатації» [1]. С. І. Ожегов трактує термін «надійний» як «той, що вселяє довіру; міцний, насилу піддається руйнації, псування; добре працює; постійний, що не припиняється, розрахований на довгий термін, не тимчасовий; стійкий, що тримається твердо, не вагаючись, не падаючи, який відновлюється після незначного відхилення» [2].

О.А. Кириченко, досліджуючи надійність банку, визначає її як здатність забезпечити безумовну збереженість клієнтських коштів і повне виконання своїх зобов'язань. Однак це визначення є вузьким та представляє надійність банку лише для клієнтів та вкладників.

Більш широке трактування поняття «надійність банку» представлено Г.Г.Фетисовим [4]. Автор розглядає базову категорію з боку кожного суб'єкта-оцінювача надійності: клієнтів, акціонерів, співробітників, регулятивно-наглядових органів, і зазначають, що «надійний банк – це такий банк, діяльність якого безсумнівно призводить до реалізації інтересів конкретного суб'єкта» [4]. Саме визначення є узагальненим, але воно супроводжується детальним поясненням.

Зокрема, з позиції клієнтів банку, надійним є той банк, який здатен виконати свої зобов'язання вчасно і в повному обсязі та демонстрував цю здатність в минулому. Акціонери вважають, що надійність банку визначається привабливістю як об'єкта для вкладення капіталу, що підтверджуватиметься високою прибутковістю у порівнянні з іншими об'єктами, а також стійкістю до зовнішніх та внутрішніх чинників, що впливають на нього.

Інша позиція у співробітників банку, які зацікавлені у постійній роботі в даному кредитній установі, в одержанні стабільної і високої заробітної плати.

Оскільки кожний окремий комерційний банк є складовою ланкою банківської системи, негативні зрушення в його роботі здатні суттєво вплинути на загальний стан банківництва в країні. Тому органи банківського регулювання та нагляду, що є одним із суб'єктів-оцінювачів, також мають своє уявлення відносно надійності банку. Надійним є банк, що в минулому демонстрував високі позитивні результати

роботи, не порушував нормативні вимоги до банківської діяльності, має достатній рівень ліквідності та ефективну систему захисту від ризиків.

Єрмасова Н.Б. визначає надійність банку як здатність вчасно і будь-якій ситуації виконувати покладені на себе зобов'язання [5]. В цьому визначенні, як і у визначенні Г. Фетісова, надійність банку ототожнюється з ліквідністю, адже відомо, що ліквідність банку – це його здатність швидко перетворювати свої активи в грошові кошти з метою своєчасного виконання своїх зобов'язань [6]. Оскільки ліквідність банку передбачає його платоспроможність, то можна стверджувати, що ця категорія також є складовою надійності банку.

Поняття «надійність» в економічній літературі тісно пов'язане із поняттям «стійкість». «Словник української мови» пояснює стійкість як здатність довго зберігати і проявляти свої властивості, не піддаватись руйнуванню і псуванню [8]. В. Даль визначає стійкість як здатність «вистояти супроти чогось, встояти, успішно протистояти силі, витримати, не поступитися» [9]. У більш широкому розумінні цей термін означає здатність системи виконувати свої функції всупереч дії ендогенних та екзогенних факторів [10].

Г. Г. Фетисов зазначає, що «стійкий банк» – це більш фундаментальне поняття. Воно первинно по відношенню до поняття «надійний банк». Надійність залежить від стійкості. Якщо надійний – це не завжди стійкий банк, то стійкий банк – це завжди надійний. Надійний банк, наприклад, може виконати свої зобов'язання перед клієнтом, але це буде суперечити його стійкості і може викликати скорочення прибутку і навіть призвести до збитків [4]. Таким чином, Г. Фетисов доводить, що в основі надійності банку є його стійкість. Поняття «надійність» і «стійкість» банку є дуже близькими за своїм економічним змістом, але перше є більш широким.

Відносно банківських установ розглядають поняття саме фінансової стійкості, що характеризується ліквідністю, платоспроможністю, прибутковістю та захищеністю банку від ризиків.

В економічних дослідженнях діяльності банків окрім поняття «стійкість» існує термін «стабільність». Стабільність у науковому розумінні – «це здатність системи функціонувати, не змінюючи структуру та знаходитись у рівновазі, підтримувати

сталість у часі» [11]. Якщо стійкість, це здатність «опиратися та вистояти» під впливом зовнішнього та внутрішнього середовища, то стабільність банку визначається мінімальними змінами в його роботі та збереженням високих позитивних результатів. Якщо звернутися до попередніх визначень, можна зрозуміти, що стійкість банку є більш широким поняттям, а стабільність – основою її забезпечення.

Обираючи комерційний банк, клієнти прагнуть до максимального задоволення своїх потреб від співпраці з ним. І саме можливість банку це забезпечити певною мірою визначає його надійність. Станом на травень 2018 року в Україні зареєстровано 82 банки. Це говорить про високу конкуренцію на ринку банківських послуг. Банківська конкуренція – це жорстке суперництво між установами, а здатність забезпечити собі вигідну позицію в цьому сегменті є конкурентоспроможністю банку. Висока конкурентоспроможність може бути досягнута як результат тривалої роботи банку по вдосконаленню обслуговування клієнтів, розширення спектра послуг та кола партнерів, підвищення фінансової ефективності діяльності. Звісно, висока конкурентоспроможність, як окрема характеристика, не може свідчити про цілковиту надійність банку, але, на нашу думку, є невід’ємною її складовою.

Виходячи з цього, для забезпечення сподівань кожного із суб’єктів-оцінювачів (клієнтів, партнерів, акціонерів, регулятивних органів), враховуючи існуючі в економічній літературі підходи, визначимо надійність банку як здатність фінансової установи постійно забезпечувати ефективну діяльність, протистояти зовнішньому і внутрішньому впливу, а також зберігати можливість виконувати свої зобов’язання вчасно і в повному обсязі[23].

Отже, теоретичне дослідження поняття «надійність банку» дало змогу виділити наступні її складові: фінансова стійкість, стабільність, ліквідність, платоспроможність, конкурентоспроможність (рис.1.1).

Надійність банку				
Фінансова стійкість	Платоспроможність	Стабільність	Конкурентоспроможність	Ліквідність

Рис.1.1. Складові надійності банку

Надійність комерційного банку формується під впливом багатьох факторів. В економічній літературі вони поділяються на зовнішні та внутрішні. Зовнішні (екзогенні) фактори пов'язані із загальним економічним та політичним станом в країні, а внутрішні (ендогенні) – з діяльністю всередині установи [3, 4, 10].

Російський вчений В. Струговщиков досліджував фактори, що впливають на надійність банків, в більш ранній період, після банківської кризи 1998 року, і визначив серед зовнішніх факторів наступні [13]:

- стан економіки;
- дефіцит державного бюджету;
- зовнішній і внутрішній борг;
- стан торговельного балансу країни;
- світова фінансова криза;
- відірваність фінансового капіталу від реального сектору економіки;
- інфляційні процеси;
- хронічні неплатежі.

До внутрішніх чинників автор відносить:

- банківські ризики;
- низький рівень маркетингу та відсутність стратегічного планування;
- низька конкурентоспроможність банків та банківських продуктів;
- недосконалість організаційної структури банків;
- недоліки банківського нагляду;
- недостатній рівень банківських технологій;
- обмежений асортимент банківських послуг;
- низька державна підтримка, тощо.

Отже, в своїй класифікації автор виділяє саме ті фактори, що спричинили занепад банківської системи в період економічної кризи. Ці фактори відображають реально існуючі в той час проблеми, які на сьогодні здебільшого знайшли своє розв'язання. Наприклад, маркетинг в банківській сфері в останні роки досяг високого рівня, про що свідчить активна реалізація його складових, а саме комплексного дослідження банківського ринку, і, як результат, розробка і реалізація ринкової (конкурентної) політики, яка передбачає розробку стратегій надання послуг, ціноутворення, розміщення банківських установ, комунікаційної стратегії. На шляху підвищення власної конкурентоспроможності комерційні банки спрямовують значні зусилля для розширення асортименту банківських продуктів та підвищення якості обслуговування клієнтів. Велика увага приділяється впровадженню банківських інновацій та вдосконаленню технологій.

О. Кириченко та його співавтори поділяють зовнішні фактори, що впливають на діяльність банку, а, отже, і на його надійність, на п'ять груп [3]:

- 1) стан економіки;
- 2) стан фінансового ринку;
- 3) політичний клімат;
- 4) стан світової економіки;
- 5) форс-мажорні обставини.

До першої групи факторів, пов'язаних із загальним станом економіки країни, належать стабільність економіки, інфляційні процеси, рівень виробництва та платоспроможність підприємств.

На думку О. Кириченка, стан фінансового ринку впливає на діяльність банків через законодавчу базу та механізм реалізації нормативних актів, обсяг секторів фінансового ринку, загальний стан банківської системи, систему страхування вкладів, ступінь розвитку платіжної системи, ступінь взаємної довіри між банками.

До внутрішніх факторів, що впливають на діяльність банку, О. Кириченко відносить три групи [3]:

- 1) якість управління (планування, управління ризиками, активами та пасивами);

- 2) зловживання (з боку акціонерів, керівництва, персоналу та клієнтів);
- 3) компетентність (акціонерів, керівництва, персоналу).

В. М. Кочетков у своїй праці [10] згрупував фактори, що впливають на фінансову стійкість банку. Оскільки ця категорія є складовою надійності банку, вважаємо доцільним розглянути запропоновану класифікацію в рамках нашого дослідження.

Отже, до зовнішніх (екзогенних) факторів автор відносить: економічні, соціально-політичні та фінансові. Економічні фактори наступні [10]:

- інвестиційний клімат в країні;
- стан платіжного балансу;
- податкова політика;
- стан економіки.

До групи соціально-політичних факторів автор відносить соціальну стабільність в країні, стійкість уряду та політичну стабільність. А фінансові фактори включають процентну, кредиту та валютну політики НБУ, величину валютних резервів НБУ та стан грошового ринку.

До внутрішніх (ендогенних) факторів, згідно класифікації В. Кочеткова, належать [10]:

- адекватність капіталу банку;
- якість активів;
- рівень менеджменту;
- рівень рентабельності;
- ліквідність балансу банку;
- платоспроможність банку.

В своєму дослідженні факторів, що впливають на фінансову стійкість та надійність банківської установи, автор наголошує на незавершеності класифікації та необхідності її доповнення з урахуванням інших ознак.

Теоретичне дослідження представлених в економічній літературі факторів, що спричиняють вплив на банківські установи в процесі їх діяльності та визначають

певний рівень надійності, дозволяє сформувавши узагальнюючу їх класифікацію (таблиця 1.1).

В наведеній класифікації, погоджуючись із попередніми дослідниками, ми поділяємо фактори надійності банку на дві групи: зовнішні та внутрішні. До зовнішніх факторів відносимо: економічні, фінансові, політичні, соціальні та форс-мажорні. На відміну від О. Кириченка та В. Кочеткова, в складі зовнішніх факторів впливу на надійність банку ми окремо виділяємо групи соціальних та політичних факторів, адже вважаємо їх вплив суттєвим. Крім того, в запропонованій класифікації конкретизовано характер форс-мажорних факторів. Ми вважаємо, що до цієї групи доцільно віднести лише ті, що спричинені природними явищами. Це відповідає загальному визначенню форс-мажору.

В юридичному сенсі форс-мажор може бути наслідком заборонних заходів держави, війн, революцій тощо. На нашу думку, останнє вже цілком враховано економічними, фінансовими та політичними факторами надійності банку.

Таблиця 1.1

Фактори, що визначають надійність банку

Фактори надійності банку	
Зовнішні фактори	
1	2
Економічні	<ul style="list-style-type: none"> – стан економіки країни; – характер інфляційних процесів; – рівень розвитку виробництва; – добробут населення; – стан платіжного балансу; – характер зовнішньоекономічних відносин; – стан обслуговування державного боргу; – інвестиційний клімат;
Фінансові	<ul style="list-style-type: none"> – законодавча база; – грошово-кредитна політика НБУ; – стан грошового ринку; – стан фінансового ринку; – рівень розвитку платіжної системи; – рівень розвитку системи страхування вкладів; – податкова система; – ступінь взаємної довіри між економічними суб'єктами.

Продовження табл. 1.1.

1	2
Політичні	<ul style="list-style-type: none"> – політична стабільність; – стійкість уряду.
Соціальні	<ul style="list-style-type: none"> – рівень довіри до банківської системи; – соціальна стабільність.
Форс-мажорні обставини	непередбачені та неподоланні обставини, що спричинені природними явищами.
Внутрішні фактори	
Якість фінансового менеджменту	<ul style="list-style-type: none"> – якість управління активами; – якість управління зобов'язаннями; – якість управління капіталом; – якість управління ризиками; – ліквідність; – рентабельність; – якість формування резервів.
Якість організаційного менеджменту	<ul style="list-style-type: none"> – організаційна структура банку; – організація системи контролю; – організація системи безпеки; – якість управління персоналом; – рівень розвитку інформаційних технологій; – компетентність керівників; – склад засновників; – характер взаємовідносин з інсайдерами банку.
Якість маркетингу	<ul style="list-style-type: none"> – якість процесу планування; – конкурентоспроможність банківських продуктів; – якість системи просування банківських продуктів.

В юридичному сенсі форс-мажор може бути наслідком заборонних заходів держави, війн, революцій тощо. На нашу думку, останнє вже цілком враховано економічними, фінансовими та політичними факторами надійності банку.

Внутрішні фактори, що впливають на рівень надійності банківської установи, ми поділяємо на три групи: якість фінансового менеджменту, якість організаційного менеджменту та маркетингу в банку. Це принципово новий підхід до класифікації ендогенних факторів надійності банку, і, на нашу думку, є більш повним у порівнянні з іншими. Отже, до факторів, що визначають стан фінансового менеджменту, належать якість управління активами, зобов'язаннями, власним

капіталом, рівень ліквідності, рентабельності та платоспроможності. Окремо виділено якість ризик-менеджменту банку, оскільки вплив ризиків на надійність фінансової установи є безпосереднім та суттєвим, а у разі зваженого управління ризиками можна мінімізувати їх рівень та зробити вплив на діяльність банку мінімальним. Особливе місце серед перелічених факторів займає політика формування резервів, оскільки резерви виконують захисну функцію і слугують певною гарантією платоспроможності банку, а отже, і його надійності [45].

Другу групу внутрішніх факторів складають такі, що визначають якість організаційного менеджменту банку, а саме: організація систем контролю та безпеки в банку, якість управління персоналом, рівень розвитку інформаційних технологій, компетентність керівників, характер взаємовідносин з інсайдерами. В даній класифікації новим є останній фактор. На нашу думку, характер взаємовідносин банку з інсайдерами чинить суттєвий вплив на рівень його надійності. Особливо це може проявитися в бік її зниження, оскільки операції з інсайдерами, тобто особами, які здатні здійснювати прямий або непрямий вплив на діяльність банку, можуть призвести до значних проблем, оскільки в цих випадках визначення платоспроможності контрагента не завжди здійснюється об'єктивно. Отже, не випадково існують законодавчі обмеження щодо кредитних операцій банку з інсайдерами [14].

Третя група факторів, що впливають на надійність банку і діють зсередини, формують якість маркетингу. До них ми відносимо якість процесу планування в банку; конкурентоспроможність банківських продуктів; якість системи просування банківських продуктів. Така група факторів сформована вперше, і на нашу думку, кожен з них визначає рівень надійності банку саме для його клієнтів, які зацікавлені в максимальному задоволенні від співпраці з банком. Крім того, ці фактори визначають конкурентоспроможність банку, що є важливою складовою його надійності [34].

Вивчаючи ліквідність фінансової установи слід зауважити, що до методів внутрішньої оцінки ліквідності належать: коефіцієнтний аналіз ліквідності балансу

та аналіз грошових потоків (як різновид – оцінка величини чистого вибуття зобов'язань банку).

До методів зовнішньої оцінки ліквідності належать: оцінка зміни характеристики платоспроможності банку та оцінка величини чистого вибуття зобов'язань банку.

Оцінка ліквідності банку на основі коефіцієнтів є найбільш доступною і поширеною. Суть цього методу полягає в розрахунку низки коефіцієнтів, що характеризують ліквідність балансу, стабільність зобов'язань банку і потреби банку в додаткових ліквідних коштах.

Різні коефіцієнти переважно розраховуються як співвідношення між обсягами активів і відповідних зобов'язань. Розрахунок коефіцієнтів ліквідності у вигляді економічних нормативів входить до складу обов'язкової звітності банків і використовується регуляторами для контролю за рівнем ліквідності кредитних організацій.

Вивчення розрахунку коефіцієнтів ліквідності показало, що часто одні й ті ж показники зустрічаються під різними назвами, їх нормативні значення різняться, а розрахункові формули однакових за змістом показників можуть формуватися за різними методиками [38].

Найчастіше серед коефіцієнтів ліквідності можна зустріти такі:

- коефіцієнт загальної ліквідності;
- коефіцієнт швидкої ліквідності;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Чумаченко М.Г. та Лахтіонова Л.А. загальний коефіцієнт ліквідності ще називають коефіцієнтом поточної ліквідності, а Є.В. Мних – коефіцієнтом загальної платоспроможності. Коефіцієнт покриття показує, якою мірою поточні зобов'язання забезпечуються поточними активами, тобто скільки грошових одиниць поточних активів припадає на одну грошову одиницю поточних зобов'язань. Зниження цього показника означає зростаючий ризик неплатоспроможності [33].

Коефіцієнт швидкої ліквідності за смисловим значенням аналогічний коефіцієнту покриття, тільки його обчислюють для вузького кола поточних активів, коли з розрахунку виключено найменш ліквідну їх частину.

За Л.А.Лахтіоною коефіцієнт швидкої ліквідності ще називають коефіцієнтом проміжної (суворої) ліквідності. Є.В. Мних цей показник називає коефіцієнтом проміжної платоспроможності. Він обчислюється як відношення суми грошових коштів, короткотермінових фінансових вкладень і дебіторської заборгованості до поточної кредиторської заборгованості. Відповідно до Методичних рекомендацій, коефіцієнт швидкої ліквідності обчислюється як відношення оборотних активів за мінусом запасів і витрат майбутніх періодів до поточних зобов'язань [47].

У різних авторів різняться допустимі значення цього коефіцієнта, що ускладнює проведення аналізу та призводить до отримання суперечливих висновків. У вищезгаданих Методичних рекомендаціях граничне значення коефіцієнта – 0,6–0,8. У Л.А.Лахтіонової теоретичне найнижче значенням коефіцієнта швидкої ліквідності – 1, найвище – 2. За Є.В.Мнихом допустиме значення цього показника на рівні 0,7–0,8 [36].

Коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує негайну (термінову) здатність погасити свою заборгованість. Є.В.Мних називає цей показник коефіцієнтом абсолютної платоспроможності й пропонує розраховувати його як відношення суми грошових коштів в національній та іноземній валютах до короткотермінових зобов'язань. За Л.А.Лахтіоною коефіцієнт абсолютної ліквідності розраховується як відношення найбільш ліквідних активів (грошових коштів та їх еквівалентів, а також поточних фінансових вкладень) до поточної заборгованості [36].

Цей коефіцієнт є найжорсткішим критерієм платоспроможності й ліквідності, і показує, яку частину короткотермінової заборгованості банк може погасити в поточний момент або найближчим часом.

Отже, виділяють три основні групи коефіцієнтів:

1. Коефіцієнти для розрахунку обсягу і структури зобов'язань банку.

2. Коефіцієнти для визначення обсягу і структури ліквідних коштів, що знаходяться на балансі банку.

3. Коефіцієнти, що дають можливість визначити здатність виконання банком своїх зобов'язань за рахунок ліквідних активів.

Розглянемо методи оцінки ліквідності банку.

Таблиця 1.2

Методи оцінки ліквідності банку

Метод	Суть методу	Застосування
Внутрішні		
Коефіцієнтний аналіз ліквідності балансу	Розрахунок співвідношення залишків ліквідних активів і зобов'язань банку, які відображаються в балансі	1. При управлінні ліквідністю у великих банках і банках, де відсутня можливість проводити аналіз платіжних потоків 2. При внутрішньому аналізі – органами контролю, рейтинговими агентствами
Аналіз грошових потоків	Розрахунок на дату, яка аналізується, всіх вхідних і вихідних грошових потоків	1. При управлінні ліквідністю більшістю банків, здатних організувати в себе моніторинг і оцінку грошових потоків, що проводяться банком 2. При зовнішньому аналізі застосовується рідко, оскільки в офіційній звітності банку не має всієї необхідної інформації
Зовнішні		
Оцінка величини чистого вибуття зобов'язань банку	Розраховується обсяг ліквідних коштів, які потрібні банку в разі максимального зменшення зобов'язань банку	1. При управлінні ліквідністю середніми банками, які здійснюють велику кількість операцій, за неможливості використання методу аналізу платіжних потоків 2. При зовнішньому аналізі використовуються також активно, як і коефіцієнтний метод
Оцінка зміни характеристики платоспроможності банку	Оцінюються сигнали з ринку, які свідчать про погіршення платоспроможності	1. При управлінні ліквідністю як самостійний метод використовується дуже рідко, лише як додатковий індикатор 2. При зовнішньому аналізі використовуються переважно клієнти

Як правило, визначається один (або декілька) основних коефіцієнтів для оцінки ліквідності. Інші слугують додатковими, які допомагають детальніше дослідити той чи інший аспект оцінки ліквідності (див. табл. 1.3).

Показники ліквідності балансу банку

Показник	Алгоритм розрахунку	Економічний зміст показника	Орієнтовне значення
1. Коефіцієнт миттєвої ліквідності	$K_{мл} = \frac{K_{кр} + K_a}{D}$	Показує можливість банку погашати «живими» грошми з коррахунків і каси зобов'язання за всіма депозитами (Д)	Не менше 20%
2. Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку	$K_{зг} = \frac{A_{заг}}{З_{заг}}$	Характеризує максимальну можливість банку в погашенні зобов'язань (Ззаг) всіма активами (Азаг)	Не менше 100%
3. Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів	$K_{вр} = \frac{A_{вл}}{A_p}$	Характеризує питому вагу високоліквідних активів (Авл) у робочих активах (Ар)	Не менше 20%
4. Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	$K_{рл} = \frac{A_d}{З_{заг}}$	Характеризує забезпечення дохідними активами банку (Ад) його загальних зобов'язань (Ззаг) і сповіщає про часткове погашення зобов'язань банку поверненнями дохідних активів	
5. Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів (для визначення незбалансованої ліквідності)	$K_{скзд} = \frac{КР}{D}$	Розкриває, наскільки видані кредити (КР) забезпечені всіма залученими депозитами (Д) (чи є незбалансована ліквідність)	70-80%
6. Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	$K_{глз} = \frac{A_{вл} + A_m}{З_{заг}}$	Розкриває здатність банку погашати зобов'язання (Ззаг) високоліквідними активами (Авл) та через продаж майна (Ам)	

Найбільш поширеним основним коефіцієнтом є коефіцієнт миттєвої ліквідності (Quick, або «лакмусовий папірець»), за яким може здійснюватися факторний аналіз.

Використання перелічених та інших показників допомагає всебічно аналізувати потреби й стан ліквідності, а також точніше оцінювати ризик незбалансованої ліквідності банку. Розробивши внутрішньобанківську систему

деталізованих показників ліквідності, менеджмент матиме змогу контролювати оперативні дані та планувати діяльність з урахуванням специфіки операцій конкретного банку. Достовірне визначення потреби банку в ліквідних коштах є важливою складовою процесу управління банківською ліквідністю.

Інший метод оцінки ризику незбалансованої ліквідності, так званий структурний метод, ґрунтується на оцінці структури активів і пасивів [26].

Завданнями цього методу оцінки є:

- 1) визначення розміру і якості ліквідних активів і частки нестабільних пасивів банку;
- 2) визначення їх співвідношення і оцінка рівня ризику надлишкової або недостатньої ліквідності;
- 3) виявлення інших факторів ризику незбалансованої ліквідності шляхом докладнішого вивчення структури активів і пасивів банку.

Цей метод застосовується банками для визначення і оцінки факторів ризику для вироблення тактичних управлінських рішень.

Для характеристики структурного методу оцінки ризику найбільше значення має, яким чином здійснюється структуризація активів і пасивів банку і наскільки об'єктивну картину ризику вона дає. Застосування структурного методу вимагає коригування обсягу активів на обсяг сформованих резервів та використання статистичних даних про повернення депозитів та погашення кредитів у попередньому періоді для більш точної оцінки рівня ризику. Однак це ускладнює методіку визначення рівня ризику ліквідності та посилює вплив суб'єктивного фактору на результати оцінки.

Перевагою структурного методу є можливість прийняття рішення з управління поточною, середньостроковою та довгостроковою ліквідністю та ризиків, що пов'язані з нею. Ефективність цього методу вища, ніж нормативного, оскільки при застосуванні останнього аналізується співвідношення окремих статей, а при структурному – вивчаються всі статті балансу. Структурний метод оцінки ризику на відміну від нормативного дозволяє крім нормативів миттєвої, поточної та довгострокової ліквідності розраховувати співвідношення активів і пасивів банку з

строком погашення до 7 днів, від 7 до 30 днів, понад 30 днів, неліквідних активів і постійних пасивів, а також будь-яких інших статей балансу банку. Таким чином, дані аналізу структурного методу оцінки ризику незбалансованої ліквідності доповнюють результати коефіцієнтного методу [42].

Структуризація може здійснюватися як на підставі усереднених показників (середньомісячних, середньоквартальних і т.д.), так і на підставі щоденних даних. Перший підхід дозволяє оцінити ефективність стратегії банку по управлінню ризиком незбалансованої ліквідності, другий орієнтований на прийняття рішень у режимі реального часу.

Отже, в банківській практиці існує декілька підходів до структуризації балансу комерційного банку. Традиційно активи розподіляються за ступенем зниження їх ліквідності, а пасиви – за ступенем зростання стабільності. При цьому групуються як балансові, так і позабалансові статті активу і пасиву. Порядок розрахунку коефіцієнтів ліквідності банку наведені нижче (табл.1.4).

Таблиця 1.4

Розрахунок коефіцієнтів ліквідності банку з урахуванням ризику втрати активів та можливих змін в обсязі залучених ресурсів

Порядок розрахунку коефіцієнта	Примітка
1	2
$H2.1 = (\text{Лам} - \text{ПВ2} + \text{ЗЛам}) : (\text{Овм} + \text{ЗОвм}),$ Де, Лам – обсяг наявних у банку високоліквідних активів; ПВ2 — проблемні вкладення банку до запитання; ЗЛам – зміни в обсязі високоліквідних активів; Овм – обсяг зобов’язань банку до запитання; ЗОвм — зміни в обсязі зобов’язань банку до запитання	Показує, яку частку зобов’язань до запитання (з урахуванням ризику втрати активів і можливої зміни в обсязі залучених ресурсів) банк в змозі погасити негайно
$H3.1 = (\text{Лат} - \text{ПВ3} + \text{ЗЛат}) : (\text{Овт} + \text{ЗОвт}),$ Де, Лат – обсяг наявних у банку ліквідних активів; ПВ3 – проблемні вкладення банку строком до 30 днів; ЗЛат – зміни в обсязі ліквідних активів; ЗОвт – зміни в обсязі зобов’язань банку до запитання і зі строком виконання до 30 днів	Показує, яка частина зобов’язань зі строком виконання до 30 днів (з зі строком виконання до 30 днів (з урахуванням ризику втрати активів та можливої зміни в обсязі залучених ресурсів)

Продовження табл.1.4.

1	2
$H4.1 = (Kрд - ПВ4 + ЗКрд) : (К + ОД + ЗОД),$ <p>Де, Крд – обсяг кредитних вимог банку зі строком погашення більше року; ПВ4 – проблемні вкладення банку строком більше 1 року; ЗКрд – зміна обсягу кредитних вимог банку з строком погашення більше 1 року; ОД - обсягу зобов'язань банку за кредитами, депозитами та борговим інструментам, що обертаються на ринку, до строку погашення яких залишилося більше 1 року; ЗОД – зміна обсягу зобов'язань банку за кредитами, депозитами та борговими інструментами, що обертаються на ринку, до строку погашення яких залишилося більше 1 року</p>	Показує, яка частина довгострокових вкладень банку забезпечена довгостроковими ресурсами (з урахуванням ризику втрати активів та можливої зміни в обсязі залучених ресурсів)

При класифікації активів і пасивів банку враховуються строки, які залишилися до погашення відповідних зобов'язань. Для обліку і аналізу співвідношення вкладень і зобов'язань різних строків банки складають календарі платежів. Визначення співвідношення активів і пасивів банку відповідних строків дозволяє виявити наявність ризику недостатньої або надлишкової ліквідності і визначити рівень ризику. Якщо обсяг активів перевищує обсяг відповідних за строком пасивів, то банк наражається на ризик надлишкової ліквідності, навпаки – на ризик недостатньої ліквідності.

Матричний метод аналізу ліквідності [18] полягає у побудові матриці фондування, де активи і пасиви подані за строками погашення. Це дає можливість відстежувати невідповідність між активами і пасивами за певними строками погашення (розрив), що дозволяє виявляти дисбаланс і вчасно його нівелювати. Перевагою такого підходу є комплексність бачення – всі активи і пасиви згруповані в одній таблиці. Недоліком матричного методу є відсутність інформації про обсяги закритих позицій. Це, відповідно, передбачає, що причиною зміни чистого процентного доходу є виключно відкриті позиції ліквідності (однак це вірно лише за умови, коли спред залишається постійним).

Використання цього методу дозволяє простежити взаємозв'язок між ризиком ліквідності і процентним ризиком (обидва аналізуються за допомогою розривів). Розриви показують ступінь невідповідності обсягів активів і пасивів за строками погашення. Якщо розрив дорівнює нулю, це свідчить про закриту позицію ліквідності. У випадку наявності позитивного розриву, існує ризик переоцінки активів. При цьому ризик ліквідності відсутній, оскільки активів повертається більше, ніж повертається пасивів. У разі від'ємного розриву, виникає ризик ліквідності і ризик переоцінки пасивів [28].

Матричний метод не дає інформації про те, які пасиви фінансують ті чи інші активи, тому неможливо здійснити аналіз ефективності роботи окремих підрозділів банку [38].

Діяльність комерційного банку підлягає постійному впливу зовнішніх та внутрішніх факторів, що в певній мірі визначають рівень його надійності. Нами досліджено існуючу в економічній літературі класифікацію цих факторів, доповнено і систематизовано її. Суттєво новим в цій класифікації є поділ внутрішніх факторів на такі групи: якість фінансового менеджменту, якість організаційного менеджменту та якість маркетингу. Крім того, було додано такі фактори: характер взаємовідносин з інсайдерами, конкурентоспроможність банківських продуктів; якість системи просування банківських продуктів.

1.3. Особливості методики визначення надійності та ліквідності кредитної установи

На сьогодні існує кілька загально-прийнятих методик оцінки діяльності банків. Найвідоміша – рекомендована у 1988 році Базельським комітетом із банківського нагляду (Basel Committee on Banking Supervision), яка базується на показниках адекватності капіталу банку (Базель I). У січні 2018 року з'явилася вдосконалена методика – Базель III: “Міжнародна конвергенція виміру капіталу та стандартів капіталу: нові підходи”, яка нині перебуває в стадії впровадження [36].

Фінансова стійкість банку – це його здатність динамічно розвиватися та безперервно виконувати функцію фінансового посередництва, гнучко реагуючи на всі фактори внутрішнього та зовнішнього середовища. Близьким до цього поняття є термін "надійність", який походить від праслов'янського "покладати, надіятися", тобто надійним є той, хто "викликає повну довіру, на якого цілком можна покластися" [5]. Таким чином, в основі надійності банку лежить його фінансова стійкість, адже надійним може бути лише стійкий банк. Стійкість (надійність) банку – доволі значне за обсягом поняття, яке має містити оцінку таких факторів, як менеджмент, кваліфікація персоналу, склад акціонерів, технічне забезпечення, ризиковість ринків, на яких працює банк, тощо [50].

Отже, визначимо найважливіші показники, які були описані у попередньому підрозділі, алгоритм розрахунку та економічного змісту яких, буде приведено у наступних таблицях. Алгоритм розрахунку та розкриття економічного змісту показників, що характеризують фінансову стійкість банківської установи наведено у таблиці 1.5.

Таблиця 1.5

Алгоритм розрахунку й економічний зміст показників, що характеризують фінансову стійкість банку

Найменування показника	Алгоритм розрахунку за балансом	Економічний зміст показника визначає
1	2	3
Коефіцієнт надійності	$K_n = (K/Z_k)$	Співвідношення власного капіталу (К) до залучених коштів (Зк). Рівень залежності банку від залучених коштів.
Коефіцієнт фінансового важеля	$K_{fv} = (Z/K)$	Співвідношення зобов'язань банку (З) і капіталу (К), розкриває здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку.
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів — достатність капіталу	$K_{uk} = (K/A_{ЗАГ})$	Розкриває достатність сформованого власного капіталу (К) в активізації та покритті різних ризиків.

Продовження табл. 1.5

1	2	3
Коефіцієнт захищеності власного капіталу	$K_{ЗК}=(AK/K)$	Співвідношення капіталізованих активів (AK) і власного капіталу (K). Показує, яку частину капіталу розміщено в нерухомість (майно).
Коефіцієнт захищеності дохідних активів	$K_{зда}=((K-НА_{д-ЗБ})/A_{д})$, де НАД — недохідні активи; А _д — дохідні активи; ЗБ — збитки	Сигналізує про захист дохідних активів (що чутливі до зміни процентних ставок) мобільним власним капіталом.
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	$K_{МК}=(A/K_a)$	Ступінь покриття активів (А) (акціонерним) капіталом (K _a).

Далі розглянемо алгоритм розрахунку та розкриття економічного змісту групи показників, які характеризують рівень ділової активності залучення пасивів і розміщення їх у певні групи активів (таблиця 1.6). А служать вони вимірником рівня ефективності діяльності банківської установи на фінансовому ринку.

Таблиця 1.6

Алгоритм розрахунку і економічний зміст показників, які характеризують ділову активність банківської установи

Найменування показника	Алгоритм розрахунку	Економічний зміст показника визначає
Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів	$K_{ЗК}=(Зк/П_{ЗАГ})$	Питома вага залучених коштів (З _к) у загальних пасивах (П _{заг}).
Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів	$K_{ЗМБК}=(МБК/П_{ЗАГ})$	Питома вага одержаних міжбанківських кредитів (МБК) у загальних пасивах (П _{заг}).
Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів	$K_{зд}=(Д_{стр}/П_{ЗАГ})$	Питома вага строкових депозитів (Д _{стр}) у загальних пасивах (П _{заг}).
Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи	$K_{зда}=(Д_а/З_к)$	Співвідношення дохідних активів (Д _а) і залучених коштів (З _к).

Продовження табл.1.6

1	2	3
Коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель	$K_{зкр}=(КР/Зк)$	Питома вага кредитного портфеля (КР) у залучених коштах (Зк).
Коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель	$КДСКР=(КР/ДС)$	Співвідношення кредитного портфеля (КР) і депозитів строкових (ДС).
Коефіцієнт дохідних активів	$Кда=(Ад/Аз)$	Питома вага дохідних активів (Ад) у загальних активах (Аз)
Коефіцієнт кредитної активності інвестицій у кредитний портфель	$Ккра=(КР/Аз)$	Питома вага кредитного портфеля (КР) у загальних активах (Аз).
Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери і пайову участь	$Кіа=(ЦПП/Аз)$	Питома вага портфеля цінних паперів і паїв (ЦПП) у загальних активах (Аз).
Коефіцієнт інвестицій у дохідних активах	$Кіда=(ЦПП/Ад)$	Питома вага інвестицій (ЦПП) у дохідних активах (Ад).
Коефіцієнт проблемних кредитів	$Кпкр=(КРпб/КР)$	Питома вага проблемних (прострочених і безнадійних) кредитів (КРпб) у кредитному портфелі в цілому (КР).

Важливим напрямком здійснення прибуткової банківської діяльності є управління його ліквідністю та платоспроможністю. Ліквідність банку – це його здатність своєчасно та в повному обсязі задовольняти невідкладні потреби у грошових коштах. Нижче подано блок показників призначених для оцінки ліквідності банку (таблиця 1.7).

Таблиця 1.7

Алгоритм розрахунку й економічний зміст показників, що характеризують ліквідність балансу банку

Найменування показника	Алгоритм розрахунку	Економічний зміст показника визначас
Показники ліквідності		
1. Коефіцієнт миттєвої ліквідності	$К_{мл}=((К_{кр}+К_а)/Д)$	Показує можливість банку погашати «живими» гроші з коррахунків і каси зобов'язання за всіма депозитами (Д).

Продовження табл.1.7

1	2	3
2. Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку	$K_{зл}=(A_{заг}/Z_{заг})$	Характеризує максимальну можливість банку в погашенні зобов'язань (Ззаг) всіма активами (Азаг).
3. Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів	$K_{свр}=(A_{вл}/A_p)$	Характеризує питому вагу високоліквідних активів (Авл) у робочих активах(Ар).
4. Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	$K_{рл}=(A_{д}/Z_{заг})$	Характеризує забезпечення дохідними активами банку (Ад) його загальних зобов'язань (Ззаг) і сповіщає про часткове погашення зобов'язань банку поверненнями дохідних активів.
5. Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів (для визначення незбалансованої ліквідності)	$K_{скзд}=(КР/Д)$	Розкриває, наскільки видані кредити (КР) забезпечені всіма залученими депозитами (Д) (чи є незбалансована ліквідність).
6. Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	$K_{глз}=((A_{вл}+A_m)/Z_{заг})$	Розкриває здатність банку погашати зобов'язання (Ззаг) високоліквідними активами (Авл) та через продаж майна (Ам).

Національний банк України здійснює рейтингову оцінку банківських установ за американською системою CAMELS [5], сутність якої полягає у визначенні загального стану банку на основі єдиних критеріїв, що охоплюють усю його діяльність. Така система допомагає визначати банки, фінансовий стан, операції або менеджмент яких мають недоліки, здатні призвести до банкрутства. В основі методики лежить оцінка ризику за такими основними компонентами:

- достатність капіталу (Capital adequacy);
- якість активів (Asset quality);
- менеджмент (Management);
- надходження (Earnings);
- ліквідність (Liquidity);
- чутливість до ринкового ризику (Sensitivity to market risk).

Цією методикою передбачено глибоке всебічне дослідження стану банку, а

тому такий аналіз може провести лише Національний банк під час комплексної інспекційної перевірки, яка дає змогу повною мірою визначити, як керівництво банку ставиться до ризиків і як здійснює управління ними. Проте Національний банк не розголошує інформацію про результати рейтингової оцінки за системою CAMELS, оскільки цим може викликати непотрібний ажіотаж серед клієнтів тих банків, які на певний момент матимуть відносно поганий рейтинг [46].

Окрім системи CAMELS, Національний банк для забезпечення стійкості банків контролює ризики в їх діяльності на основі обов'язкових економічних нормативів, визначених Інструкцією НБУ “Про порядок регулювання діяльності банків в Україні” [6]. Крім того, з метою швидкої реакції на проблеми банків НБУ застосовує систему показників раннього реагування. Банківські установи також оцінюють фінансовий стан один одного у процесі встановлення лімітів на міжбанківському ринку, проте клієнти до цієї інформації доступу не мають, оскільки фінансові посередники не можуть поширювати отриману від своїх колег конфіденційну інформацію. Публічними є лише висновки аудиторських компаній, проте з їхніх звітів проблематично отримати достатню кількість корисної інформації, адже основною їх метою є не оцінка фінансового стану банку, а перевірка повноти і правильності ведення обліку, складання звітності й законодавчої коректності здійснюваних банком операцій.

Отже, брак публічної інформації щодо надійності тих чи інших українських банків та відповідно безпеки вкладення у них коштів спонукав нас до розробки методики, яка б базувалася, з одного боку, на доступній для клієнтів банку інформації, а з другого — комплексно оцінювала фінансовий стан банку та відображала ймовірність його банкрутства [22]. Фінансовий стан банку — це набір визначальних для його поведінки параметрів (фінанси, бізнес-процеси, персонал, інфраструктура), які через сукупність якісних і кількісних показників комплексно характеризують фінансову діяльність банківської установи у певний період часу. Оцінка фінансового стану банку має базуватися на аналізі двох ключових характеристик — прибутку та ризику, що виражаються через такі узагальнюючі економічні поняття, як ефективність і стійкість. На практиці одночасно досягти

максимальної ефективності й мінімального ризику неможливо, оскільки це протилежні поняття. Термін "ефективність" походить із латинської мови (*efficere* — приносити користь) і показує кінцевий корисний результат від використання всіх ресурсів. Ефективність діяльності банку, тобто результати його діяльності як фінансового посередника оцінюються через показники рентабельності (прибутковості) активів, економічної доданої вартості (EVA), ефективності операційної діяльності [45].

В Україні діють вимоги НБУ щодо достатності капіталу вітчизняних банків, за якими добре капіталізованим вважається банк, у котрого співвідношення регулятивного капіталу та сумарних активів, зважених на відповідні коефіцієнти за ступенем ризику (норматив адекватності регулятивного капіталу H2), перевищує нормативне значення (10%) і становить не менш як 17% [6].

У разі відсутності необхідної інформації для розрахунку нормативу адекватності регулятивного капіталу за методикою НБУ ми пропонуємо дещо іншу формулу розрахунку показника достатності капіталу, орієнтовану на укрупнену інформацію щодо балансу банку:

$$CA=(PF+SD+SE)/(IBC+L+S+I+AR+FA+IA-P) \quad (1.1)$$

де, CA (capital adequacy) — достатність капіталу;

PF (profit) — прибуток банку;

SD (subordinated debt) — субординований борг;

SE (shareholders' equity) — акціонерний капітал;

IBC (inter-bank credits) — міжбанківські кредити;

L (loans to the clients) — кредити клієнтам;

S (securities) — портфель цінних паперів;

I (investments in associated & subsidiary companies) — інвестиції в асоційовані та дочірні компанії;

AR (accounts receivable) — дебіторська заборгованість;

FA (fixed assets) — основні засоби;

IA (intangible assets) — нематеріальні активи;

P (provision for bad debts) — резерви, сформовані під активні операції.

Якість активів (asset quality) є другим важливим показником стійкості банку, в межах якого аналізується якість його кредитного та інвестиційного портфелів. Завдання оцінки якості активів банку полягає в тому, щоб визначити проблемні (прострочені, сумнівні, безнадійні) активи, оцінити їх за реальною вартістю.

Під якістю кредитного портфеля розуміють ступінь кредитного ризику, притаманний цій позиції. Рівень показника якості кредиту обернено пропорційний рівневі кредитного ризику (чим вища якість позики, тим менша ймовірність її неповернення або затримки погашення, і навпаки). На основі оцінки якості кредитного портфеля банк визначає потребу в резервах на покриття очікуваних збитків за всіма видами наданих кредитів. Резерв під кредитні ризики створюється за рахунок чистого прибутку банку, тобто відбувається визнання втрат для відображення реального фінансового результату діяльності банківської установи. Обсяг необхідного резерву для покриття кредитних ризиків за наявності детальної інформації щодо кожного позичальника розраховується відповідно до затвердженої Національним банком методики, а в разі відсутності такої детальної інформації можна застосувати спрощений підхід, коли необхідна сума резерву розраховується виходячи з повного обсягу прострочених та сумнівних кредитів. Отже, рівень непокритого кредитного ризику можна обчислити як відношення обсягу недосформованих резервів до загального обсягу кредитного портфеля банку:

$$R_L = ((L_O + L_D - P_L) / L) \quad (1.2)$$

де R_L (risk on loans) — рівень непокритого кредитного ризику;

L_O (overdue loans) — прострочені кредити;

L_D (doubtful loans) — сумнівні кредити;

P_L (provision on loans) — резерви, сформовані під кредитні операції;

L (loans to the clients) — кредити клієнтам (загальний обсяг кредитного портфеля).

Виходячи з того, що рівень показника якості кредиту обернено пропорційний рівневі кредитного ризику, показник якості кредитного портфеля можна

розраховувати за формулою:

$$LQ=1-R_L \quad (1.3)$$

де, LQ (loans quality) — показник якості кредитного портфеля;

R_L (risk on loans) — рівень непокритого кредитного ризику.

Оцінка якості інвестиційного портфеля банку здійснюється аналогічно оцінці якості кредитного портфеля. Труднощі виникають лише на етапі визначення обсягу проблемних інвестицій, оскільки у банківському балансі відсутня інформація щодо ризиковості тих чи інших цінних паперів. Для вирішення цієї проблеми пропонують застосовувати фіксовані коефіцієнти ризику щодо різних груп (портфелів) цінних паперів. У цілому банківські портфелі цінних паперів класифікують так: портфель рефінансованих Національним банком ЦП, торговий портфель, портфель паперів на продаж, портфель до погашення, портфель вкладень в асоційовані та дочірні компанії.

Найменш ризиковим є портфель цінних паперів, що рефінансуються НБУ, оскільки цінні папери, що входять до його складу, Національний банк приймає в обмін на кошти (тобто коефіцієнт ризику дорівнює нулю).

Торговий портфель цінних паперів – це папери, придбані банком для перепродажу та переважно з метою отримання прибутку від короткотермінових коливань їх ціни. До торгового портфеля цінних паперів можуть бути віднесені лише високоліквідні цінні папери, а отже, ми не вважатимемо їх ризиковими (коефіцієнт ризику також дорівнює нулю). Цінні папери в портфелі на продаж – це цінні папери, які банк готовий продати у зв'язку зі зміною ринкових відсоткових ставок, потреб ліквідності, наявності альтернативних інвестицій; а також — боргові цінні папери та акції, за якими неможливо достовірно визначити справедливую вартість; боргові цінні папери з фіксованою датою погашення, які банк не має наміру тримати до дати їх погашення. Такі цінні папери є ризиковими, оскільки за відсутності активного фондового ринку в Україні доволі складно визначити їх справедливую (ринкову) вартість. Зважаючи на це, для портфеля цінних паперів на продаж доцільно застосовувати коефіцієнт ризику від 20 до 50%. Цінні папери в портфелі до

погашення — це боргові цінні папери, щодо яких є намір і здатність банку утримувати їх до строку погашення. Такі цінні папери обліковуються за амортизованою собівартістю і щомісяця підлягають перегляду на зменшення корисності й відповідно резервуванню. Тут також присутні значні ризики у разі погіршення фінансового стану емітента, тому від 20 до 50% таких непокритих резервами інвестицій можна вважати ризиковими [25].

Щодо інвестицій в асоційовані та дочірні компанії. Асоційовані компанії (associated company) — це група суб'єктів господарювання (юридичних осіб), пов'язаних між собою відносинами економічної та/або організаційної залежності у формі участі в статутному фонді та/або управлінні [4]. НБУ використовує цей термін для компаній, у яких банк-інвестор володіє 20% або більшою часткою капіталу. Дочірнє підприємство (subsidiary company) — підприємство, власником контрольного пакета акцій якого є інше (контролююче) підприємство. Інвестування в асоційовані та дочірні компанії є дуже ризикованим і може призвести до значних проблем, оскільки в цих випадках оцінка платоспроможності контрагента не завжди здійснюється об'єктивно. Крім того, якщо дочірня компанія банку опиниться у стані неплатоспроможності і буде визнана банкрутом, то субсидіарну відповідальність перед кредиторами дочірньої компанії нестиме й банк. Отже, 50% таких інвестицій можна вважати ризиковими активами.

Рівень непокритого інвестиційного ризику можна обчислити як відношення обсягу недосформованих резервів до загального обсягу інвестиційного портфеля банку:

$$R_1 = (r_1 * (DS - P_{DS}) + r_2 * (RS - P_{RS}) + r_3 * I) / (S + I) \quad (1.4)$$

де, R_1 (risk on investments) — рівень непокритого інвестиційного ризику;

$r_1 = [20\%; 50\%]$ — коефіцієнт ризику для портфеля ЦП на продаж;

DS (digested securities) — портфель ЦП на продаж;

P_{DS} (provision on digested securities) — резерви, сформовані під портфель ЦП на продаж;

$r_2 = [20\%; 50\%]$ — коефіцієнт ризику для портфеля ЦП до погашення;

RS (redeemable securities) — портфель ЦП до погашення;

P_{RS} (provision on redeemable securities) — резерви, сформовані під портфель ЦП до погашення;

$r_3=50\%$ — коефіцієнт ризику для портфеля вкладень в асоційовані та дочірні компанії;

I (investments in associated & subsidiary companies) — інвестиції в асоційовані та дочірні компанії;

S (securities) — портфель цінних паперів (портфель рефінансованих ЦП, торговий портфель, портфель на продаж, портфель до погашення).

Отже, загальний показник якості активів банку можна розрахувати як інтегральний показник якості кредитного та інвестиційного портфелів:

$$AQ=1-(L_O+L_D-P_L+r_1*(DS-P_{DS})+r_2*(RS-P_{RS})+r_3*I)/(L+S+I), \quad (1.5)$$

де, AQ (asset quality) — показник якості активів банку.

Наступним компонентом стійкості банку є його ліквідність (liquidity), тобто здатність швидко перетворювати свої активи у грошові кошти з мінімальною втратою їх вартості з метою своєчасного виконання своїх зобов'язань. Якщо банк має недостатню ліквідність, він не може отримати достатньо коштів як шляхом збільшення своїх зобов'язань, так і шляхом швидкої реалізації активів за розумною ціною, що негативно відображається на прибутковості банку.

Базельський комітет визначає ризик втрати ліквідності як "нездатність банку регулювати скорочення пасивів або фінансувати зростання активів" [37].

Коефіцієнт співвідношення ліквідних активів та поточних зобов'язань (поточна ліквідність, L_n) характеризує здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх поточних зобов'язань за рахунок високоліквідних активів протягом кількох днів.

$$L_n=((A_1+A_2+A_3+A_4+A_5+A_6)/(П_1+П_2+П_3+П_4+П_5+П_6))*100 \geq 100\%, \quad (1.6)$$

де, A_1 — каса;

A_2 — кошти на вимогу в НБУ та в інших банках;

A_3 – МБК овердрафт та овернайт (розміщені);

A_4 – клірингові рахунки (активні);

A_5 – дебіторська заборгованість клієнтів (стандартна);

A_6 – нараховані доходи (стандартні);

Π_1 – кошти на вимогу НБУ та інших банків;

Π_2 – кошти клієнтів на вимогу (до запитання);

Π_3 – МБК овердрафт та овернайт (залучені);

Π_4 – клірингові рахунки (пасивні);

Π_5 – кредиторська заборгованість перед клієнтами, Π_6 – нараховані витрати.

Коефіцієнт співвідношення власних коштів банку та іммобілізованих активів (довгострокова ліквідність, L_d) характеризує здатність банку успішно розвиватися у довгостроковій перспективі, покриваючи іммобілізовані активи власним капіталом.

$$L_d = ((\Pi_{12} + \Pi_{13} + \Pi_{14} + \Pi_{15} + \Pi_{16}) / (A_{12} + A_{13} + A_{14} + A_{15} + A_{16})) * 100 \geq 100\%, \quad (1.7)$$

де, Π_{12} – прострочена заборгованість банку;

Π_{13} – резерви під активні операції;

Π_{14} – накопичений прибуток;

Π_{15} – субординований борг;

Π_{16} – акціонерний капітал;

A_{12} – прострочені та сумнівні кредити;

A_{13} – сумнівна дебіторська заборгованість;

A_{14} – прострочені та сумнівні нараховані доходи;

A_{15} – інвестиції в асоційовані та дочірні компанії;

A_{16} – основні засоби та інші цінності.

Як видно у наведеному прикладі (таблиця 1.8), банк має проблеми як із поточною ($L_n = 74\%$ за норми $> 100\%$), так і з довгостроковою ліквідністю ($L_d = 79\%$ за норми $> 100\%$), але при цьому він успішно виконує нормативи ліквідності НБУ ($H_4 = 38\%$ за норми $> 20\%$, $H_5 = 81\%$ за норми $> 40\%$, $H_6 = 32\%$ за норми $> 20\%$). Якщо цей банк найближчим часом не збільшить обсяг власного капіталу, то ймовірність його банкрутства буде доволі високою, оскільки він фінансує за рахунок

депозитів клієнтів прострочені та сумнівні кредити, а за рахунок ощадних (депозитних) сертифікатів — сумнівну дебіторську заборгованість, прострочені та сумнівні нараховані доходи, а також інвестиції в асоційовані та дочірні компанії [46].

Для остаточних висновків про ступінь фінансової стійкості банку необхідно отримані показники звести до певного узагальнюючого коефіцієнта стійкості, оскільки одні показники можуть перебувати в критичній зоні, а інші — бути задовільними. І тут виникає необхідність ранжування показників або присвоєння їм вагових коефіцієнтів (табл.1.8), що потребує застосування методу експертних оцінок.

Таблиця 1.8

Показники для оцінки фінансової стійкості банку

	Показники фінансової стійкості	Вага коефіцієнта, %	Нормативне значення коефіцієнта, %
K ₁	Коефіцієнт достатності капіталу	40	17
K ₂	Коефіцієнт якості активів	30	100
K ₃	Коефіцієнт поточної ліквідності	15	100
K ₄	Коефіцієнт довгострокової ліквідності	15	100

Підсумкова формула для визначення поточної оцінки фінансової стійкості банку набуде такого вигляду:

$$FS = [0.4 * K_1 / H_1 + 0.3 * K_2 / H_2 + 0.15 * (K_3 / H_3 + K_4 / H_4)] * 100 \quad (1.8)$$

де, FS – поточна оцінка фінансової стійкості банку на конкретну дату;

H₁, ... H₄ – нормативні значення для коефіцієнтів K₁, ... K₄.

Щоб врахувати динаміку змін фінансового стану банківської установи, обчислимо динамічну оцінку його фінансової стійкості. Для цього обчислимо середні значення та середньоквадратичні відхилення всіх коефіцієнтів. Отже, підсумкова формула для розрахунку динамічної оцінки фінансової стійкості банку набуде такого вигляду:

$$FS = [0.4 * (M_{K1} - \sigma_{K1}) / H_1 + 0.3 * (M_{K2} - \sigma_{K2}) / H_2 + 0.15 * ((M_{K3} - \sigma_{K3}) / H_3) + (M_{K4} - \sigma_{K4}) / H_4] * 100 \quad (1.9)$$

де, FS – динамічна оцінка фінансової стійкості банку за певний період;

$M_1, \dots, M_4$ – математичне сподівання (середні значення) для коефіцієнтів $K_1, \dots, K_4$;

$s_1, \dots, s_2$ – середньо-квадратичні відхилення для коефіцієнтів $K_1, \dots, K_4$.

Для побудови інтегрального показника ефективності банку пропонуємо обрати рентабельність активів (ROA), економічну додану вартість (EVA) та ефективність операційної діяльності, оскільки ці показники є взаємно незалежними і водночас містять всю суттєву інформацію про ефективність діяльності банку.

Рентабельність активів (Return on Assets, ROA) дає змогу визначити ефективність роботи менеджерів банку. Високе значення прибутковості свідчить про ефективне та збалансоване управління активами й пасивами банку, проте може бути й наслідком високої ризикованості операцій. Причинами недостатньої прибутковості можуть бути низька частка працюючих активів, висока — строкових (платних) пасивів, використання операцій податкової оптимізації. Оптимальне значення цього показника за стандартами для банків США коливається від 1.15% (для I групи банків) до 0.75% (для IV групи банків). Для України оптимальним є значення на рівні 1% [34]. Обчислюється рентабельність активів як відношення чистого прибутку до активів банку:

$$ROA = (P_N / A_N) * (365 / t) * 100 \geq 1\% \quad (1.10)$$

де, t – період спостереження (днів) з початку року;

P_N (net profit) – чистий прибуток нарастаючим підсумком за період t ;

A_N (net assets) – середнє значення чистих активів банку у період t (без урахування МФК).

Показник економічної доданої вартості (economic value added — EVA) відображає, наскільки дохідність власного капіталу банку перевищує дохідність за альтернативними для власників банку активами, тобто сигналізує акціонерам банку про доцільність інвестування у його розвиток.

$$EVA=(P_N/(E*i_a))*(365/t)*100\geq 100\% \quad (1.11)$$

де, t – період спостереження (днів) з початку року;

P_N (net profit) – чистий прибуток наростаючим підсумком за період t ;

E (equity) – середнє значення власного капіталу банку у період t ;

i_a – ставка дохідності за альтернативними активами (річна).

Ефективність операційної діяльності (operational efficiency — E_o) відображає результативність проведення банком основних його операцій без урахування руху резервів під можливі збитки за активними операціями.

$$E_o=((I_{ni}+I_{nc}+I_{nt}-E_{ADM})/A_N)*100\geq 1.5\% \quad (1.12)$$

де, I_{ni} – чистий процентний дохід;

I_{nc} – чистий комісійний дохід;

I_{nt} – чистий торговельний дохід;

E_{ADM} – адміністративні витрати;

A_N – середнє значення чистих активів банку (без урахування МФК).

Для того, щоб підсумкову оцінку ефективності банку можна було правильно інтерпретувати, необхідно зробити таке нормування кожного коефіцієнта (таблиця 1.9). Отже, інтегральний показник ефективності діяльності банку матиме такий вигляд:

$$E=((0.35*K_1)/N_1+(0.35*K_2)/N_2+(0.3*K_3)/N_3)*100 \quad (1.13)$$

де, E – поточна оцінка ефективності банку на конкретну дату;

$N_1, \dots, N_3$ – нормативні значення для коефіцієнтів $K_1, \dots, K_3$.

Таблиця 1.9

Показники для оцінки ефективності банку

	Показники ефективності	Вага коефіцієнта, %	Нормативне значення коефіцієнта, %
K_1	Рентабельність активів (ROA)	35	1
K_2	Економічна додана вартість (EVA)	35	100
K_3	Ефективність операційної діяльності (E_o)	30	1.5

Щоб урахувати динаміку змін ефективності банку, зробимо динамічну оцінку. Для цього обчислимо середні значення та середньоквадратичні відхилення всіх коефіцієнтів. Підсумкова формула для розрахунку динамічної оцінки ефективності банку набуде такого вигляду:

$$E = ((0.35 * (M_{K1} - \sigma_{K1}) / H_1) + (0.35 * (M_{K2} - \sigma_{K2}) / H_2) + (0.30 * (M_{K3} - \sigma_{K3}) / H_3)) * 100 \quad (1.14)$$

де, E – динамічна оцінка ефективності банку за певний період;

$M_1, \dots, M_3$ – математичне сподівання (середні значення) для коефіцієнтів $K_1; \dots, K_3$;

$s_1, \dots, s_3$ – середньоквадратичні відхилення для коефіцієнтів $K_1, \dots, K_3$.

Запропонована методика дає можливість доволі точно визначити стійкість (надійність) та ефективність банку як у статиці, так і в динаміці. Така інформація є важливою і для клієнтів банку, і для його акціонерів. Звичайно, клієнтів більше цікавитиме показник стійкості, а ефективність більшою мірою важлива для акціонерів, проте низька ефективність банку, навіть за умови його високої стійкості, може рано чи пізно призвести до банкрутства, оскільки акціонери можуть втратити зацікавленість у розвитку такого банку. Звичайно, найкращою є ситуація, коли стійкість (надійність) і рентабельність мають високі значення, тобто топ-менеджменту банку вдається грамотно поєднувати ці два поняття.

Висновки до розділу 1

Внутрішні фактори, що впливають на рівень надійності банківської установи, ми поділяємо на три групи: якість фінансового менеджменту, якість організаційного менеджменту та маркетингу в банку. Це принципово новий підхід до класифікації ендогенних факторів надійності банку, і, на нашу думку, є більш повним у порівнянні з іншими. Отже, до факторів, що визначають стан фінансового менеджменту, належать якість управління активами, зобов'язаннями, власним

капіталом, рівень ліквідності, рентабельності та платоспроможності. Окремо виділено якість ризик-менеджменту банку, оскільки вплив ризиків на надійність фінансової установи є безпосереднім та суттєвим, а у разі зваженого управління ризиками можна мінімізувати їх рівень та зробити вплив на діяльність банку мінімальним. Особливе місце серед перелічених факторів займає політика формування резервів, оскільки резерви виконують захисну функцію і слугують певною гарантією платоспроможності банку, а отже, і його надійності.

Другу групу внутрішніх факторів складають такі, що визначають якість організаційного менеджменту банку, а саме: організація систем контролю та безпеки в банку, якість управління персоналом, рівень розвитку інформаційних технологій, компетентність керівників, характер взаємовідносин з інсайдерами. В даній класифікації новим є останній фактор. На нашу думку, характер взаємовідносин банку з інсайдерами чинить суттєвий вплив на рівень його надійності. Особливо це може проявитися в бік її зниження, оскільки операції з інсайдерами, тобто особами, які здатні здійснювати прямий або непрямий вплив на діяльність банку, можуть призвести до значних проблем, оскільки в цих випадках визначення платоспроможності контрагента не завжди здійснюється об'єктивно. Отже, не випадково існують законодавчі обмеження щодо кредитних операцій банку з інсайдерами.

Третя група факторів, що впливають на надійність банку і діють зсередини, формують якість маркетингу. До них ми відносимо якість процесу планування в банку; конкурентоспроможність банківських продуктів; якість системи просування банківських продуктів. Така група факторів сформована вперше, і на нашу думку, кожен з них визначає рівень надійності банку саме для його клієнтів, які зацікавлені в максимальному задоволенні від співпраці з банком. Крім того, ці фактори визначають конкурентоспроможність банку, що є важливою складовою його надійності.

Важливим напрямком здійснення прибуткової банківської діяльності є управління його ліквідністю та платоспроможністю. Ліквідність банку – це його здатність своєчасно та в повному обсязі задовольняти невідкладні потреби у

грошових коштах.

Якщо банк має недостатню ліквідність, він не може отримати достатньо коштів як шляхом збільшення своїх зобов'язань, так і шляхом швидкої реалізації активів за розумною ціною, що негативно відображається на прибутковості банку.

У найгіршому випадку недостатня ліквідність може призвести до неплатоспроможності банку. Базельський комітет визначає ризик втрати ліквідності як "нездатність банку регулювати скорочення пасивів або фінансувати зростання активів".

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ НАДІЙНОСТІ ТА ЛІКВІДНОСТІ КРЕДИТНОЇ УСТАНОВИ НА ПРИКЛАДІ АТ "УКРСИББАНК"

2.1. Загальна характеристика АТ "Укрсиббанк"

АТ «Укрсиббанк» є одним з найбільших банків в Україні, заснований в 1989р. З 2006 р. стратегічним інвестором «Укрсиббанку» є одна з найбільших банківських груп у світі BNP Paribas, якій належить 51% акцій банку. BNP Paribas є лідером на міжнародному ринку банківських і фінансових послуг та один з 4 найбільших банків у світі згідно даним міжнародного рейтингового агентства Standard & Poor's. Група представлена в більш ніж 85 країнах, кількість співробітників 161 000 людей, включаючи 125 000 у Європі. Група посідає провідні позиції у трьох основних сегментах: корпоративний і інвестиційний бізнес, управління активами та роздрібний бізнес. Присутня у Європі в усіх своїх напрямках діяльності, основними для банку двома внутрішніми ринками в роздрібному бізнесі є Франція та Італія. BNP Paribas посідає істотні позиції в США, а також найсильніші позиції в Азії та на ринках, які розвиваються.

Основна діяльність АТ «Укрсиббанк» спрямована на надання банківських послуг юридичним і фізичним особам на території України і здійснюється згідно ліцензії Національного банку України, нормативно-правових актів України та Статутом банку. Місце знаходження банку: 04070, г. Київ, ул. Андреевская, 2/12. З самого початку своєї діяльності він зарекомендував себе як надійний та стабільний банк. За версією Global Finance (Нью-Йорк, США) - провідного міжнародного фінансового видання, «УкрСиббанк» визнано кращим банком в Україні в 2007 році.

На ринку іпотечного кредитування «Укрсиббанк» знаходиться на одному з перших місць, за даними Української національної іпотечної асоціації він займає 18,8% ринку. На фондовому ринку України «УкрСиббанк» визнано кращим інвестиційним банком. «УкрСиббанк» за версією «Ділового журналу» є кращим роботодавцем у банківській сфері України і отримав 1 місце в дослідженні якості

обслуговування в банках. Аналітика банку за підсумками 2018 р. визнана кращою на ринку облігацій України. Журнал Euromoney визнав «Укрсиббанк» кращим банком в Україні в 2017 році. За розміром капіталу «Укрсиббанк» в рейтингу журналу The Banker «1000 найбільших банків світу» є першим в Україні.

АТ «Укрсиббанк» має організаційно-правову форму - відкрите акціонерне товариство, є юридичною особою, має відокремлене майно, може від свого імені набувати майнових і особистих прав, у тому числі укладати договори (угоди, контракти), бути позивачем та відповідачем в судах загальної юрисдикції.

АТ «Укрсиббанк» здійснює свою діяльність на підставі отриманих Ліцензій (дозволів) відповідно до вимог чинного законодавства України та може виконувати практично всі банківські операції.

АТ «Укрсиббанк» належить до групи найбільших банків України, здійснює щоденну роботу над розширенням спектру фінансових інструментів і пропонує повний перелік банківських послуг, послідовно реалізуючи принцип індивідуального підходу в роботі з кожним клієнтом.

Позиції АБ «Укрсиббанк» на фінансовому ринку щороку продовжують зміцнюватися і розвиватися в усіх сегментах діяльності.

За рейтингом Асоціації Українських банків «Укрсиббанку» на протязі останніх років практично по всіх показниках банк входить в п'ятірку великих банків України, про що свідчать дані з приведених таблиць у додатку [38]. В підтвердження всього вище сказаного для наочності нами побудовані графіки основних фінансових показників п'яти великих банків України, які приведено на рисунках в додатках.

Банк входить до числа лідерів вітчизняного ринку за пропозиціями банківських технологій, послуг та продуктів для корпоративних клієнтів, серед найбільших клієнтів Банку лідери вітчизняної промисловості та провідні українські компанії авіаційної промисловості, автомобілебудування, гірничодобувної промисловості, машинобудування, металургії, харчової промисловості, суднобудування, телекомунікацій, хімічної промисловості.

Оцінивши значні перспективи розвитку малого та середнього бізнесу в Україні, АТ «Укрсиббанк» реалізує стратегії активного проникнення на цей ринок,

з максимальною ефективністю за доступними цінами надаючи низку простих банківських продуктів кожному суб'єкту господарської діяльності у будь-якому відділенні банку. Банку вдалося істотно наростити клієнтську базу за рахунок залучення нових клієнтів-юридичних осіб. Високі темпи зростання клієнтської бази досягнуті завдяки просуванню найбільш популярних продуктів, спрощенню тарифної політики, зниженню процентних ставок по кредитах, розширенню кількості відділень банку, що обслуговують підприємства малого та середнього бізнесу.

АТ «Укрсиббанк» вийшов на міжнародні ринки капіталу, та залучив кошти шляхом випуску єврооблігацій, залученням синдикованого кредиту та довгострокових ресурсів під гарантії експортних агенств.

Перетворення АТ «Укрсиббанк» у фінансову корпорацію, що надає повний спектр банківських та інвестиційних продуктів, послуг в сфері страхування, лізингу та спільного інвестування здійснюється за рахунок розширення спектру небанківських фінансових сервісів. Окрему увагу менеджмент банку приділяє оптимізації системи управління різними за своєю сутністю бізнес-процесами, забезпеченню «безшовної» інтеграції різних фінансових продуктів.

Торгова мережа АТ «Укрсиббанк» станом на 31.12.2018 року складає загальну кількість відділень і становить 1004 безбалансових відділень у 192 містах та селищах міського типу України [18].

Більшість системних банків розвинули регіональну мережу до значних масштабів, тому подальше розширення клієнтської бази буде забезпечуватися за рахунок розвитку нових технологій та інновацій, тобто банки в найближчій час перетворяться у високотехнологічні установи, що сприятимуть максимально оперативному та зручному обслуговуванню клієнтів.

Основні конкуренти: КБ «Приватбанк», ВАТ «Райффайзен Банк Аваль» Ощадбанк, Укрексімбанк, АКБ «Укрсоцбанк», Промінвестбанк, КБ «Надра», Правекс - банк, ПУМБ, АБ «Брокбізнесбанк».

Банківський ринок України має чітко визначену структуру із сталим ціновим рівнем, перерозподіл сфер впливу може відбуватися за рахунок розвитку

інноваційного напрямку бізнесу. Тому банк постійно працює над розширенням свого продуктового ряду, пропонує клієнтам найбільш ефективні шляхи взаємних відносин і постійно поліпшує якість своїх послуг.

АТ «Укрсиббанк» пропонує клієнтам ряд конкурентоспроможних продуктів: пакетне обслуговування, яке базується на реальних потребах різних сегментів ринку, депозитні лінії - продукт, що пропонується для ефективного управління вільними коротко- та середньостроковими коштами.

Впродовж 2017-18 років банк проводив політику збільшення долі на ринку традиційних та нових банківських послуг України. Для задоволення зростаючого попиту клієнтів на банківські послуги банком удосконалювались діючі та впроваджувались нові банківські продукти як для фізичних так і для юридичних осіб, що забезпечують клієнтам Банку зручність та мобільність в управлінні власними коштами. Особливу увагу банк приділяв підтримці іміджу універсального та високотехнологічного фінансового інституту, що в повному обсязі задовольняє потреби клієнтів. В політиці управління Банком суттєве місце посідають питання фінансової стійкості та удосконалення системи управління банківськими ризиками.

За даними балансу і звіту про фінансовий результат [18] представленими в додатках, наведемо основні фінансові показники. Результати від банківських та інших операцій банку у 2018 році складають:

- чистий прибуток становить 198,621 млн. грн.
- операційний дохід складає 2047,128 млн. грн.
- чистий процентний дохід становить 1328,666 млн. грн.
- Процентний дохід має таку структуру:
  - процентні доходи від операцій з банками – 3,4%
  - процентні доходи від кредитування – 92,8%
  - процентні доходи за ЦП в портфелі банку на продаж – 3,8%

Найбільшою складовою частиною в процентних доходах є доходи від кредитування клієнтів корпоративного та роздрібного сегментів ринку, це показує розвиток банку як міцного кредитного інституту, діяльність якого спрямована на сприяння розвитку вітчизняної економіки.

Процентні витрати мають наступну структуру:

- процентні витрати за операціями з банками – 38,7%
- процентні витрати за коштами, що отримані від клієнтів-46,7%
- процентні витрати за цінними паперами власного боргу – 9,0%
- інші – 5,6% .

Основними складовими процентних витрат є витрати по залученню коштів клієнтів – юридичних та фізичних осіб, як наслідок політики банку, спрямованої на збільшення його долі на ринку банківських послуг.

Розглянемо доходи банку структура яких на 01.01.2019 р. наведена на рис.2.1.

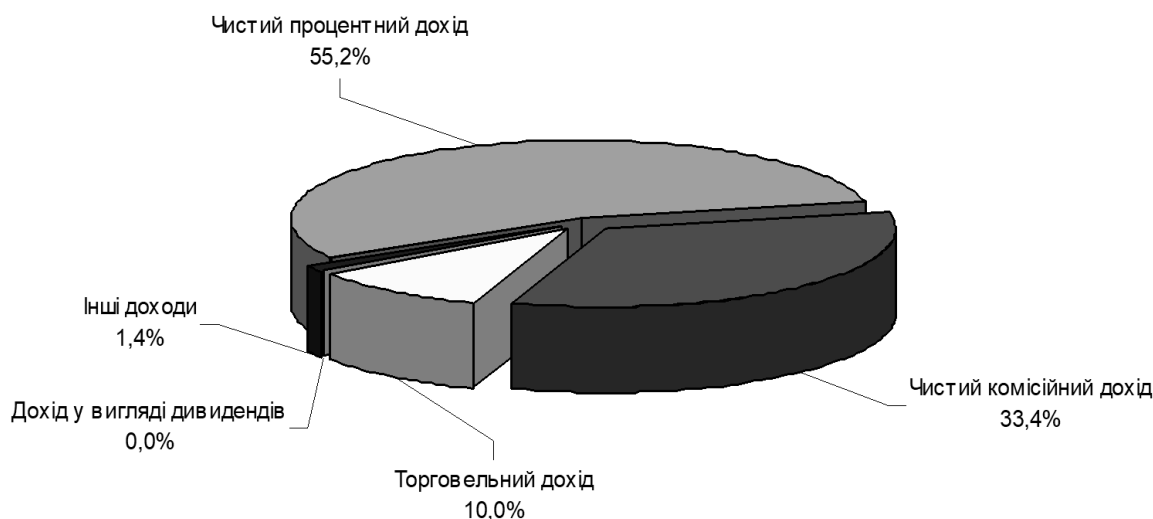

Рис. 2.1. Структура доходів АТ «Укрсиббанк» на 01.01.2019 р.

АТ «Укрсиббанк» – лідер у сфері впровадження провідних банківських послуг. Банк є визнаним лідером вітчизняного ринку платіжних карток. На сьогодні банком випущено понад 6,74 мільйона пластикових карток (40% від загальної кількості карток, емітованих українськими банками). Так, понад 40% клієнтів банків, які оформлюють кредити на купівлю побутової техніки, користуються кредитними програмами Укрсиббанку. Також послугами АТ «Укрсиббанк» користуються 27,8% усіх клієнтів депозитних програм, понад 26% клієнтів, які здійснюють обмін валюти. Близько 21% клієнтів українських банків обирають АТ «Укрсиббанк» для відкриття поточного рахунку та понад 15% користуються

послугами банку під час здійснення грошових переказів. Інноваційна політика АТ “Укрсиббанку” орієнтована на впровадження на українському ринку принципово нових, провідних банківських послуг, які надають клієнтам нові можливості управління своїми фінансами. АТ “Укрсиббанк”, одним з перших в Україні запропонував своїм клієнтам послуги Інтернет-банкінгу та GSM-банкінгу, а також послуги з продажу через мережу своїх банкоматів та POS-терміналів електронних ваучерів провідних операторів мобільного зв’язку та IP-телефонії.

Надійність та якість банківських операцій, які проводяться, багато в чому залежать від досвіду та компетентності спеціалістів банку. Сьогодні персонал банку – це команда висококваліфікованих фахівців, здатних оперативно вирішувати найскладніші задачі та задовольнити швидко зростаючі потреби клієнтів у банківському обслуговуванні. Вищим органом управління Банку є Рада Банку. Рада Банку:

- затверджує Статут Банку і вносить зміни в нього з послідувальною реєстрацією у Національному банку України в установленому порядку;
- обирає Голову, першого заступника і заступників Голови та членів Правління Банку;
- заслуховує звіт про діяльність Правління і затверджує зведений баланс Банку;
- вирішує основні питання, процентної і кредитної політики Банку, розглядає інші питання діяльності Банку.

Рішення Ради є правомірним, якщо в ньому беруть участь не менше як 3/4 її членів. Постійно діючим виконавчим органом Ради Банку є правління, яке здійснює керівництво поточною діяльністю Банку і несе відповідальність за ефективність його роботи.

Голова Правління Банку несе персональну відповідальність за виконання покладених на Банк функцій і має право без доручення здійснювати діяльність від імені Банку.

Той факт, що банк стабільно та прибутково функціонує, динамічно розвивається, не допускає порушень економічних нормативів, вказує на високу

ефективність створеної системи управління ризиками. При плануванні та фактичному здійсненні активних операцій, що є ризиковими та впливають на фінансовий результат банку багато уваги приділяється саме показнику платоспроможності, його рівень протягом 2018 року зберігався на достатньому рівні, фактичне значення нормативу платоспроможності на кінець 2018 року становив 10,83%, при вимогах НБУ – 10% [58].

Таким чином, можна стверджувати, що комерційний банк АК «Укрсиббанк» є великим, добре капіталізованим, платоспроможним і фінансово стійким банком, політика якого направлена на збільшення долі на ринку традиційних та нових банківських послуг України.

Вивчаючи ліквідність фінансової установи слід зауважити, що до методів внутрішньої оцінки ліквідності належать: коефіцієнтний аналіз ліквідності балансу та аналіз грошових потоків (як різновид – оцінка величини чистого вибуття зобов'язань банку).

До методів зовнішньої оцінки ліквідності належать: оцінка зміни характеристики платоспроможності банку та оцінка величини чистого вибуття зобов'язань банку.

Оцінка ліквідності банку на основі коефіцієнтів є найбільш доступною і поширеною. Суть цього методу полягає в розрахунку низки коефіцієнтів, що характеризують ліквідність балансу, стабільність зобов'язань банку і потреби банку в додаткових ліквідних коштах.

Різні коефіцієнти переважно розраховуються як співвідношення між обсягами активів і відповідних зобов'язань. Розрахунок коефіцієнтів ліквідності у вигляді економічних нормативів входить до складу обов'язкової звітності банків і використовується регуляторами для контролю за рівнем ліквідності кредитних організацій.

Вивчення розрахунку коефіцієнтів ліквідності показало, що часто одні й ті ж показники зустрічаються під різними назвами, їх нормативні значення різняться, а розрахункові формули однакових за змістом показників можуть формуватися за різними методиками.

Найчастіше серед коефіцієнтів ліквідності можна зустріти такі:

- коефіцієнт загальної ліквідності;
- коефіцієнт швидкої ліквідності;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Чумаченко М.Г. та Лахтіонова Л.А. загальний коефіцієнт ліквідності ще називають коефіцієнтом поточної ліквідності, а Є.В.Мних – коефіцієнтом загальної платоспроможності. Коефіцієнт покриття показує, якою мірою поточні зобов'язання забезпечуються поточними активами, тобто скільки грошових одиниць поточних активів припадає на одну грошову одиницю поточних зобов'язань. Зниження цього показника означає зростаючий ризик неплатоспроможності [34].

Коефіцієнт швидкої ліквідності за смисловим значенням аналогічний коефіцієнту покриття, тільки його обчислюють для вузького кола поточних активів, коли з розрахунку виключено найменш ліквідну їх частину.

За Л.А.Лахтіоною коефіцієнт швидкої ліквідності ще називають коефіцієнтом проміжної (суворої) ліквідності. Є.В.Мних цей показник називає коефіцієнтом проміжної платоспроможності. Він обчислюється як відношення суми грошових коштів, короткотермінових фінансових вкладень і дебіторської заборгованості до поточної кредиторської заборгованості [33]. Відповідно до Методичних рекомендацій, коефіцієнт швидкої ліквідності обчислюється як відношення оборотних активів за мінусом запасів і витрат майбутніх періодів до поточних зобов'язань.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує негайну (термінову) здатність погасити свою заборгованість. Є.В. Мних називає цей показник коефіцієнтом абсолютної платоспроможності й пропонує розраховувати його як відношення суми грошових коштів в національній та іноземній валютах до короткотермінових зобов'язань. За Л.А. Лахтіоною коефіцієнт абсолютної ліквідності розраховується як відношення найбільш ліквідних активів (грошових коштів та їх еквівалентів, а також поточних фінансових вкладень) до поточної заборгованості.

Цей коефіцієнт є найжорсткішим критерієм платоспроможності й ліквідності, і показує, яку частину короткотермінової заборгованості банк може погасити в

поточний момент або найближчим часом.

Отже, виділяють три основні групи коефіцієнтів:

1. Коефіцієнти для розрахунку обсягу і структури зобов'язань банку.
2. Коефіцієнти для визначення обсягу і структури ліквідних коштів, що знаходяться на балансі банку.
3. Коефіцієнти, що дають можливість визначити здатність виконання банком своїх зобов'язань за рахунок ліквідних активів.

Розглянемо методи оцінки ліквідності банку.

Таблиця 2.1

Методи оцінки ліквідності банку

Метод	Суть методу	Застосування
Внутрішні		
Коефіцієнтний аналіз ліквідності балансу	Розрахунок співвідношення залишків ліквідних активів і зобов'язань банку, які відображаються в балансі	1. При управлінні ліквідністю у великих банках і банках, де відсутня можливість проводити аналіз платіжних потоків 2. При внутрішньому аналізі – органами контролю, рейтинговими агентствами
Аналіз грошових потоків	Розрахунок на дату, яка аналізується, всіх вхідних і вихідних грошових потоків	1. При управлінні ліквідністю більшістю банків, здатних організувати в себе моніторинг і оцінку грошових потоків, що проводяться банком/ 2. При зовнішньому аналізі застосовується рідко, оскільки в офіційній звітності банку не має всієї необхідної інформації
Зовнішні		
Оцінка величини чистого вибуття зобов'язань банку	Розраховується обсяг ліквідних коштів, які потрібні банку в разі максимального зменшення зобов'язань банку	1. При управлінні ліквідністю середніми банками, які здійснюють велику кількість операцій, за неможливості використання методу аналізу платіжних потоків/ 2. При зовнішньому аналізі використовуються також активно, як і коефіцієнтний метод
Оцінка зміни характеристики платоспроможності банку	Оцінюються сигнали з ринку, які свідчать про погіршення платоспроможності	1. При управлінні ліквідністю як самостійний метод використовується дуже рідко, лише як додатковий індикатор 2. При зовнішньому аналізі використовуються переважно клієнти

Як правило, визначається один (або декілька) основних коефіцієнтів для оцінки ліквідності. Інші слугують додатковими, які допомагають детальніше дослідити той чи інший аспект оцінки ліквідності (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Показники ліквідності балансу банку

Показник	Алгоритм розрахунку	Економічний зміст показника	Орієнтовне значення
1. Коефіцієнт миттєвої ліквідності	$K_{мл} = \frac{K_{кр} + K_a}{D}$	Показує можливість банку погашати «живими» грошми з коррахунків і каси зобов'язання за всіма депозитами (Д)	Не менше 20%
2. Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку	$K_{зг} = \frac{A_{зг}}{З_{зг}}$	Характеризує максимальну можливість банку в погашенні зобов'язань (Ззг) всіма активами (Азг)	Не менше 100%
3. Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів	$K_{вр} = \frac{A_{вл}}{A_p}$	Характеризує питому вагу високоліквідних активів (Авл) у робочих активах (Ар)	Не менше 20%
4. Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	$K_{рл} = \frac{A_d}{З_{зг}}$	Характеризує забезпечення дохідними активами банку (Ад) його загальних зобов'язань (Ззг) і сповіщає про часткове погашення зобов'язань банку поверненнями дохідних активів	
5. Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів (для визначення незбалансованої ліквідності)	$K_{скзд} = \frac{КР}{D}$	Розкриває, наскільки видані кредити (КР) забезпечені всіма залученими депозитами (Д) (чи є незбалансована ліквідність)	70-80%
6. Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	$K_{глз} = \frac{A_{вл} + A_m}{З_{зг}}$	Розкриває здатність банку погашати зобов'язання (Ззг) високоліквідними активами (Авл) та через продаж майна (Ам)	

Найбільш поширеним основним коефіцієнтом є коефіцієнт миттєвої ліквідності (Quick, або «лакмусовий папірець»), за яким може здійснюватися факторний аналіз.

Використання перелічених та інших показників допомагає всебічно аналізувати потреби й стан ліквідності, а також точніше оцінювати ризик незбалансованої ліквідності банку. Розробивши внутрішньобанківську систему деталізованих показників ліквідності, менеджмент матиме змогу контролювати оперативні дані та планувати діяльність з урахуванням специфіки операцій конкретного банку. Достовірне визначення потреби банку в ліквідних коштах є важливою складовою процесу управління банківською ліквідністю.

Інший метод оцінки ризику незбалансованої ліквідності, так званий структурний метод, ґрунтується на оцінці структури активів і пасивів.

Завданнями цього методу оцінки є:

- 1) визначення розміру і якості ліквідних активів і частки нестабільних пасивів банку;
- 2) визначення їх співвідношення і оцінка рівня ризику надлишкової або недостатньої ліквідності;
- 3) виявлення інших факторів ризику незбалансованої ліквідності шляхом докладнішого вивчення структури активів і пасивів банку [37].

Цей метод застосовується банками для визначення і оцінки факторів ризику для вироблення тактичних управлінських рішень.

Для характеристики структурного методу оцінки ризику найбільше значення має, яким чином здійснюється структуризація активів і пасивів банку і наскільки об'єктивну картину ризику вона дає. Застосування структурного методу вимагає коригування обсягу активів на обсяг сформованих резервів та використання статистичних даних про повернення депозитів та погашення кредитів у попередньому періоді для більш точної оцінки рівня ризику. Однак це ускладнює методику визначення рівня ризику ліквідності та посилює вплив суб'єктивного фактору на результати оцінки.

Перевагою структурного методу є можливість прийняття рішення з управління поточною, середньостроковою та довгостроковою ліквідністю та ризиків, що пов'язані з нею. Ефективність цього методу вища, ніж нормативного, оскільки при застосуванні останнього аналізується співвідношення окремих статей,

а при структурному – вивчаються всі статті балансу. Структурний метод оцінки ризику на відміну від нормативного дозволяє крім нормативів миттєвої, поточної та довгострокової ліквідності розраховувати співвідношення активів і пасивів банку з строком погашення до 7 днів, від 7 до 30 днів, понад 30 днів, неліквідних активів і постійних пасивів, а також будь-яких інших статей балансу банку. Таким чином, дані аналізу структурного методу оцінки ризику незбалансованої ліквідності доповнюють результати коефіцієнтного методу [35].

Структуризація може здійснюватися як на підставі усереднених показників (середньомісячних, середньоквартальних і т.д.), так і на підставі щоденних даних. Перший підхід дозволяє оцінити ефективність стратегії банку по управлінню ризиком незбалансованої ліквідності, другий орієнтований на прийняття рішень у режимі реального часу.

При класифікації активів і пасивів банку враховуються строки, які залишилися до погашення відповідних зобов'язань. Для обліку і аналізу співвідношення вкладень і зобов'язань різних строків банки складають календарі платежів. Визначення співвідношення активів і пасивів банку відповідних строків дозволяє виявити наявність ризику недостатньої або надлишкової ліквідності і визначити рівень ризику. Якщо обсяг активів перевищує обсяг відповідних за строком пасивів, то банк наражається на ризик надлишкової ліквідності, навпаки – на ризик недостатньої ліквідності.

Матричний метод аналізу ліквідності [18] полягає у побудові матриці фондування, де активи і пасиви подані за строками погашення. Це дає можливість відстежувати невідповідність між активами і пасивами за певними строками погашення (розрив), що дозволяє виявляти дисбаланс і вчасно його нівелювати. Перевагою такого підходу є комплексність бачення – всі активи і пасиви згруповані в одній таблиці. Недоліком матричного методу є відсутність інформації про обсяги закритих позицій. Це, відповідно, передбачає, що причиною зміни чистого процентного доходу є виключно відкриті позиції ліквідності (однак це вірно лише за умови, коли спред залишається постійним).

Використання цього методу дозволяє простежити взаємозв'язок між ризиком

ліквідності і процентним ризиком (обидва аналізуються за допомогою розривів). Розриви показують ступінь невідповідності обсягів активів і пасивів за строками погашення. Якщо розрив дорівнює нулю, це свідчить про закрити позицію ліквідності. У випадку наявності позитивного розриву, існує ризик переоцінки активів. При цьому ризик ліквідності відсутній, оскільки активів повертається більше, ніж повертається пасивів. У разі від'ємного розриву, виникає ризик ліквідності і ризик переоцінки пасивів.

Матричний метод не дає інформації про те, які пасиви фінансують ті чи інші активи, тому неможливо здійснити аналіз ефективності роботи окремих підрозділів банку.

2.2. Аналіз стану надійності АТ «Укрсиббанк»

Станом на 1 січня 2019 року розмір чистих активів АТ «Укрсиббанк», складає 22 058 млн. грн. Статутний фонд банку складає 1 130 млн. грн., власний капітал – 2 034 млн. грн. Кредитний портфель банку складає 16,095 млрд. грн., в тому числі кредити фізичним особам – 6,356 млрд. грн. Фінансовий результат АТ «Укрсиббанк», за підсумками роботи 2018 року складає 475,655 млн. грн.

АТ «Укрсиббанк» має генеральну ліцензію Національного банку України на проведення банківських операцій та здійснює весь спектр банківських послуг, які є на вітчизняному ринку, з обслуговування корпоративних та приватних клієнтів відповідно до міжнародних стандартів. Довгостроковий інтерес клієнта – головний пріоритет у роботі банку. З клієнтами працює висококваліфікована команда спеціалістів та персональні менеджери, які несуть відповідальність за забезпечення якісного обслуговування, оперативне та точне задоволення потреб клієнта. Запроваджуючи нові види банківських послуг та постійно вдосконалюючи комплекс банківського обслуговування, на сьогодні банк обслуговує 309 тисяч корпоративних клієнтів та приватних підприємців і понад 9 мільйонів рахунків фізичних осіб. Обсяг залучених банком коштів юридичних осіб на 1 квітня 2019 року становить 6 017 млн.

грн, у тому числі депозитний портфель юридичних осіб – 1 564 млн. грн. Обсяг коштів фізичних осіб, залучених АТ “Укрсиббанком”, станом на 1 квітня 2019 року становить 6,6 млрд. грн. (найвищий показник серед усіх українських банків), у тому числі депозитний портфель фізичних осіб – 5,278 млрд. грн.

У 2018 році АТ “Укрсиббанк” став першим українським банком, який подолав мільйонний рубіж емісії платіжних карток і твердо закріпив за собою лідерство на ринку карткових продуктів. Його частка у даному сегменті ринку банківських послуг збільшилась з 39% (в 2010 році) до 41%. 30 грудня 2017 року АТ “Укрсиббанк” успішно розмістив на європейському ринку трирічні облігації участі у кредиті АТ “Укрсиббанк” (єврооблігацій) на суму 100 млн. дол. США. Покупцями єврооблігацій АТ “Укрсиббанк” на первинному ринку стали найбільші банки і приватні інвестори з Великобританії, Данії, Греції й інших країн світу. Залучені банком кошти призначені для збільшення обсягів кредитування реального сектора економіки, юридичних і фізичних осіб. За допомогою випуску "євробондів" АТ “Укрсиббанк” одержав значний обсяг довгих доларових ресурсів, створив кредитну історію на відкритих ринках капіталів, підвищив свій імідж як надійної і прозорої структури, став першою фінансовою структурою і другою компанією України, що випустила "євробонди" на відкритих ринках капіталів [52].

Розміщення облігацій участі у кредиті АТ “Укрсиббанк” (Loan Participation Notes) пройшло на стандартних міжнародних умовах для такого типу випуску. Ліди́менеджер випуску – найбільший інвестиційний банк CSFB – після проведення презентацій АТ “Укрсиббанку” в Москві, Гонконгу, Сінгапурі, Лондоні, Женеві, Цюріху й Афінах установив даному випускові процентну ставку в розмірі 10,875%. Банк одержав високі рейтинги і показав, як необхідно працювати на ринках, щоб забезпечити собі і країні довіру інвесторів. При цьому, АТ “Укрсиббанк” став першим банком в Україні, що одержав рейтинг Standard & Poor's, а також банком, що має рейтинги декількох найбільших міжнародних агентств. Зокрема, міжнародне рейтингове агентство Standard & Poor's надало облігаціям участі у кредиті АТ “Укрсиббанк” рейтинг "B-". Міжнародне рейтингове агентство Fitch Ratings також надало "євробондам" АТ “Укрсиббанку” підсумковий

довгостроковий рейтинг "B-" [34].

До шести критеріїв надійності, які використовуються для розрахунку, відносять наступні коефіцієнти:

1) Генеральний коефіцієнт надійності (k_1) – відношення капіталу банку до працюючих активів. Показує міру забезпеченості ризикованих вкладень банку його власним капіталом, за рахунок якого будуть погашатися можливі збитки у випадку неповернення того чи іншого працюючого активу. Цей коефіцієнт представляє особливий інтерес для кредиторів і вкладників банку, оскільки вказує на можливість банку забезпечити компенсацію вкладень шляхом використання власних ресурсів.

До показника власного капіталу банку включають сумарний розмір усіх фондів, нерозподілений прибуток, резерви під можливі втрати за позичками, резерви під забезпечення цінних паперів за мінусом витрат майбутніх періодів, витрат інших дебіторів, акцій, викуплених в засновників. До працюючих або робочих активів включають: сумарний обсяг позичкової заборгованості, у т. ч. прострочені кредити і відсотки по них, вкладення в цінні папери, засоби на кореспондентських рахунках у банках, засоби для участі в господарській діяльності інших організацій, лізингові операції, розрахунки за факторинговими операціями.

2) Коефіцієнт миттєвої ліквідності (k_2) – відношення ліквідних активів банку до його зобов'язань «до запитання», який показує, чи використовує банк гроші клієнтів як власні кредитні ресурси і якою мірою клієнти можуть претендувати на одержання відсотків по залишках на поточних рахунках, а також якою мірою їхні платіжні доручення забезпечені можливістю банку швидко здійснювати платежі. Цей коефіцієнт представляє найбільший інтерес для клієнтів, які знаходяться в банку на розрахунковому і касовому обслуговуванні [34].

Ліквідні активи банку включають гривневі та валютні засоби на кореспондентських рахунках банку, готівку в касі й у дорозі (гривні та валюта), операції з валютою на біржі, резерви в НБУ, вкладення в державні цінні папери, в той час як зобов'язання «до запитання» містять суму залишків на поточних рахунках клієнтів, інші пасиви, зобов'язання перед емітентами, цінні папери яких поширює банк, внески громадян на термін до одного місяця, засоби в розрахунках,

несквітовані суми за виписками НБУ.

3) Крос-коефіцієнт (k_3) – відношення всіх зобов'язань банку до працюючих активів, показує забезпеченість зобов'язань банку наявними робочими активами.

Сумарні зобов'язання банку включають зобов'язання «до запитання», депозити, внески громадян і депозити на термін більш одного місяця, отримані міжбанківські кредити.

4) Генеральний коефіцієнт ліквідності (k_4) – відношення ліквідних активів і захищеного капіталу до сумарних зобов'язань банку, який показує забезпеченість засобів ліквідними активами, нерухомістю і цінностями клієнтів. Іншими словами, цей коефіцієнт характеризує здатність банку задовольнити вимоги кредиторів у мінімальний термін при неповерненні виданих позичок.

Захищений капітал містить основні засоби банку (за винятком нематеріальних активів), активні залишки групи рахунків капітальних вкладень, дорогоцінні метали.

5) Коефіцієнт захищеності капіталу (k_5) – відношення захищеного капіталу до усього власного капіталу, який показує, наскільки банк враховує інфляційні процеси і яку частку своїх активів розміщує в нерухомість, цінності й устаткування. Цей коефіцієнт можна використовувати також як непрямий показник оцінки забезпеченості банку (банки, розраховані на короткочасний термін діяльності, зазвичай не вкладають кошти в розвиток).

6) Коефіцієнт фондової капіталізації прибутку (k_6) – відношення власних ресурсів банку до грошей, які внесли засновники. Поряд з ефективністю роботи банку він характеризує його незалежність від окремих засновників [42].

Кожен з коефіцієнтів розраховується за окремою формулою, а для складання загальної формули надійності:

$$N = 45*k_1 + 20*k_2 + 10*k_3/3 + 15*k_4 + 5*k_5 + 5*k_6/3 \quad (2.1)$$

Вводиться поняття «ідеального банку», який задовольняє основним критеріям надійності і має такі коефіцієнти: $k_1=1$; $k_2=1$; $k_3=3$; $k_4=1$; $k_5=1$; $k_6=3$.

Для того, щоб привести всі коефіцієнти до сумірних значень, коефіцієнти k_3 і k_6 поділяють на 3, інші – на 1. Потім розраховують питому вагу кожного з уже

приведених до сумірного значення коефіцієнтів. Зокрема, найбільший інтерес для вкладників має коефіцієнт k_1 , його питома вага – 45, наступні за значущістю коефіцієнти несуть меншу питому вагу.

Загальна формула надійності враховує особливості структури пасивів і активів комерційного банку, тому результати аналізу надійності комерційних банків є підставою для оптимізації структури пасивів і активів. Високі показники надійності свідчать про оптимальну структуру пасивів і активів, низькі - про необхідність оптимізації.

Оціночна шкала підсумкової рейтингової оцінки надійності така:

- 90-100 - рейтинг 1 - сильний;
- 70-89 - рейтинг 2 - задовільний;
- 50-69 - рейтинг 3 - посередній;
- 30-49 - рейтинг 4 - граничний;
- менш 30 - рейтинг 5 - незадовільний.

Таблиця 2.4

Динаміка параметричних коефіцієнтів для АТ “Укрсиббанк” за 2016-2019 рр.

Назва коефіцієнту	2016	2017	2018	2019
Генеральний коефіцієнт надійності	0,15	0,16	0,15	0,14
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	0,20	0,23	0,23	0,15
Крос-коефіцієнт	1,18	0,93	1,04	1,08
Генеральний коефіцієнт ліквідності	0,19	0,24	0,24	0,16
Коефіцієнт захищеності капіталу	0,12	0,12	0,12	0,12
Коефіцієнт фондової капіталізації прибутку	1,22	1,43	1,38	1,35
Інтегральний індекс надійності	20,80	21,73	21,89	18,79

У банку знизились коефіцієнти миттєвої ліквідності та генеральний коефіцієнт ліквідності, що є негативним для клієнтів, що перебувають в банку на розрахунковому й касовому обслуговуванні, оскільки свідчить про зниження платіжних можливостей банку та швидкості повернення коштів. За 2016-2019 рр. ліквідні активи банку скоротились на 20% з 34406 тис грн. до 27768 тис. грн., при

чому зобов'язання до запитання зросли на 20%. Це є доказом активної роздрібної політики банку, проте для гарантування довгострокової ефективності діяльності, банку слід переглянути свою стратегічну політику.

2.3. Аналіз ефективності розрахунку показників ліквідності АТ «Укрсиббанк»

Для аналізу фінансового стану АТ «Укрсиббанк» були взяті показники економічної діяльності банку за останні три роки (на 01.01.2018 р., на 01.01.2019 р., на 01.01.2020 р.).

Розрахунок основних показників ліквідності банку

- Коефіцієнт миттєвої ліквідності = (кошти у касі + коррахунки)/зобов'язання банку за поточними рахунками
- Коефіцієнт поточної ліквідності = (активи первинної та вторинної ліквідності)/зобов'язання з відповідними строками зобов'язання
- Коефіцієнт короткострокової ліквідності = ліквідні активи/короткострокові зобов'язання

Обсяг фінансово-аналітичної інформації дав можливість дослідити та прослідкувати динаміку тенденцій економічного розвитку банку, а також сприяв більш повній і об'єктивній оцінці показників. Протягом 2019 року зобов'язання банків України зростали дещо нижчими темпами порівняно і з попереднім роком, і з темпами зростання регулятивного капіталу та активів. Обсяги банківських зобов'язань збільшилися на 32,7% (за 2018 рік – на 62,0%) і на 01.01.2020 р. становили 29 574,0 млн. грн. (33,4% із них – в іноземній валюті. Частка зобов'язань у пасивах за рік зменшилася з 77,1 до 76,3%. Зростання банківських зобов'язань відбулося в основному за рахунок збільшення вкладів фізичних осіб (на 9 0936 млн. грн., або на 28.3%); коштів суб'єктів господарювання (на 12 1407 млн. грн., або на 43.4%); коштів Національного банку України (на 1 6857 млн. грн., або на 71.0%); коштів інших банків (на 2 3477 млн. грн., або на 31.3%); коштів небанківських фінансових установ (на 1 5187 млн. грн., або на 46.2%); коштів бюджету і

позабюджетних фондів (на 520 7 млн. грн., або на 46.8%): кредитів, отриманих від міжнародних та інших фінансових організацій (на 749 3 млн. грн., або на 83.1%): інших зобов'язань (на 517 8 млн. грн., або на 9.2%).

Як і раніше, основну роль у ресурсному забезпеченні банків продовжували відігравати вклади населення. За 2018 рік їх обсяг збільшився на 28.3% і на 01.01.2020 р. дорівнював 41 2069 млн. грн., або 35.5% від усіх зобов'язань фізичних осіб. Позитивним є те, що приріст вкладів відбувався в основному за рахунок строкових депозитів, які за рік збільшилися на 33.6% і на 01.01.2020 р. становили 33 2037 млн. грн. Такі зміни в динаміці і структурі вкладів за строками сприяють стабільності ресурсного забезпечення банків, що створює необхідні умови для довгострокового кредитування економіки. Проаналізувавши баланс ПриватБанку за період з 01.01.2017р. по 01.01.2020 рр., зазначимо, що зобов'язання банку зросли на 7 887,85 млн.грн., або 143,52%. Такі зміни пов'язуються зі збільшенням коштів клієнтів на 4 055,96 млн.грн. та коштів банків на 1 559,38 млн.грн.

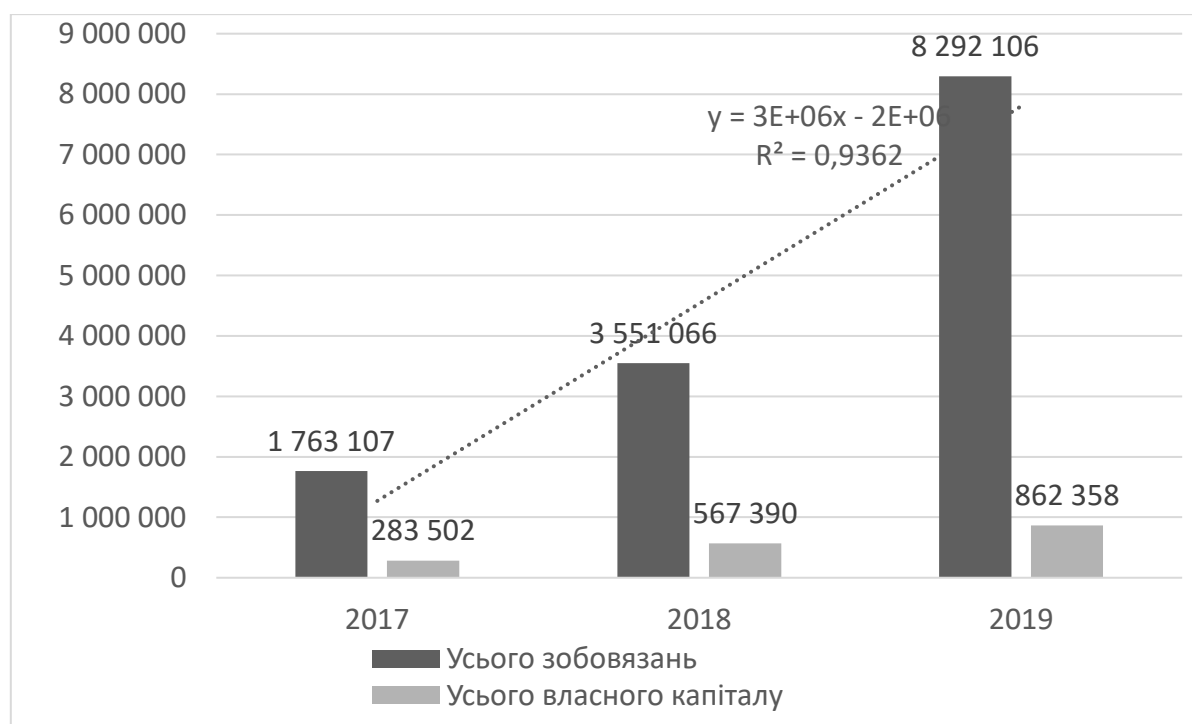

Рис.2.1. Динаміка структури пасивів АТ «Укрсиббанк» у 2017-19 р.р

Пасиви банку протягом 2017-2019 рр. збільшилися на 8 581,93млн.грн., що обумовлюється нарощенням обсягів зобов'язань, але темпи зростання акціонерного капіталу значно більші. За 2018 рік темпи зростання частки зобов'язань у структурі

пасивів склали 11%, що значно менше темпів зростання акціонерного капіталу (34%). Нарощення обсягів власного капіталу банку в 2017 році вивели його на перше місце у банківській системі за значенням цього показника. Протягом 2018 року у структурі зобов'язань найбільшу питому вагу продовжували займати кошти клієнтів (71%), проте їхня частка дещо зменшилася порівняно з 2017 роком (73%). Більш швидкими темпами протягом 2018 року зростали кошти банків (19,05%).

Збалансоване зростання активів і капіталу, поліпшення їх якості і структури сприяють стабільному функціонуванню банків, що є важливим фактором їх позитивного впливу на розвиток економіки України. У 2018 році ризик високих темпів зростання дещо знизився. Активи збільшувалися нижчими, ніж 2017 року, темпами. Абсолютний приріст активів та основних їх складових не перевищив відповідного показника 2017 року. Так, загальні активи збільшилися на 34,1% (у 2018 році – на 55,7%) і на 1 січня 2020 року досягли обсягу 141,5 млн. грн. (38,8% із них – в іноземній валюті).

Основною частиною активів банків є кредитний портфель (68,7%). За 2018 рік він збільшився на 32,3% (за 2019 рік – на 57,1%) і на 01.01.2020 р. становив 972 млн. грн. (45% коштів – у іноземній валюті). Збільшення відбулося в основному за рахунок зростання обсягів кредитів, наданих суб'єктам господарювання, (на 149 млн. грн. або на 25,7%): кредитів, наданих фізичним особам (на 57 млрд. грн., або на 64,4%); кредитів, наданих іншим банкам та строкових депозитів, розміщених у інших банках та в НБУ на 3,2 млрд. грн., або на 48,1%). Низькою залишається активність банків на фондовому ринку, про що свідчить зменшення частки вкладень у цінні папери в загальних активах із 6,2% до 5,8%.

Основною частиною портфеля цінних паперів банків є цінні папери на продаж – 5 689,1 млн. грн., або 69,7% від загальної суми, цінні папери до погашення становлять 2 177,1 млн. грн. або 26,7%. цінні папери у торговому портфелі – 104,3 млн. грн., або 1,3%, цінні папери, вкладені в асоційовані та дочірні компанії. – 186,6 млн. грн., або 2,3%. Великою у вкладеннях у цінні папери є також частка ОВДП та цінних паперів, що рефінансуються НБУ - 2 703,6 млн. грн. або 33,1% від загальної суми вкладень у цінні папери (на початок року цей показник становив 37,4%).

Розглянувши балансові показники діяльності АТ «Укрсиббанк» протягом 2017-2019 років, зазначимо, що банк зберігає позицію одного з лідерів за показником розміру активів. Так, станом на 01.01.2020 р. загальні активи банку склали 14 982,34 млн. грн. Їхній обсяг зріс на 8 664,4 млн. грн.(133%) порівняно з 2017 роком. Така тенденція пов'язана з нарощенням кредитних та інвестиційних операцій. Разом з тим відбулося значне збільшення у статті «Основні засоби та нематеріальні активи» – 218,19%, що свідчить про покращення матеріально-технічної бази банку та про те, що він динамічно розвивається.

За даний період високими темпами нарощувався кредитний портфель банку. Особливої уваги заслуговує 2017 рік, коли більш ніж вдвічі збільшився кредитний портфель і станом на 1 січня 2018 року становив 5 988,0 млн.грн. Станом на 1 січня 2020 року обсяг кредитного портфелю становив 12 000,81 млн.грн. Слід зазначити, що в структурі кредитного портфелю випереджаючими темпами зростав обсяг кредитів наданих фізичним особам – 37,8% , в той час як кредитування юридичних осіб зросло на 15,3%.

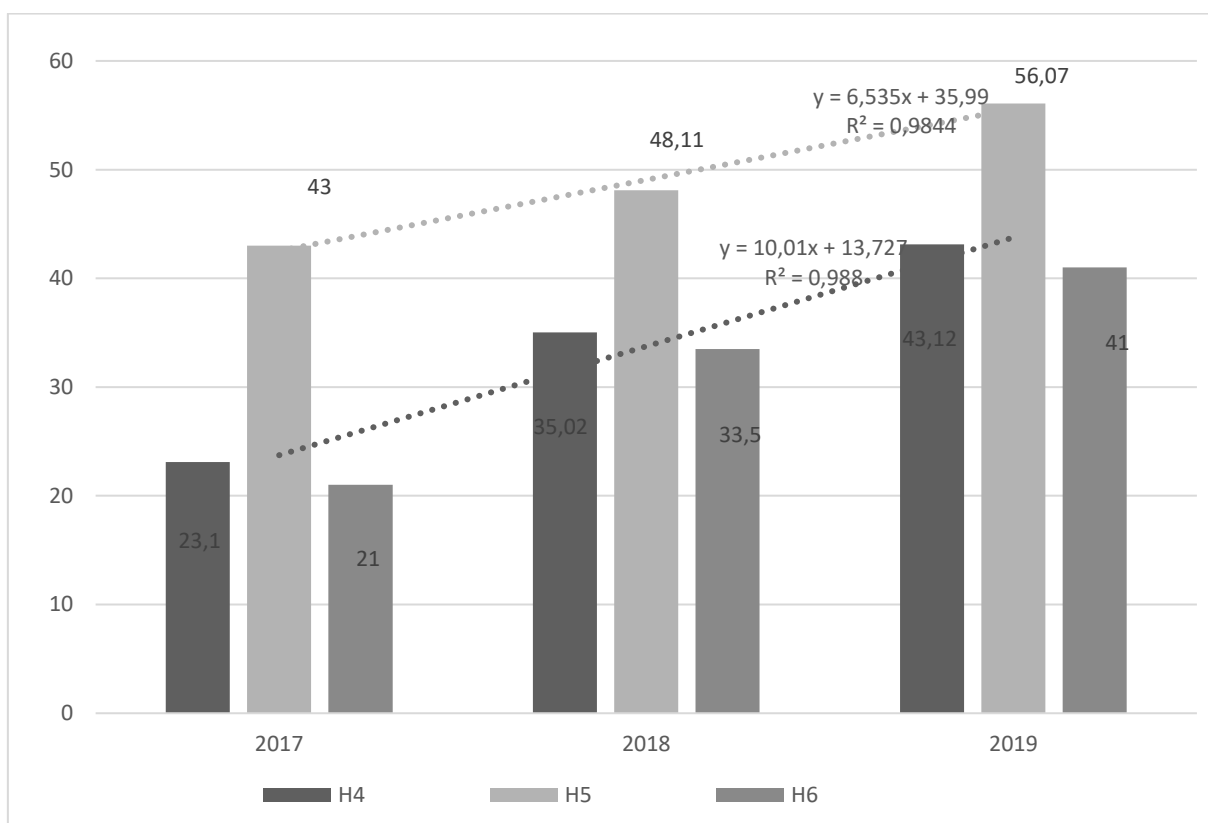

Рис.2.2. Динаміка зміни показників ліквідності АТ «Укрсиббанк»

Разом з тим банк зберігає позицію лідера на ринку обслуговування та кредитування агропромислового комплексу. Якщо аналізувати динаміку активів банку, то за період з 2018 по 2019 рік найбільшими темпами зростали статті “Кредити та заборгованість клієнтів”(314,85%) та “Цінні папери на продаж”(496,15%). Протягом 2018 року значно зросли високоліквідні активи баку, що зміцнює його фінансову стабільність.

Аналіз динаміки показників ліквідності АТ «Укрсиббанк» дає змогу чіткіше уявити обсяги їх зростання за період 2017-2019 рр. Отже забезпеченість банку ліквідним коштами дає йому змогу активно та ефективно працювати на ринку фінансових послуг України. За період що було аналізовано АТ «Укрсиббанк» досяг значного приросту балансових показників та, як бачимо, збільшення показників ліквідності.

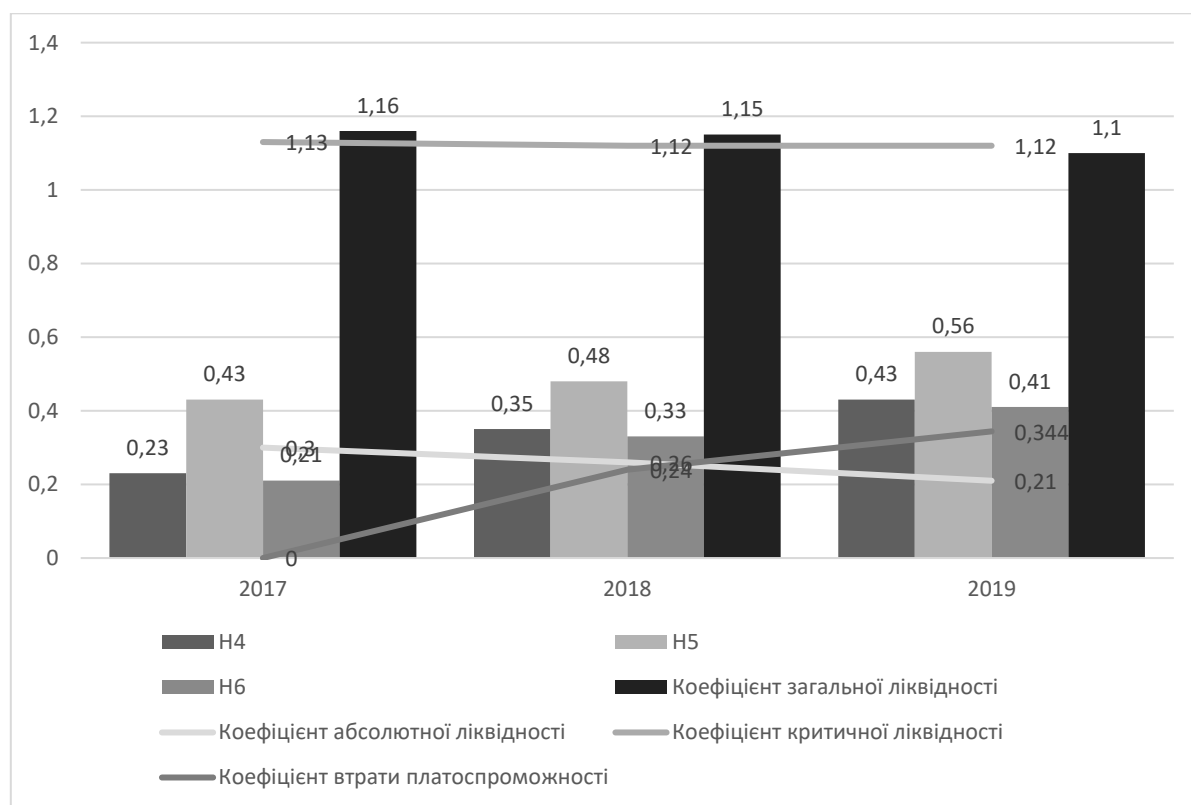

Рис.2.3. Динаміка зміни показників ліквідності АТ «Укрсиббанк», в тому числі нормативів НБУ, по 2017-2019 р.р.

Агресивна стратегія охоплення ринку, яка скоріше за все була обрана менеджерами АТ «Укрсиббанк» приносить свої дивіденди перш за все за рахунок

розширення кредитного портфелю банку та за рахунок вдалої політики в сфері залучення коштів, тобто розробки депозитної сітки, яка дає змогу по-перше, бути впевненим у власних вкладах з боку населення чи юридичних осіб, а по-друге дає змогу банку ефективно використовувати наявні кошти з метою покриття миттєвих розривів та обслуговування власних термінових кредиторських зобов'язань.

Таким чином, бачимо, що нормативи НБУ зростають, що характеризує позитивні тенденції у розвитку банку, однак інші показники ліквідності, в тому числі коефіцієнти абсолютної та загальної ліквідності дещо знизилися. Це перш за все свідчить про збільшення обсягів руху капіталу банку та кількості операцій, що в свою чергу дещо підвищило ризик зменшення ліквідності. До того ж всі ці показники знаходяться в межах норми, а їхні коливання, коефіцієнта абсолютної та загальної, складають 0,06 та 0,09 одиниць відповідно. Такі незначні зміни не вплинуть негативно на стан ліквідності АТ «Укрсиббанк». Досить важливим є збільшення на 0,1 пункт коефіцієнту втрати платоспроможності у 2019 році в порівнянні з 2018, що відображає загальну тенденцію банку до стабільного та досить міцного фінансового становища. Отже загальна ситуація, розвитку показників ліквідності АТ «Укрсиббанк» свідчить про ефективне управління фінансовими ресурсами та про відсутність в майбутньому загрози розриву ліквідності та втрати платоспроможності.

Одним із основних завдань для банків України є забезпечення фінансової стійкості та якісного розвитку за рахунок підвищення рентабельності діяльності. Проведемо Аналіз фінансових результатів АТ «Укрсиббанк» за даними звітності 2017-2019 років. Для цього побудуємо таблицю 2.2 і розрахуємо темп росту і темп приросту, враховуючи, що базисний рік це 2017 р. (на 30.01.2018), звітний – це 2019 р. (на 30.01.2020).

Аналізуючи дані приведеної таблиці можна зробити висновок, що протягом двох років активи банку збільшилися на 16631 млн. грн. (відповідно на 155,1%), пасиви на 1531,79 млн. грн. (відповідно 157,9%), а капітал протягом двох років збільшився на 1313 млн. грн. (відповідно на 128,6%).

Порівняно з попереднім роком у 2018-му сумарний прибуток банків

збільшився на 52,7%. Деяко поліпшилися показники ефективності діяльності в цілому по системі. Так, рентабельність активів підвищилася з 1,04 до 1,07% капіталу – із 7,41 до 7,93%.

Таблиця 2.4

Зведений баланс АТ “Укрсиббанк”, станом на 2017-19 р.р.

Найменування статті	Сума (млн.грн)			Темп росту, %	Темп приросту показника , %
	2017	2018	2019		
Активи					
Готівкові кошти в касі	654,87	880,70	1 337,37	204,2%	104,2%
Кошти в НБУ		1 108,85	1 381,72		
Кошти на коррахунках "Ностро"	740,95	369,89	374,63	50,6%	-49,4%
Межбанківські кредити	628,07	2 292,66	2 363,88	376,4%	276,4%
Вкладення в ОВДП		76,69	51,76		
Кредити юридичним особам	5 950,86	6 644,75	9 924,49	166,8%	66,8%
Кредити фізичним особам	2 033,59	3 031,75	6 821,35	335,5%	235,5%
Нараховані доходи	393,40	289,63	337,27	85,7%	-14,3%
Цінні папери	192,89	709,67	138,40	71,8%	-28,2%
Основні засоби банку	455,88	745,77	1 103,87	242,2%	142,2%
Розрахунки по госп. діяльн.	55,85			0,0%	-100,0%
Дебіторська заборгованість	192,96	333,86	1 453,25	756,6%	656,6%
Валютні операції	276,43	1 022,62	3 962,97	1433,6%	1333,6%
Резерви під кредити	-851,97	-1 326,12	-1 892,58	222,5%	122,5%
Усього Активи:	10 721,2	16 179,52	27 353,98	255,1%	155,1%
Пасиви					
Кошти на коррахунках "Лоро"	45,78	-7,26	132,49	289,3%	189,3%
Міжбанківські депозити	363,08	177,49	2 112,89	581,9%	481,9%
Кредити Національного Банку	18,67	533,94		0,0%	-100,0%

Продовження табл.2.4

1	2	3	4	5	6
Кредити міжнарод. фінанс.орг.	605,58	18,59	529,99	87,4%	-12,6%
Поточні рахунки юр. Осіб	2 190,90	3 102,97	3 296,26	150,5%	50,5%
Кошти бюджету	19,25	15,70	67,52	298,2%	248,2%
Депозити юридичних осіб	971,50	2 540,49	2 943,26	303,0	203,0%
Поточні рахунки фізичних осіб	1 106,45	1 255,13	2 328,89	210,4%	110,4%
Депозити фізичних осіб	3 653,95	5 111,13	8 374,25	229,2%	129,2%
Розрахунки за цінними паперами	179,36	50,34	21,02	11,7%	-88,3%
Нараховані витрати	73,89	145,59	266,17	360,2%	260,2%
Кредиторська заборгованість	195,69	509,41	983,73	502,7%	402,7%
Валютні операції	276,43	1 022,67	3 962,90	1433,6%	1333,6
Усього Пасиви:	9 699,59	14 475,79	25 017,7	257,9%	157,9%
Капітал					
Статутний капітал банку	700,00	1 020,52	1 130,00	161,4%	61,4%
Резерви банку	185,53	371,88	638,72	344,0%	244,0%
Результат минулих років	70,39	176,66	513,78	729,8%	629,8%
Результат поточного року	79,75	135,83	53,59	548,6%	448,6%
Субординований борг	56,00			0,0%	-100,0%
Усього Капітал:	1 021,88	1 704,52	2 335,58	228,6%	128,6%

Порівняно з попереднім роком у 2018-му сумарний прибуток банку збільшився на 52,7%. Деяко поліпшилися показники ефективності діяльності в цілому по системі. Так, рентабельність активів підвищилася з 1,04 до 1,07%. капіталу – із 7,61 до 8,43%.

Для більш детального розгляду за даними таблиці 2.4 побудуємо графік (рис. 2.4).

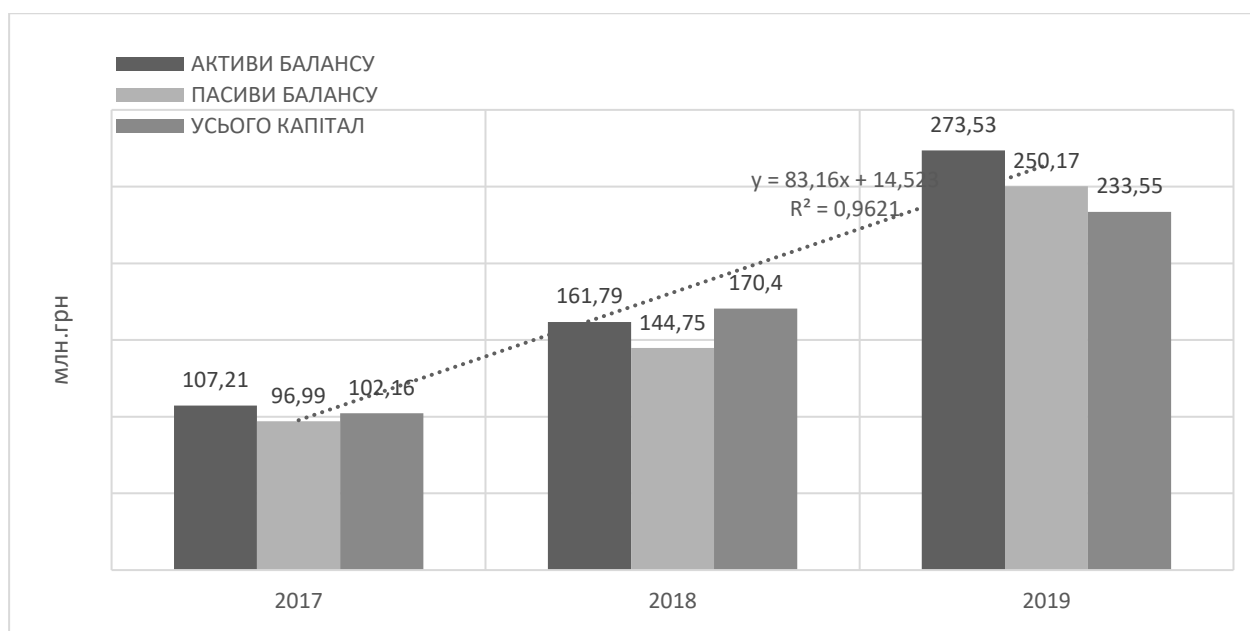

Рис. 2.4. Динаміка зміни основних фінансових показників АТ «Укрсиббанк» за 2017-2019 р.р. млн.грн.

Протягом 2019 року банківські доходи зростали вищими темпами, ніж витрати, що обумовило поліпшення співвідношення цих показників, яке за підсумками 2019 року становили 20 0723 млн. грн. Цього досягнуто за результатами року дорівнювало 93,7% (у 2018 році – 94,1%). Протягом 2019 року в структурі доходів сталися такі зміни: на 0.6 відсоткового пункту зменшилася частка процентних доходів, на 1,8 – комісійних. Водночас частка інших операційних доходів на 2.6 п. п. зросла. Незмінною залишилася частка результату від торговельних операцій. Як бачимо, в умовах зменшення ролі процентних доходів у зв'язку зі зниженням процентних ставок за кредитами банки переорієнтувалися на інші джерела доходів, зокрема – на операційні доходи.

Витрати порівняно з 2018 роком зросли на 43,3% і за станом на 01.01.2020 р. дорівнювали 188096,00 млн.грн. Збільшення відбулося за рахунок зростання процентних витрат – на 2 8393,00 млн.грн.. або на 57,8%; комісійних – на 116,0 млн.грн.. або на 30,2%; інших операційних витрат – на 377,7 млн.грн.. або на 47,1%; загальних адміністративних витрат – на 1 704,00 млн.грн.. або на 35,2%; вирахувань у резерви – на 691,9 млн.грн.. або на 40,1%. Банк має таку структуру витрат: процентні становлять 7 755,80 млн. грн. (41,2% від загальної суми витрат); комісійні

– 500,2 млн.грн. (2,7%), інші операційні витрати – 1 179,90 млн. грн. (6,3%); загальні адміністративні витрати – 6 546,35 млн.грн. (34,8%); відрахування в резерви – 2417,20 млн. грн. (12,9%); інші витрати – 410.2 млн.грн. (2,1%).

Зміни, що протягом 2019 року відбулися в структурі витрат, позитивно вплинули на рентабельність діяльності банку. Надійність та фінансова стійкість банку протягом 2017-2019 років підвищилась. Про це свідчить зростання власного капіталу швидкими темпами. Також слід сказати, що показники маневреності та незалежності власного капіталу не перевищували допустимих значень, що свідчить про те, що банк є фінансово стійким.

Висновки до розділу 2

АТ «Укрсиббанк» має організаційно-правову форму - відкрите акціонерне товариство, є юридичною особою, має відокремлене майно, може від свого імені набувати майнових і особистих прав, у тому числі укладати договори (угоди, контракти), бути позивачем та відповідачем в судах загальної юрисдикції.

АТ «Укрсиббанк» належить до групи найбільших банків України, здійснює щоденну роботу над розширенням спектру фінансових інструментів і пропонує повний перелік банківських послуг, послідовно реалізуючи принцип індивідуального підходу в роботі з кожним клієнтом.

Зокрема , міжнародне рейтингове агентство Standard & Poor's надало облігаціям участі у кредиті Укрсиббанку рейтинг "B-". Міжнародне рейтингове агентство Fitch Ratings також надало "євробондам" Укрсиббанку підсумковий довгостроковий рейтинг "B-".

Той факт, що банк стабільно та прибутково функціонує, динамічно розвивається, не допускає порушень економічних нормативів, вказує на високу ефективність створеної системи управління ризиками. При плануванні та фактичному здійсненні активних операцій, що є ризиковими та впливають на фінансовий результат банку багато уваги приділяється саме показнику

платоспроможності, його рівень протягом 2017 року зберігався на достатньому рівні, фактичне значення нормативу платоспроможності на кінець 2017 року становив 10,83%, при вимогах НБУ – 10% [70].

Таким чином, можна стверджувати, що комерційний банк АК «Укрсиббанк» є великим, добре капіталізованим, платоспроможним і фінансово стійким банком, політика якого направлена на збільшення долі на ринку традиційних та нових банківських послуг України.

Витрати порівняно з 2018 роком зросли на 43,3% і за станом на 01.01.2020 р. дорівнювали 188096,00 млн.грн. Збільшення відбулося за рахунок зростання процентних витрат – на 2 8393,00 млн.грн.. або на 57,8%; комісійних – на 116,0 млн.грн.. або на 30,2%; інших операційних витрат – на 377,7 млн.грн.. або на 47,1%; загальних адміністративних витрат – на 1 704,00 млн.грн.. або на 35,2%; вирахувань у резерви – на 691,9 млн.грн.. або на 40,1%.

Зміни, що протягом 2019 року відбулися в структурі витрат, позитивно вплинули на рентабельність діяльності банку. Надійність та фінансова стійкість банку протягом 2017-2019 років підвищилась. Про це свідчить зростання власного капіталу швидкими темпами. Також слід сказати, що показники маневреності та незалежності власного капіталу не перевищували допустимих значень, що свідчить про те, що банк є фінансово стійким.

РОЗДІЛ 3

ПЛАНУВАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАДІЙНОСТІ ТА ЛІКВІДНОСТІ АТ "УКРСИББАНК"

3.1. Визначення напрямків підвищення ліквідності АТ "УКРСИББАНК"

Аналізуючи світові фінансово-економічні та банківські кризи, можна зробити висновок, що жоден монетарний режим не убезпечив країну від кризи, чи хоча б пом'якшив їх наслідки. Більше того основними і найбільш затратними антикризовими заходами для держав, які постраждали внаслідок кризи стала не стабілізація інфляції, а підтримка ліквідності банківської системи, націоналізація та реструктуризація.

Як показує динаміка кредитування економіки та динаміка вільної ліквідності банківської системи у 2017-2019 роках, оптимальний обсяг вільної ліквідності коливався в діапазоні 6-8 млрд. грн., однак саме після зменшення цього обсягу до 0, кредитування економіки призупинилося. Сьогодні, значення показника вільної ліквідності взагалі є від'ємним та коливається в межах мінус 15-18 млрд. грн., що свідчить про недовиконання банківською системою нормативів обов'язкового резервування, неможливість своєчасно виконувати платежі та задовольняти попит на кредити збоку економічних агентів. Відтак, удосконалення грошово-кредитної політики в контексті управління ліквідністю банківської системи є першочерговими заходами стратегії управління ліквідністю.

Підвищення ліквідності будь-якої банківської умови це надзвичайно важливе та актуальне завдання. Без сумніву, висока ліквідність банку здатна в позитивному плані вплинути на загальний фінансовий стан банку та покращити ефективність й результативність його діяльності.

Так, варто зазначити, що таргетування показника вільної ліквідності може відбуватися без ризику надмірного збільшення грошової маси, адже зменшення норми обов'язкових резервів разом із застосуванням механізму усереднення резервів сприятиме вивільненню коштів банків для кредитування економіки та

забезпечення розрахунків. Задля досягнення стратегічних цілей як монетарної політики в цілому, так і управління ліквідністю зокрема, на наш погляд, НБУ необхідно запровадити класичний механізм усереднення резервів, на зразок ЄЦБ.

Тому, з метою удосконалення механізму обов'язкового резервування необхідно внести наступні зміни до Постанови Правління Національного банку України від 18 грудня 2014 року №820 «Про зміну порядку формування та зберігання обов'язкових резервів»:

1) відмінити норму про те, що обсяг обов'язкових резервів, який має щоденно зберігатися на початок операційного дня на кореспондентському рахунку банку в Національному банку України, повинен становити не менше ніж 40 % від резервної бази, обчисленої для відповідного періоду утримання. Дана норма обмежує можливості банків використати всі кошти обов'язкових резервів у разі потреби, тобто банки не мають змоги тимчасово покрити касові розриви на повну суму наявних обов'язкових резервів, як це допускається Європейським центральним банком;

2) збільшити граничну кількість випадків недотримання банками щоденних залишків обов'язкових резервів на кореспондентському рахунку в період кризи протягом трьох періодів утримання поспіль з 10 до 20 разів. Збільшення кількості разів недотримання банками щоденних залишків обов'язкових резервів на кореспондентських рахунках банків дасть змогу останнім підвищити гнучкість управління ліквідністю. При цьому необхідно зазначити, що використання коштів обов'язкових резервів повинно відбуватися виключно для проведення платежів та повернення депозитів. Використання коштів обов'язкових резервів для торгових та конверсійних операцій з іноземною валютою забороняється;

3) установити диверсифіковані норми обов'язкового резервування зазначивши термін їх зміни з метою зменшення доларизації депозитної бази банків (табл. 3.1).

Встановлення диверсифікованої норми обов'язкового резервування покликане змінити структуру депозитної бази банків та підвищити якість їх пасивів, адже встановлення високих нормативів резервування за коштами в іноземній валюті

приведе до зниження відсоткових ставок за депозитними продуктами в іноземній валюті, що сприятиме зменшенню доларизації як депозитної бази банків, так і економіки країни в цілому.

Таблиця 3.1

Диверсифікація нормативів обов'язкового резервування

№ п/п	Назва нормативу резервування	Значення нормативу		
		2017	2018	2019
1.	кошти на вимогу фізичних та юридичних осіб в національній валюті	3%	3%	5%
2.	строкові кошти фізичних та юридичних осіб в національній валюті	1%	2-3%	1%
3.	кошти на вимогу фізичних та юридичних осіб в іноземній валюті	6,5%	25%	100%
4.	строкові кошти фізичних та юридичних осіб в іноземній валюті	6,5%	20%	80%

Що ж стосується вдосконалення такого інструменту управління ліквідністю банківської системи України як депозитної політики НБУ, то з метою створення умов ефективного перерозподілу ліквідності в банківській системі необхідно запровадити строкові депозитні сертифікати терміном 3 та 6 місяців, що дозволить мобілізувати надлишкову ліквідність в банків, які не мають змоги її ефективно розмістити на кредитному чи фондовому ринку та надати кредити рефінансування, тим банкам які цього потребують. Зниження відсоткової ставки за депозитами овернайт та збільшення терміну строкових депозитів дозволить знизити привабливість мобілізаційних операцій та уникнути ефекту витіснення приватних інвестицій.

Щодо удосконалення операцій на відкритому ринку, то на сьогоднішній день функцію абсорбції ліквідності в основному виконують операції постійного доступу за депозитними сертифікатами овернайт, що проводяться за ініціативою банків і не дозволяють Національному банку України ефективно мобілізувати структурний профіцит ліквідності та відновити нормальне функціонування міжбанківського ринку. Тобто, необхідно кардинально змістити активність з монетарних операцій постійного доступу до монетарних операцій на відкритому ринку [21].

Для більш ефективного використання операцій РЕПО для управління

ліквідністю банківської системи, НБУ необхідно вжити заходів щодо як удосконалення наявних механізмів операцій РЕПО, так і щодо впровадження принципово нових для українського фондового ринку інструментів, зокрема одними із них можуть бути наступні:

- надання валютної ліквідності комерційним банкам шляхом проведення операцій РЕПО під забезпечення. Такий інструмент має виявитися дуже зручним в умовах нестачі валютної ліквідності на ринку, адже, на відміну від операцій купівлі-продажу валюти центробанком, має зворотний та короткостроковий характер. При його використанні необхідно обов'язково застосовувати механізм первісної маржі (initial margin) для забезпечення від валютних ризиків [46];

- угоди РЕПО з корзиною цінних паперів. Для ефективного застосування даного інструменту управління ліквідністю Національному банку України необхідно визначити список компаній та підприємств чиї цінні папери поряд з державними можуть використовуватися в якості забезпечення угод РЕПО. Впровадження такого інструменту зробить операції РЕПО більш привабливими з точки зору дохідності, зменшить їх емісійну складову та забезпечить відповідну гнучкість даного інструменту шляхом дозволу банкам замінювати цінні папери однієї компанії на цінні папери іншої протягом дії угоди.

В цьому контексті необхідно надати пропозиції щодо розробки напрямів підвищення ліквідності досліджуваного банку.

По-перше, банку можна порадишити поліпшити організаційну структуру банку, тобто приділити увагу розвитку менеджменту, зокрема, створити, наприклад, службу внутрішнього аудиту, що дозволило б знизити зловживання усередині банку.

По-друге, АТ "Укрсиббанк" необхідно оцінювати ліквідність балансу шляхом розрахунку коефіцієнтів ліквідності. Таким чином, з метою удосконалення методики розрахунку нормативів ліквідності необхідно в знаменнику формули розрахунку нормативів Н4, Н5, Н6 враховувати обсяг незнижувального залишку депозитів «до запитання» адже дані пасиви можна відносити за строковістю як до 1 дня, так і до 31 чи 365 днів. В цьому випадку варто погодитися із підходами до удосконалення розрахунків нормативів ліквідності запропонованою вченим Вожжовим А.П.,

оскільки дана методика дійсно дає змогу більш точно оцінити ліквідність комерційного банку (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Приклад розрахунку нормативів ліквідності за методикою А.П. Вожжова 2018 рік

№	Назва коефіцієнта	Порядок розрахунку (числа у мільярдах гривень)	Нормативне значення	Значення банку
1	Норматив миттєвої ліквідності (Н4)	$H4 = \frac{K_a + K_{кр}}{P_p} = \frac{200 + 230}{800} \times 100\%$	20%	45,53
2	Норматив поточної ліквідності (Н5)	$H5 = \frac{(K_a + K_{кр}) + A^{1-31}}{3^{1-31}} = \frac{(200 + 230) + 200}{800} \times 100\%$	40%	88,15
3	Норматив короткострокової ліквідності (Н6)	$H6 = \frac{(K_a + K_{кр}) + A^{32-365}}{3^{32-365}} = \frac{(200 + 230) + 350}{830} \times 100\%$	60%	76,24
4	Норматив миттєвої ліквідності (Н4/)	$H4/ = \frac{K_a + K_{кр}}{P_p} = \frac{200 + 230}{800} \times 100\%$	20%	45,53
5	Норматив поточної ліквідності (Н5/)	$H5 = \frac{(K_a + K_{кр}) + A^{1-31}}{T_{const} + 3^{1-31}} = \frac{(200 + 230) + 200}{300 + 800} \times 100\%$ $T_{const} = m * n - 3\sigma\sqrt{n}$ T_{const} -незнижувальний залишок «депозитів до запитання»; m – середній залишок коштів за кожним окремим рахунком; n – кількість поточних рахунків, що обслуговуються банком; σ - середньоквадратичне відхилення за кожним і поточних рахунків.	40%	52,35
6	Норматив поточної ліквідності (Н6/)	$H6 = \frac{(K_a + K_{кр}) + A^{32-365}}{T_{const} + 3^{32-365}} = \frac{(200 + 230) + 350}{300 + 830} \times 100\%$	60%	63,85

У той же час особливості його роботи як установи, що засновує свою діяльність на використанні коштів клієнтів, диктує необхідність застосування показників ліквідності. Максимальна ліквідність досягається при максимізації залишків у касах і на кореспондентських рахунках стосовно інших активів. Але саме в цьому випадку прибуток АТ "Укрсиббанк" мінімальний. Максимізація прибутку потребує не збереження коштів, а їх використання для видачі позичок і здійснення інвестицій. Оскільки для цього необхідно звести касову готівку і залишки на кореспондентських рахунках до мінімуму, то максимізація прибутку ставить під загрозу безперервність виконання АТ "Укрсиббанк" своїх зобов'язань перед клієнтами.

Отже, суть банківського управління ліквідністю складається в гнучкому сполученні протилежних вимог ліквідності і прибутковості. Цільова функція управління ліквідністю АТ "Укрсиббанк" полягає в максимізації прибутку при обов'язковому дотриманні встановлюваних і обумовлених самим банком економічних нормативів.

По-третє, АТ "Укрсиббанк" повинно визначати потребу в ліквідних коштах хоча б на короткострокову перспективу. Як уже відзначалося, прогнозування цієї потреби може здійснюватися двома методами. Один із них припускає аналіз потреб у кредиті й очікуваному рівні внесків кожного з головних клієнтів, а інший – прогнозування обсягу позичок і внесків. Обидва розглянутих методи мають недолік: вони спираються на середній, а не граничний рівень ліквідності. Це може бути достатнім для оцінки ліквідності банківської системи в цілому, але воно не підкаже керівництву окремого банку, яка повинна бути його касова готівка на наступному тижні, щоб покрити вилучення внесків і заявки на кредит. Тільки аналіз рахунків окремих клієнтів банку дозволяє йому визначити потреби в готівці на даний момент.

У вирішенні цього завдання допоможе також попереднє вивчення господарських і фінансових умов на місцевому ринку, специфіки клієнтури, можливостей виходу на нові ринки, а також перспективи розвитку банківських послуг, у тому числі, відкриття нових видів рахунків, проведення операцій по трасту, лізингу, факторингу і т.д. Причому, крім місцевих чинників, необхідно враховувати

також і загальнонаціональні. Наприклад, зміни в грошово-кредитній політиці, у законодавстві і т.д.

Вивчення всього цього, а також прогнозування допоможе АТ "Укрсиббанк" більш точно визначити необхідну частку ліквідних коштів в активі банку. При цьому АТ "Укрсиббанк" повинний спиратися на свій досвід. Виходячи зі прогнозованого розміру необхідних ліквідних коштів АТ "Укрсиббанк" потрібно сформувати ліквідний резерв для виконання непередбачених зобов'язань, поява яких може бути викликано зміною стану грошового ринку, фінансового положення клієнта або банку партнера.

По-четверте, підтримка ліквідності на необхідному рівні здійснюється за допомогою проведення визначеної політики АТ "Укрсиббанк" в області пасивних і активних операцій, вироблюваної з урахуванням конкретних умов грошового ринку й особливостей виконуваних операцій. Тобто АТ "Укрсиббанк" повинний розробити грамотну політику управління активними і пасивними операціями.

При цьому в управлінні активами АТ "Укрсиббанк" варто звернути увагу на наступні моменти:

- управління готівкою повинно бути більш ефективним, тобто необхідно планувати притоки і відтоки готівки і розробити графіки платежів.
- терміни, на які банк розміщає кошти, повинні відповідати термінам притягнутих ресурсів. Не припустимо перевищення коштів на рахунках активу над коштами на рахунках пасиву.

Акцентувати увагу на підвищенні рентабельності роботи в цілому і на прибутковості окремих операцій зокрема. Так в управлінні кредитним портфелем необхідно:

- контролювати розміщення кредитних вкладень по ступені їхнього ризику, форм забезпечення повернення позичок, рівню прибутковості. Кредитні вкладення АТ "Укрсиббанк" можна класифікувати з врахуванням ряду критеріїв (рівень кредитоспроможності клієнта, форма забезпечення повернення кредиту, можливість страхування позичок, оцінка надійності кредиту економістом банку та ін.). Частка кожної групи кредитів у загальній сумі кредитних вкладень

комерційного банку і її зміна є основою для прогнозування рівня коефіцієнта ліквідності, показує можливості продовження старої кредитної політики банку або необхідність її зміни. Групування позичок по окремих позичальниках, здійснюване за допомогою ЕОМ, дозволяє щодня контролювати рівень коефіцієнтів ліквідності й аналізувати можливості подальшої видачі великих кредитів самостійно банком або шляхом участі в банківських консорціумах;

- аналізування розміщення кредитів за термінами їх погашення, здійснюване шляхом групування залишків заборгованості по позичкових рахунках з урахуванням термінових зобов'язань або оборотності кредитів на шість груп (до 1 міс. ; від 1 до 3 міс. ; від 3 до 6 міс. ; від 6 до 12 міс. ; від 1 до 3 років: понад 3 років), що є основою для прогнозування рівня поточної ліквідності балансу АТ "Укрсиббанк", розкриття «вузьких» місць у його кредитній політиці;

- аналізувати розміщення кредитів за термінами на основі бази даних. Зокрема, розроблений метод аналізу майбутнього погашення і майбутньої видачі кредитів у найближчі 30 днів по окремих клієнтах і видах позичок (на основі кредитних договорів і оборотності кредитів), що дозволяє контролювати вивільнення ресурсів або виникнення потреби в них.

Такий аналіз можна робити щодня, а також з врахуванням даних кредитних договорів, що знаходяться на стадії проробки. Результати аналізу можуть використовуватися АТ "Укрсиббанк" для оперативного вирішення питань при купівлі або продажі ресурсів. Такий аналіз розкриває глибинні, приховані процеси, виявляє ті тенденції, що при інших незмінних обставинах можуть викликати падіння рівня ліквідності і платоспроможності АТ "Укрсиббанк", дає можливість:

- попередити ці наслідки шляхом внесення корективів у політику АТ "Укрсиббанк";

- краще вивчати кредитоспроможність позичальників;

- обмежити розмір кредиту, наданого одному позичальнику частиною власних коштів;

- видавати кредити можливо більшому числу клієнтів при зберіганні загального обсягу кредитування;

- підвищити повернення кредитів, у тому числі за рахунок більш надійного забезпечення;
- вжити заходів по стягненню простроченої позичкової заборгованості і нарахованих відсотків за користування кредитами;
- застосовувати методи аналізу групи розрахункових рахунків клієнтів і інтенсивності платіжного обороту по кореспондентському рахунку банку. Результати такого аналізу є основою для аргументованого перегрупування активів балансу АТ "Укрсиббанк";
- змінити структуру активів, тобто збільшити частку ліквідних активів за рахунок достатнього погашення кредитів, розчищення балансу шляхом виділення на самостійний баланс окремих видів діяльності, збільшення власних коштів, одержання позик в інших банків і тип.;
- працювати над зниженням ризику операцій. При цьому необхідно пам'ятати, що термінові заходи, що починаються кредитними інститутами для підтримки своєї ліквідності і платоспроможності, як правило, пов'язані з ростом витрат банку і скороченням їхнього прибутку.

Управління ризиками незбалансованості балансу і неплатоспроможності АТ "Укрсиббанк" знижує можливі збитки банків, створює міцну основу для їхньої діяльності в майбутньому. Система управління ризиками незбалансованості балансу і неплатоспроможності АТ "Укрсиббанк" орієнтується на вимоги Національного банку країни про дотримання комерційними банками встановлених норм ліквідності і платоспроможності. Для розпізнавання ризиків незбалансованості ліквідності балансу і неплатоспроможності АТ "Укрсиббанк" потрібне створення спеціальної системи щоденного контролю за рівнем приведених вище показників ліквідності, аналізу чинників, що впливають на їхню зміну. Для цього доцільне створення бази даних, що дозволяє оперативна одержувати всю необхідну інформацію для здійснення аналітичної роботи, на основі якої буде формуватися політика АТ "Укрсиббанк". У якості джерела для формування бази даних мною розглядаються як укладені так і ті що проробляються кредитні і депозитні договори, договори про позики в інших банків, відомості про потребу в кредиті під товари відвантажені,

термін оплати яких не наступив, щоденне зведення оборотів залишків по балансових рахунках, щоденна відомість залишків по особових рахунках, відомості по позабалансових рахунках, відомості про оборотність кредитів і т.п.

У управлінні пасивами АТ "Укрсиббанк" можна порекомендувати:

- застосовувати метод аналізу розміщення пасивів по їх термінах, що дозволяє управляти зобов'язаннями банку, прогнозувати і змінювати їхню структуру в залежності від рівня коефіцієнтів ліквідності, проводити зважену політику в області акумуляції ресурсів, впливати на платоспроможність;
- розробити політику управління капіталом, ФСН і резервами;
- стежити за співвідношенням власного капіталу до притягнутого;
- звернути увагу на структуру депозитів: термінові й ощадні депозити більш ліквідні, чим депозити до запитання;
- визначити стратегію підтримки стійкості депозитів. Частиною такої стратегії виступає маркетинг – підвищення якості обслуговування клієнтів, із тим щоб вони залишалися вірними банку і під час кризових ситуацій. Підвищення термінів ощадних депозитів, їхньої середньої суми також пом'якшує коливання депозитів під час криз;
- враховувати не тільки стабільність, але і джерело депозитів, тобто депозити фізичних осіб більш надійні, чим депозити юридичних осіб, у силу розходжень у розмірах внесків;
- оцінювати надійність депозитів і позик, отриманих від інших кредитних установ;
- скоротити зобов'язання до запитання за допомогою перегрупування пасивів за їх термінами.

У якості джерела для формування бази даних банком можуть розглядатися укладені і що проробляються кредитні і депозитні договори, договори про позики в інших банків, відомості про планову потребу в кредиті, щоденні відомості оборотів залишків по балансових рахунках, щоденні відомості по особових рахунках, відомості по позабалансових рахунках, відомості про оборотність кредитів і т.п.

Тому задля підвищення ефективності плану дій на випадок виникнення

непередбачуваних подій та управління ліквідністю банку в цілому, потребує удосконалення коефіцієнтний метод аналізу ліквідності, що необхідно здійснювати в три етапи:

1) удосконалити розрахунок нормативів ліквідності, що має зробити Національний банк України, однак, у випадку залишення в силі існуючих нормативів, комерційні банки, з метою адекватного аналізу ліквідності повинні самі впровадити запропоновану нами в вище методику розрахунку нормативів ліквідності;

2) провадження в практику аналізу ліквідності показників запропонованих Базельським комітетом з банківського нагляду;

3) застосування додаткових показників аналізу ліквідності, які спрямовані на аналіз ресурсної бази банку та банківських активів (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Коефіцієнти аналізу ліквідності банку

Показники оцінки ризику ліквідності встановлені Базельським комітетом з банківського нагляду	Додаткові коефіцієнти, які повинні застосовуватися банком в залежності від поточного сценарію управління ліквідністю
Показник покриття ліквідності (Liquidity coverage ratio, LCR) $LCR = \frac{\text{сукупність високоліквідних активів}}{\text{чистий відтік коштів найближчі дні}} \times 100\%$	Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих валютних кредитів і залучених валютних депозитів (з метою визначення незбалансованої валютної ліквідності). $K_c = \frac{KР_B}{Д_B} \times 100\%$
Показник стабільного фінансування, нетто-фондування (Net stable funding ratio, NFSR) $NFSR = \frac{\text{наявний обсяг стабільних джерел фінансування}}{\text{необхідний обсяг стабільного фінансування}} \times 100\%$	Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів (з метою визначення незбалансованої ліквідності). $K_c = \frac{KР}{Д} \times 100\%$

Напрями адаптації міжнародного досвіду підвищення ліквідності до АТ "Укрсиббанк" узагальнені в таблиці 3.5.

Напрями адаптації міжнародного досвіду підвищення ліквідності до АТ
"Укрсиббанк"

№ з\п	Рекомендація	Напрямок адаптації до АТ "Укрсиббанк"
1	Менеджери по управлінню ліквідністю повинні контролювати діяльність усіх відділів банку, відповідальних за використання і залучення коштів, і координувати свою діяльність із роботою цих відділів	Впровадити практику внутрішнього аудиту в Банку
2	Менеджери по управлінню ліквідністю повинні передбачати коли найбільше великі вкладники і користувачі кредитів банку планують зняти кошти з рахунку або збільшити внески. Це дозволяє керуючим планувати свої дії у випадку виникнення дефіциту або надлишку ліквідних коштів	Поліпшити роботу з прогнозування роботи з клієнтами та результатів від такої співпраці
3	Менеджери по управлінню ліквідністю в співробітництві з вищим керівництвом і керівниками відділів повинні бути впевнені, що пріоритети і цілі управління ліквідними коштами очевидні. У недавньому минулому при розміщенні коштів ліквідність банку часто мала вищий пріоритет. Сьогодні управлінню ліквідними коштами в загальному приділяється роль допоміжного механізму в порівнянні з пріоритетом банку №1 - наданням позик усім категоріям клієнтів. Банк повинний надавати будь-які вигідні позики, ставлячи перед керуючим ліквідними коштами завдання вишукування достатніх коштів для забезпечення кредитів	Запровадження роз'яснювальної роботи з персоналом Банку
4	Потреби банку в ліквідних коштах і рішення щодо їх розміщення повинні постійно аналізуватися з метою запобігання і надлишку, і дефіциту ліквідних коштів. Зайві ліквідні кошти, що не реінвестуються в той же день, ведуть до втрат прибутків банку, у той час як їхній дефіцит повинний бути швидко ліквідований щоб уникнути несприятливих наслідків поспішних позик або продажів активів, також ведучих до втрат прибутків	Запровадження практики постійного аналізу потреби в ліквідних коштах та роботи з ними

Отже, АТ "Укрсиббанк" повинен самостійно забезпечувати підтримку своєї ліквідності на заданому рівні на основі як аналізу її стану, що складається на конкретні періоди часу, так і прогнозування результатів діяльності і проведення в

наступному науково обґрунтовані економічної політики в області формування статутного капіталу, фондів спеціального призначення і резервів, залучення позикових коштів сторонніх організацій, здійснення активних кредитних операцій.

Аналізуючи звітність вітчизняних банків, ми зробили висновок, що тільки 12% банків використовують три і більше сценаріїв для аналізу і управління ліквідністю, більшість банків використовують тільки сценарій кризи та більш сприятливих подій, що, на наш погляд, не дозволяє комплексно оцінити проблеми ліквідності та виробити оптимальні управлінські рішення. Відтак, виходячи із проведеного аналізу та практики стрес-тестування зарубіжних банків, пропонуємо виокремлювати 4 сценарії для управління ліквідністю (табл. 3.6).

У недавньому минулому при розміщенні коштів ліквідність банку часто мала вищий пріоритет. Сьогодні управлінню ліквідними коштами в загальному приділяється роль допоміжного механізму в порівнянні з пріоритетом банку №1 - наданням позик усім категоріям клієнтів.

Менеджери по управлінню ліквідністю повинні передбачати коли найбільше великі вкладники і користувачі кредитів банку планують зняти кошти з рахунку або збільшити внески.

Таблиця 3.6

Сценарії управління ліквідністю банку

Сценарії управління ліквідністю	
1	2
Криза банку	<ul style="list-style-type: none"> – зниження рейтингу банку на 1-3 сходинки; – операційний ризик (збої в системах управління, обман при операціях з цінними паперами, викривлення звітності, приховані витрати, зовнішнє втручання); – невиконання 1-2 економічних нормативів; – зростання проблемної заборгованості до 10%**; – зменшення регулятивного капіталу на 10%; – події пов'язані із ризиком репутації банку

Продовження табл.3.6

1	2
Економіко-політична криза	<ul style="list-style-type: none"> – падінні темпів росту ВВП; – неконтрольована девальвація національної валюти; – зростання інфляції; – криза платіжного балансу (зростання від'ємного сальдо більше 10% в рік); – зниження ділової активності; – зростання збитковості підприємств; – зростання процентних ставок; – банкрутство підприємств та банків; – зростання панічних настроїв в суспільстві внаслідок політичних розбіжностей; – військово-політичні конфлікти із іншими країнами
Криза головного контрагента або групи контрагентів	<ul style="list-style-type: none"> – падіння рентабельності контрагента на 10%; – арешт активів; – зниження цін на продукцію в межах 10-30%; – рейдерське захоплення підприємства; – погіршення інвестиційної привабливості підприємства; – криза банку- контрагента
Сприятливі обставини	<ul style="list-style-type: none"> – зростання ВВП 2-4% в рік; – цінова стабільність; – фінансова стабільність; – пом'якшення ділового клімату; – зростання реальних доходів суб'єктів економіки;

3.2. Заходи щодо забезпечення фінансової надійності АТ "Укрсиббанк"

Як зазначалось в попередніх розділах, фінансова надійність банку складається з багатьох складових, важливішим з яких є прибутковість. Це зумовлює доцільність розгляду напрямів підвищення прибутковості АТ "Укрсиббанк" як складової надійності даного банку.

Надійність і стабільність АТ "Укрсиббанк", а отже його прибутковість, необхідна по наступним причинах:

- без них узагалі неможливе виконання НБУ своїх задач;
- АТ "Укрсиббанк" відіграє істотну роль у процесі суспільного виробництва і

від їхньої стабільності залежить розвиток економіки;

– діяльність АТ "Укрсиббанк" характеризується підвищеною фінансовою уразливістю через високу питому вагу в їх пасивних притягнутих засобах, у тому числі централізованих банківських кредитів.

При формуванні і вдосконаленні України обов'язковою умовою повинно бути використання світового досвіду. Звичайно, банки розвинутих країн працюють в інших економічних умовах, але їх методи роботи можуть бути адаптовані до застосування і в нашій державі.

Дуже великий вплив на банківську систему має документ «Базель II», який визначає мінімальний власний капітал банку та його резерви, з метою зменшення ризиків. Оскільки Україна перебуває в умовах світової інтеграції, дуже важливим є прийняття «Базель III», що обов'язково вплине і на прибутковість комерційних банків, адже Центробанк контролюватиме їх фінансовий стан.

Суть Базель III ґрунтується на трьох опорах:

- Опора I. Вимоги щодо мінімального розміру власного капіталу з метою покриття:

- 1) кредитних ризиків;
- 2) ринкових ризиків;
- 3) операційних ризиків;
- 4) ризики сек'ютиризації;

– Опора II. Перевірка з боку органів банківського нагляду, яка передбачає:

- 1) оцінку ризиків та формування підвищених резервів для окремих банків;
- 2) інтенсивний та постійний контакт з банками;
- 3) дискреційні елементи нагляду;

– Опора III. Прозорість та ринкова дисципліна, які вимагають:

- 1) розкриття банківської фінансової звітності для широкого загалу.

Найбільше уваги приділяється першій опорі, яка містить:

- 1) змінені вимоги щодо формування резервів для покриття збитків із кредитних ризиків. Головними ризиками вважаються кредитні, які можуть охоплювати ризик неплатоспроможності контрагента, ризик його ліквідності, ризик

країни (якщо контрагент походить з іншої країни) тощо. Тепер банки власноруч можуть при виконанні певних умов розраховувати резерви для покриття збитків із ризиків на базі показників внутрішніх систем оцінки ризиків. Щоб надати банкам стимул розвивати власні системи менеджменту ризику, Комітет оформив підходи таким чином, що резерви капіталу є тим меншими, чим більш удосконалений підхід застосовується з боку банку. Було також визначено, що в «Базель III» охоплюватимуться тільки неочікувані ризики, а очікувані ризики повинні бути врахованими як спеціалізовані резерви в рамках бухгалтерського обліку та вирахованими з власного капіталу банку. Цікаво зазначити, що коефіцієнт платоспроможності все ще залишився на 8% рівні (для порівняння: в Україні він знаходиться на рівні 10%).

2) Застосування інструментів пом'якшення ризику. Охоплюються гарантії та кредитні деривати, хоча тільки типу «кредитний дефолтний своп», «кредитно-дефолтне боргове зобов'язання» (як грошове забезпечення) та «своп повного повернення».

3) Вимоги щодо формування резервів для покриття збитків із операційних ризиків. Операційні ризики визначаються як «ризики збитків в результаті неадекватних або помилкових внутрішніх процесів, дій працівників та систем або зовнішніх подій» (в тому числі і юридичний ризик).

4) Положення щодо операцій з сек'юритизацією активів. Цей пункт спрощує використання «Asset Backed Securities», водночас Комітет намагається усунути джерело регулятивного арбітражу. Експерти вважають, що зменшаться операції з сек'юритизацією активів, які проводяться банками з метою вивільнення регулятивного капіталу. «Базель II» в основному звертає увагу на традиційну сек'юритизацію.

5) Положення щодо операцій торгового портфелю. Уточнюються основні вимоги до позицій торгового портфелю, зокрема підкреслюється потреба в пруденційній оцінці таких позицій, особливо менш ліквідних.

Друга опора регулює процес перевірки банку органами банківського нагляду. По-перше, передбачається формування підвищених резервів для окремих банків,

якщо рівень резервів банку не відповідає його ризиковому профілю. По-друге, органи нагляду отримують повноваження втручатися в діяльність банків з метою уникнення зниження капіталу нижче від мінімального рівня. По-третє, підкреслюється необхідність забезпечення інтенсивного та постійного контакту з банками. Ці положення можна тлумачити як тенденцію банківського нагляду в напрямку дискреційного нагляду.

Третя опора вимагає розкриття банківської фінансової звітності для широкого загалу. Такий інструмент застосовується з метою створення основи саморегуляції банків. Деякі експерти вважають таку форму регулювання для банківського сектору неадекватною. Ця опора виконує роль додатку до опор I-II.

Угоду Базель-III посилює усі три компоненти Базеля-II, особливо компонент 1 – Розширені мінімальні вимоги до капіталу і ліквідності. Нові стандарти збільшують якість, стабільність і прозорість капіталу 1-го рівня, а також стійкість усієї системи до ризиків. Основними елементами стандартів Базель-III є такі:

1. Підвищення вимог до мінімального капіталу 1-го рівня та базового капіталу 1-го рівня, їх поетапне збільшення.

2. Незмінний рівень коефіцієнта сукупного капіталу (8%), який за рахунок введення буфера консервації капіталу супроводжується збільшенням загального об'єму до 10,5% від активів, зважених за ризиком, з яких 8,5% мають припадати на частку капіталу 1-го рівня.

3. Поступове виключення деяких активів із базового капіталу 1-го рівня, упорядкування інструментів капіталу 2-го рівня, ліквідація капіталу 3 рівня. Інструменти капіталу, які більше не кваліфікуються як непрофільний капітал рівня 1-го, або капітал 2-го мають бути усунені протягом 10 років, починаючи з 2013 р.

4. Новий буфер консервації капіталу – використовується для покриття втрат у період фінансової і економічної нестабільності, формується виключно за рахунок базового капіталу. На банки, що не підтримують необхідний рівень цього буферу, передбачено накладення обмежень відносно виплати дивідендів, скупки власних акцій і бонусів тощо.

5. Контрциклічний буфер капіталу – вводиться на додаток до буфера консервації капіталу залежно від економічної ситуації в країні та формується за рахунок базового або іншого виду капіталу, який використовується для покриття збитків.

6. Введення коефіцієнта левериджу (частки позикових коштів, або максимального плеча левериджу), який доповнює показники капіталу з урахування ризиків. Він розраховується відношенням обсягу капіталу 1-го рівня до сукупних активів без їх зважування на коефіцієнти, встановлений на рівні 3%. Паралельне використання коефіцієнтів, передбачених стандартами Базель-II і Базель-III, матиме місце з 1 січня 2013 р. по 1 січня 2017 р. Обнародування даних планується розпочати із 1 січня 2015 р., а перехід до Компонента 1 Стандартів Базель-III – із січня 2018 р. 7 [45].

Установлення нових вимог до системно важливих банків, які мають реалізувати комплексний підхід до формування капіталу шляхом комбінації надбавок капіталу, умовного капіталу та страхового кредиту тощо. Формування капіталу системних банків у більшому розмірі дозволить підвищити їх стійкість у стресових ситуаціях і банківської системи загалом. Для оцінки якості капіталу банку і його здатності поглинання втрат у звичайній діяльності та стресовій ситуації застосовуються такі показники: співвідношення базового капіталу 1-го рівня і величини ризиків; співвідношення капіталу 1-го рівня банку і величини ризиків; співвідношення капіталу банку і величини ризиків. Капітал банку розраховується як сума капіталу 1-го рівня і капіталу 2-го рівня.

Таблиця 3.7

Порівняльна характеристика компонентів різних версій Базельських стандартів

Компонент	Базель-II (Basel II)	Базель-III (Basel III)
1	2	3
Компонент I (Pillar I)	Мінімальні вимоги до капіталу (Minimum Capital Requirements)	Підвищені мінімальні вимоги до капіталу і ліквідності (Enhanced Minimum Capital & Liquidity Requirements)

Продовження табл.3.7

1	2	3
Компонент II (Pillar II)	Наглядний процес (Supervisory Review Process)	Посилене розкриття інформації і ринкова дисципліна (Enhanced Supervisory Review Process for Firm - Wide Risk Management and Capital Planning)
Компонент III (Pillar III)	Розкриття інформації і ринкова дисципліна (Disclosure & Market Discipline)	Посилений наглядний процес для корпоративного управління ризиками і планування капіталу (Enhanced Disclosure & Market Discipline)

Отже, для підвищення стійкості АТ "Укрсиббанк" у несприятливих економічних умовах створено спеціальний документ «Базель III», орієнтований для всіх країн світу. Для підвищення стабільності, тому і прибутковості, у західних країнах використовують диверсифікацію ризиків банку, створення спеціальних резервів для різних установ, обмеження певних операцій, публічність звітів банків про фінансовий результат тощо, які можуть бути вдало застосовані в діяльності АТ "Укрсиббанк".

3.3. Визначення економічного ефекту від прогнозування показників визначення ліквідності і надійності

Кожний комерційний банк повинен самостійно забезпечувати підтримання своєї ліквідності на певному (оптимальному) рівні на основі як аналізу її стану, що складається на конкретні періоди, так і прогнозування результатів діяльності та проведення в майбутньому науково обґрунтованої політики у сфері формування статутного капіталу, фондів спеціального призначення та резервів, залучення коштів юридичних і фізичних осіб, здійснення активних кредитних операцій. Тобто ліквідність як «потік» являє собою ліквідність банку протягом певного періоду в динаміці, тобто відбиває її зміни, напрями цих змін, тенденції подальших коливань. Про достатню ліквідність комерційного банку можна говорити лише тоді, коли є

достатньою його ліквідність в динаміці, яка, у свою чергу, передбачає належний рівень статичної ліквідності в кожний момент часу.

Джерелами коштів для виконання зобов'язань банку є грошові кошти банку (готівка в касі та кошти на кореспондентських рахунках), активи, що можуть бути швидко перетворені в грошові кошти, міжбанківські кредити, які за необхідності можуть бути отримані з міжбанківського ринку чи від Центрального банку. Використання цих джерел не повинно супроводжуватися втратами для банку, тобто обертатися збитками. Наприклад, продаж цінних паперів або інших активів як джерело виникнення ліквідних коштів, повинен здійснюватися в звичайному режимі, на попередньо обговорених умовах щодо ціни та строків. Але присутність двох указаних ознак ліквідності банку (своєчасність виконання зобов'язань та без втрат) обумовлюється великою кількістю факторів внутрішнього та зовнішнього порядку, що визначають якість діяльності банку.

АТ "Укрсиббанк" необхідно оцінювати ліквідність балансу шляхом розрахунку коефіцієнтів ліквідності. Таким чином, з метою удосконалення методики розрахунку нормативів ліквідності необхідно в знаменнику формули розрахунку нормативів Н4, Н5, Н6 враховувати обсяг незнижувального залишку депозитів «до запитання» адже дані пасиви можна відносити за строковістю як до 1 дня, так і до 31 чи 365 днів. В цьому випадку варто погодитися із підходами до удосконалення розрахунків нормативів ліквідності запропонованою вченим Вожжовим А.П., оскільки дана методика дійсно дає змогу більш точно оцінити ліквідність комерційного банку

У даному розділі спробуємо спрогнозувати показники ліквідності АТ "Укрсиббанк" за допомогою новозапропонованих формул більш точного її визначення. Зазвичай для прогнозування будь-яких фінансових показників використовують метод екстрополяції, що має у сутності прогнозування на основі показників попередніх періодів.

Серед усіх відомих методів пропонуємо обрати так званий метод простої ковзної середньої (англ. – Simple Moving Average). SMA є звичайним середнім арифметичним від показників за певний період. SMA відноситься до класу

індикаторів, які слідуєть за трендом, воно допомагає визначити початок нової тенденції і її завершення, за його кутом нахилу можна визначити силу (швидкість руху), воно ж в якості основи (або згладжуючого фактора) застосовується у великій кількості інших технічних індикаторів.

Формула простого ковзного середнього:

$$SMA = \frac{1}{t} \sum_n x_i, \quad (3.1)$$

де, t – границя числового ряду;

n – досліджуваний інтервал ряду динаміки;

x_i – значення досліджуваного показника в i -му періоді.

Таблиця 3.3

Розрахунок прогнозних показників ліквідності АТ «Укрсиббанк»

Порядковий номер року, i	Значення досліджуваного показника, x_i	Розрахунок SMA, %	Розрахунок SMA, % (без застосування метода Вождова)
Норматив миттєвої ліквідності (Н4)			
2017	57	—	—
2018	63,52	—	—
2019	32,47	50,99	80,32
2020*	50,99	48,99	71,21
2021*	48,99	44,15	68,54
2022*	44,15	—	—
Норматив поточної ліквідності (Н5)			
2017	60	—	—
2018	147,43	—	—
2019	155,54	120,99	175,78
2020*	120,99	141,32	204,17
2021*	141,32	139,28	196,98
2022*	139,28	—	—
Норматив поточної ліквідності (Н6)			
2017	97	—	—
2018	73,83	—	—
2019	99,76	90,19	137,64
2020*	90,19	87,92	124,81
2021*	87,92	92,62	147,56
2022*	92,62	—	—

Розрахунок SMA:

Норматив миттєвої ліквідності (Н4):

2020 р.: $(57\%+63,52\%+32,47\%)/3=50,99\%$

2021 р.: $(63,52\%+32,47\%+50,99\%)/3=48,99\%$

2022 р.: $(32,47\%+50,99\%+48,99\%)/3=44,15\%$

Норматив поточної ліквідності (Н5):

2020 р.: $(60\%+147,43\%+155,54\%)/3=120,99\%$

2021 р.: $(147,43\%+155,54\%+120,99\%)/3=141,32\%$

2022 р.: $(155,54\%+120,99\%+141,32\%)/3=139,28\%$

Норматив поточної ліквідності (Н6):

2020 р.: $(97\%+73,83\%+99,76\%)/3=90,19\%$

2021 р.: $(73,83\%+99,76\%+90,19\%)/3=87,92\%$

2022 р.: $(99,76\%+90,19\%+87,92\%)/3=92,62\%$

Для наглядного планування основних показників ліквідності побудуємо графіки.

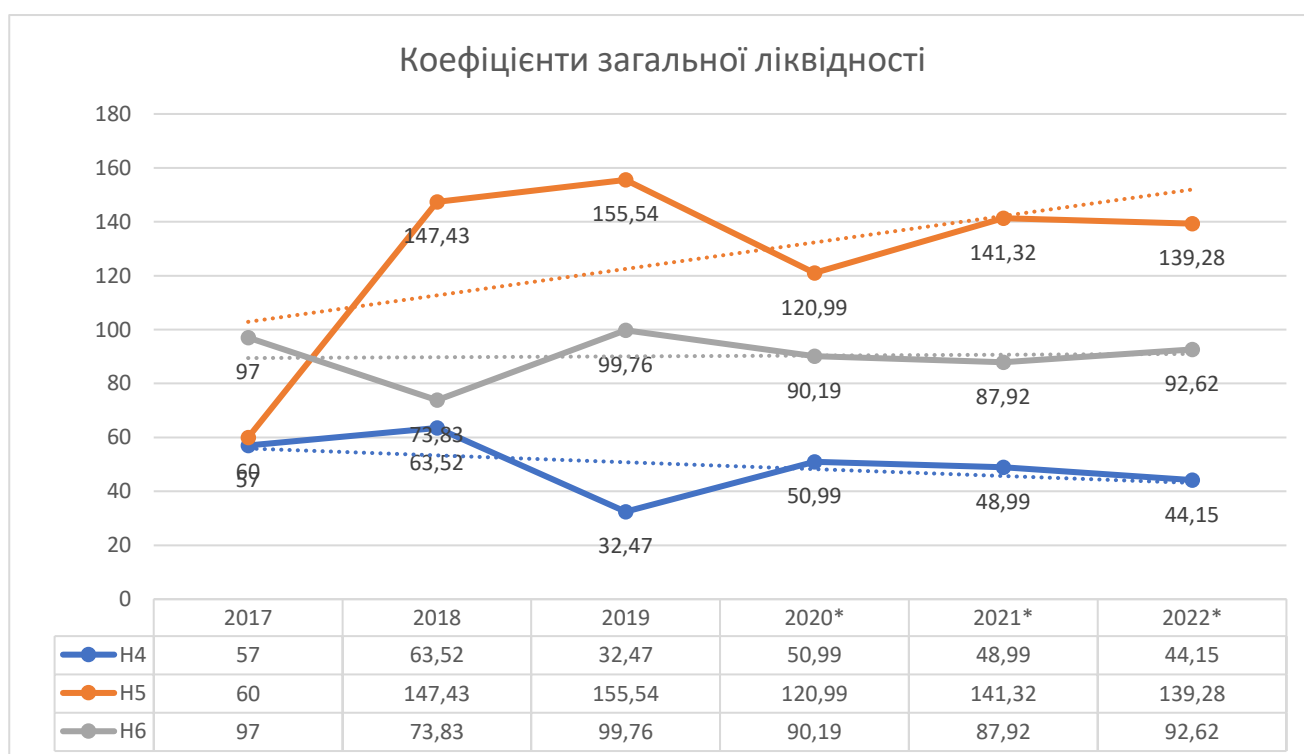

Рис.3.1. Планування ліквідності АТ «Укрсиббанк» шляхом розрахованих нормативних показників

Вибір макропараметрів і форм залежності показника ліквідності від макропараметра. Для аналізу впливу макроекономічної інформації на цільову змінну розглядалися макроекономічні чинники, прогнозовані в Банку. Повна вибірка даних пояснюють показників складається з 10-ти макроекономічних чинників (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Перелік макроекономічних показників

Показник	Опис показника	Джерело
1	2	3
dollar_ep	Приріст курсу долара США на кінець періоду, за останні 12 місяців грн/дол. США	НБУ
dollar_aver	Приріст середнього курсу долара США, за останні 12 місяців, грн/дол. США	НБУ
euro_ep	Приріст курсу євро на кінець періоду, за останні 12 місяців грн/євро	НБУ
euro_aver	Приріст середнього курсу євро, за останні 12 місяців, грн/євро	НБУ
CPI_1	ІСЦ на товари та послуги, за 12 міс. До звітної дати, %	Державна служба статистики
CPI_2	ІСЦ на товари та послуги, за 12 міс. к попереднім 12 міс,%	Державна служба статистики
gdp	Річний приріст ВВП в постійних цінах 2011 року, за останні 12 місяців, млрд. грн	Міністерство фінансів
r_i	Приріст процентної ставки за строковими депозитами, залученими банками у фізичних осіб (середньозважені ставки в річному обчисленні) за останні 12 місяців, інтегральна, %	НБУ
r_1	Приріст процентної ставки за строковими депозитами, залученими банками у фізичних осіб (середньозважені ставки в річному обчисленні), за останні 12 місяців, у національній валюті, %	НБУ
r_2	Приріст процентної ставки за строковими депозитами, залученими банками у фізичних осіб (середньозважені ставки в річному обчисленні), за останні 12 місяців, в іноземній валюті, %	НБУ

Всі показники розглядаються «за останні 12 місяців до дати звіту», що відповідає періоду, за який розраховується зміна показника LCR.

Аналіз кореляційної залежності цільової змінної і макроекономічних факторів оцінювався в залежності від вибору довжини лага, а також для різних типів

залежності (лінійна, лог-лінійна і логарифмічна залежність). З метою забезпечення відсутності мультиколінеарності в майбутніх моделях прогнозу, був проведений аналіз взаємозв'язків між пояснюють показниками на етапі побудови і вибору моделі.

Між цільовими змінними і макрофакторами був визначений рівень взаємозв'язку в розрізі різних типів залежності (лінійна, лог-лінійна, логарифмічна). За чисельну міру взаємозв'язку змінних використовувався коефіцієнт кореляція Пірсона.

Коефіцієнти кореляції розраховувалися:

- між кожною залежною змінною і макроекономічними факторами;
- між кожною залежною змінною і лагів значеннями макроекономічних факторів;
- попарно між макроекономічними факторами.

Коефіцієнти кореляції розраховувалися для різних типів взаємозв'язку з метою визначення найкращого вигляду моделі прогнозу (табл. 3.5 - 3.7):

- лінійна - $(Y \sim X)$;
- лог-лінійна - $(\ln(Y) \sim X)$;
- показова - $\ln(Y) \sim \ln(X)$.

При відборі факторів для подальшого аналізу використовувалися критерії:

- узгодженість знаку парної кореляції з економічним змістом взаємозв'язку змінних;
- коефіцієнт парної кореляції незалежних змінних не перевищує 60% (по модулю);
- коефіцієнт кореляції фактору / лагового значення фактору з залежною змінною приймає максимальне значення.

Таблиця 3.5

Кореляційна таблиця. Лінійна залежність.

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
dollar_ep	75%	77%	67%	59%	55%	53%	50%	49%	45%	38%	34%	22%	1%
dollar_aver	64%	55%	45%	37%	30%	24%	18%	12%	6%	-1%	-7%	-14%	-19%
euro_ep	58%	67%	59%	54%	54%	52%	52%	56%	56%	54%	53%	42%	19%
euro_aver	71%	64%	56%	49%	43%	38%	33%	29%	23%	18%	12%	5%	-1%
CPI_1	71%	64%	56%	49%	43%	38%	33%	29%	23%	18%	12%	5%	-1%
CPI_2	77%	75%	70%	64%	57%	49%	39%	29%	20%	12%	2%	-5%	-6%
gdp	-80%	-84%	-81%	-70%	-52%	-31%	-12%	4%	18%	30%	42%	54%	67%
r_i	5%	15%	23%	27%	26%	24%	30%	27%	26%	9%	-10%	-18%	-18%
r_1	39%	45%	50%	56%	59%	53%	50%	40%	34%	13%	-3%	-13%	-19%
r_2	21%	34%	45%	54%	62%	64%	73%	73%	71%	60%	39%	26%	15%

Таблиця 3.6

Кореляційна таблиця. Лог-лінійна залежність.

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
dollar_ep	69%	72%	64%	55%	51%	48%	46%	44%	39%	32%	28%	17%	-5%
dollar_aver	58%	49%	40%	31%	24%	18%	12%	6%	0%	-6%	-12%	-19%	-25%
euro_ep	54%	63%	58%	52%	52%	48%	47%	50%	50%	48%	47%	37%	13%
euro_aver	65%	58%	50%	43%	37%	31%	27%	22%	17%	12%	6%	-1%	-7%
CPI_1	65%	58%	50%	43%	37%	31%	27%	22%	17%	12%	6%	-1%	-7%
CPI_2	76%	73%	67%	60%	53%	44%	34%	23%	14%	6%	-4%	-11%	-12%
gdp	-80%	-83%	-80%	-68%	-49%	-28%	-8%	7%	21%	33%	44%	54%	66%
r_i	13%	24%	29%	32%	29%	26%	30%	26%	24%	5%	-11%	-16%	-12%
r_1	41%	47%	51%	57%	59%	52%	47%	36%	29%	8%	-7%	-14%	-17%
r_2	25%	38%	48%	56%	63%	64%	72%	70%	66%	53%	32%	22%	14%

Таблиця 3.7

Кореляційна таблиця. Мультиплікативна залежність.

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
dollar_ep	69%	72%	66%	57%	53%	49%	47%	45%	40%	34%	31%	21%	3%
dollar_aver	57%	49%	41%	34%	28%	22%	16%	11%	5%	-1%	-7%	-14%	-20%

Продовження табл.3.7

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
euro_e p	55%	64%	60%	54%	54%	48%	47%	49%	49%	49%	48%	38%	18%
euro_a ver	63%	57%	50%	43%	37%	33%	29%	25%	21%	16%	11%	5%	0%
CPI_1	63%	57%	50%	43%	37%	33%	29%	25%	21%	16%	11%	5%	0%
CPI_2	76%	74%	68%	61%	53%	44%	34%	24%	16%	8%	0%	-6%	-7%
gdp	-80%	-83%	-79%	-68%	-49%	-29%	-9%	7%	21%	33%	44%	54%	66%
r_i	15%	24%	30%	34%	30%	26%	29%	25%	23%	5%	-11%	- 16%	- 12%
r_1	42%	48%	52%	58%	60%	52%	46%	35%	27%	7%	-7%	- 14%	- 18%
r_2	27%	40%	49%	57%	65%	65%	73%	70%	65%	52%	30%	20%	12%

В результаті проведеного кореляційного аналізу встановлено:

- кореляційні матриці для різних видів залежності практично не відрізняються, відхилення коефіцієнта кореляції в середньому становить 0,01
- 0,05. В цьому випадку для прогнозування доцільно використовувати просту лінійну залежність ($Y \sim X$), яка є найбільш стійкою з усіх наведених видів залежності;
- визначено оптимальні довжини лагів для кожного показника, які забезпечують найбільший (по модулю) рівень кореляції з цільовим показником, з урахуванням інтерпретації знаку коефіцієнта кореляції;
- проведено аналіз взаємозв'язків показників з цільової змінної на відповідність знаку кореляції економічному глузду.
- складено "короткий список" показників, що мають найбільший вплив на цільову змінну з урахуванням довжини лага (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

«Короткий список» макропараметрів

Змінна	Опис змінної	Лаг у місяця x	Значення кореляції для різних типів залежності		
			Лінійна	Лог- лінійна	Мультипли- кативна
gdp	Річний приріст ВВП в постійних цінах 2018 року, за останні 12 місяців, млрд. грн	1	-0.84	-0.83	-0.83

Продовження табл.3.8

1	2	3	4	5	6
dollar_ep	Приріст курсу долара США на кінець періоду, за останні 12 місяців грн/дол. США	1	0.77	0.72	0.72
CPI_2	ІСЦ на товари та послуги, за 12 міс. к попереднім 12 міс, %	0	0.77	0.76	0.76
r_2	Приріст процентної ставки за строковими депозитами, залученими банками у фізичних осіб (середньозважені ставки в річному обчисленні), за останні 12 місяців, в іноземній валюті, %	6	0.73	0.72	0.73
euro_ep	Приріст курсу євро на кінець періоду, за останні 12 місяців грн/євро	1	0.67	0.63	0.64

Тестування моделі було проведено методом крос-валідації. Часовий ряд був розбитий на 4 безперервних проміжків часу, кожен з яких послідовно використовувався для тестування моделі. На кожній ітерації формувалася нова навчальна вибірка шляхом виключення одного з 4-х проміжків. Модель будувалася на отриманій таким чином навчальній вибірці, а тестувалася на виключеному проміжку часу, що становить тестову вибірку. Таким чином, виходило 4 варіанти моделі з різними значеннями параметрів a , b . Для кожної з моделей фіксувався показник якості моделі - коефіцієнт детермінації R^2 , який визначався як для навчальної, так і для тестової вибірки. Потім розраховувався середній для всіх 4-х моделей показник R^2 на навчальній і тестовій вибірках. За зміною R^2 на навчальній вибірці робився висновок про стабільність прогнозів моделі.

Для успішного бек-тестінгу моделі повинні виконуватися такі критерії:

- модель повинна мати високий коефіцієнт детермінації R^2 на навчальній вибірці;
- відносне зниження R^2 на тестовій вибірці не повинно перевищувати 5%.

У таблицях 3.9 - 3.10 представлено результати бек-тестінгу моделей методом крос-валідації для двофакторної моделі змінними ВВП за рік в млн. грн. і обмінним курсом євро на кінець періоду.

Таблиця 3.9

Результати крос-валідації, R2

Набір даних	R2		
	Навчальна вибірка	Тестова вибірка	Δ
1	75.5%	72.5%	3.0%
2	77.4%	69.6%	7.8%
3	69.6%	74.8%	-5.2%
4	74.4%	70.3%	4.1%
Середні значення	74.2%	71.8%	2.4%

Таблиця 3.10

Результати крос-валідації, стандартна помилка

Набір даних	Стандартна помилка		
	Навчальна вибірка	Тестова вибірка	Δ
1	15.6%	17.5%	-1.9%
2	14.5%	18.6%	-4.1%
3	17.6%	15.0%	2.6%
4	13.5%	18.8%	-5.3%
Середні значення	15.3%	17.5%	-2.2%

Середня ефективність моделі на навчальній вибірці дорівнює 74,2%, на тестовій вибірці трохи нижче 71,8%. Відхилення 2.4% можна вважати допустимим. Фінальна модель показника ліквідності на повній вибірці даних в період з 01.01.2015 по 01.01.2019 рр. Коефіцієнти лінійної регресії обчислені методом найменших квадратів. Модель оцінки показника ліквідності має вигляд:

$$LCR_t = a + b1 * GDP_{annual}_t + b2 * EUR_t^{av}, \quad (3.2)$$

де, LCR_t – значення показника ліквідності у періоді t ;

- GDP_{annual} – значення змінної "ВВП в постійних цінах 2011 року, за рік, млрд.грн." в періоді t ;
- EUR_{av} – значення змінної "Курс євро, на кінець періоду., грн. / євро." в періоді t ;
- $a, b1, b2$ – коефіцієнти моделі (табл. 3.11).

Коефіцієнти моделі

Коефіцієнт	Значення
<i>a</i>	-0.144850
<i>b1</i>	0.433767
<i>b2</i>	-4.733100

На рисунку 3.2 представлені фактичні та прогнозовані значення показника ліквідності.

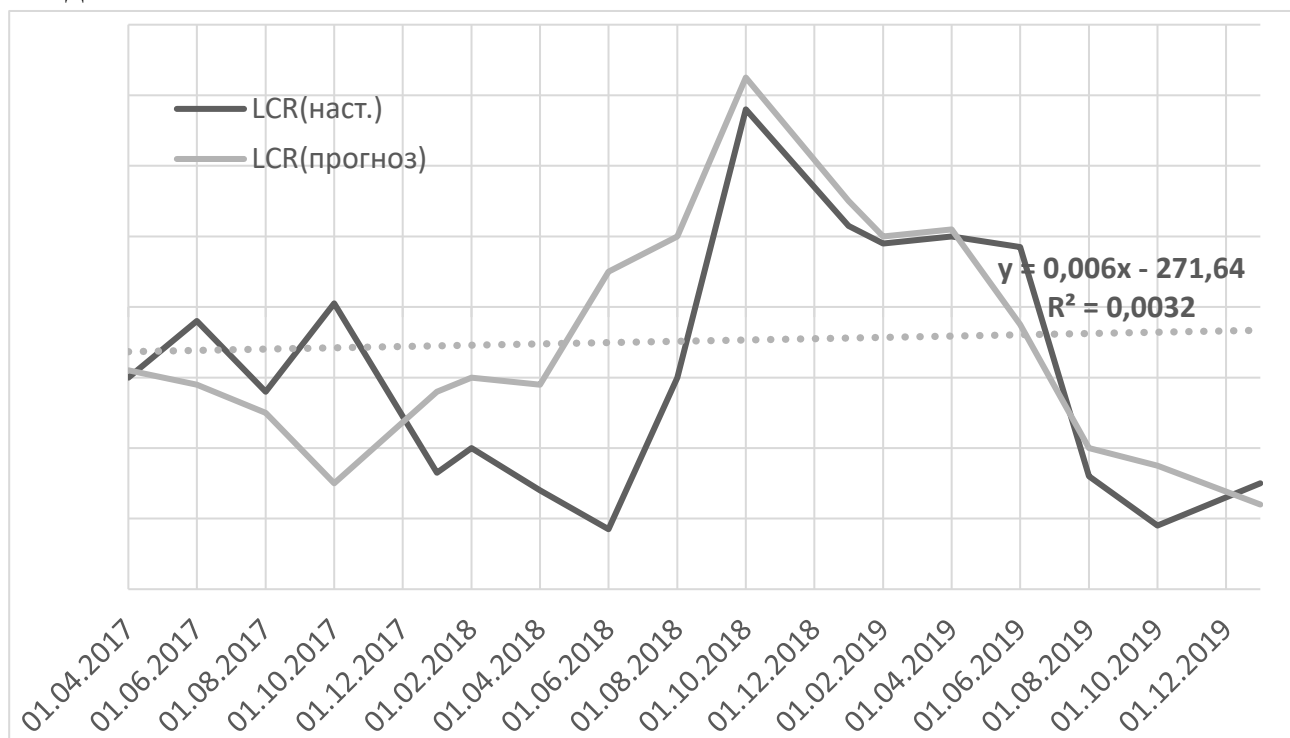

Рис.3.2. Порівняння фактичної та прогнозованої динаміки показника ліквідності

Таким чином, АТ «Укрсиббанк» був дуже добре забезпечений ліквідністю, мав високий рівень зовнішньої підтримки від акціонера в особі Держави. Перелічені фактори, за 2018 рік зробили можливим оновити рейтинги Банку та змінити прогноз за довгостроковим кредитним рейтингом Банку зі стабільного на позитивний. Покращення прогнозу за довгостроковим кредитним рейтингом АТ «Укрсиббанк», помітно послабити залежність Банку від його акціонера, та на практиці довести можливість стабільної безперебійної роботи націоналізованого банку. При цьому, допускається, що у 2020 році Банку може знадобитись докапіталізація, але вона може носити технічний характер.

Висновки до розділу 3

АТ "Укрсиббанк" повинен самостійно забезпечувати підтримку своєї ліквідності на заданому рівні на основі як аналізу її стану, що складається на конкретні періоди часу, так і прогнозування результатів діяльності і проведення в наступному науково обґрунтовані економічної політики в області формування статутного капіталу, фондів спеціального призначення і резервів, залучення позикових коштів сторонніх організацій, здійснення активних кредитних операцій.

Аналізуючи звітність вітчизняних банків, ми зробили висновок, що тільки 12% банків використовують три і більше сценаріїв для аналізу і управління ліквідністю, більшість банків використовують тільки сценарій кризи та більш сприятливих подій, що, на наш погляд, не дозволяє комплексно оцінити проблеми ліквідності та виробити оптимальні управлінські рішення. Відтак, виходячи із проведеного аналізу та практики стрес-тестування зарубіжних банків, вироблено та спрогнозовано результати за новітніми методами оцінки ліквідності банківської установи та надано рекомендації щодо впроваджен їх в дію.

Для підвищення стійкості АТ "Укрсиббанк" у несприятливих економічних умовах створено спеціальний документ «Базель III», орієнтований для всіх країн світу. Для підвищення стабільності, тому і прибутковості, у західних країнах використовують диверсифікацію ризиків банку, створення спеціальних резервів для різних установ, обмеження певних операцій, публічність звітів банків про фінансовий результат тощо, які можуть бути вдало застосовані в діяльності АТ "Укрсиббанк".

Виділивши дистанційний аудит як окрему складову внутрішнього аудиту, менеджмент банку полегшить роботу виїзному аудиту і частково вирішить проблемні питання організації процесу внутрішнього аудиту. Часті виїзди на перевірки – річ проблематична, а дистанційний аудит за наявності відповідної бази даних можна проводити систематично, що для менеджменту є зручним інструментом управління установою.

Даний відділ працює у Банку досить недовгий період, проте засвідчив своє

важливе місце у системі внутрішнього аудиту установи. Його робота перш за все забезпечується ефективною системою програмного забезпечення Банку. Однією з таких систем є програмне забезпечення Банкмастер, який охоплює усі відділення Банку по всій території України та надає можливість не тільки клієнтам банку здійснювати свої операції у будь-якому відділенні Банку, але і аудиторам так само відслідковувати всі без виключення проведені операції.

Також очевидно, що новий спосіб розрахунку ліквідності АТ «Укрсиббанк» надасть змогу більш точно оцінювати і прогнозувати рівень ліквідності даної установи, що допоможе більш точно та цілеспрямовано реагувати на показники ліквідності за допомогою способів, вказаних в данній роботі.

Авторегресійна та макроекономічна моделі показали хороші результати, зокрема авторегресійну модель краще використовувати для короткострокових прогнозів до року. Макроекономічну – навпаки, для більш довгострокових прогнозів на рік та більше. Це насамперед пов'язано зі специфікою макроекономічних показників, офіційні прогнози за якими публікуються на сайтах НБУ та Мінфіну.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження довело, що банківська ліквідність відіграє важливу роль в економіці країни. Підвищення ефективності управління ліквідністю АТ «Укрсиббанк», перш за все, від професійно налагодженої аналітичної роботи, яка має здійснюватися за такими напрямками, як: оцінка ризикованості окремих активів банку, їх доходності й можливості перетворення на засоби платежу; аналіз впливу на стан ліквідності окремих банківських операцій, здійснення яких супроводжується зміною структури активів та пасивів банку, а отже, і зміною стану його ліквідності; передбачення зміни співвідношення обсягу залучених вкладів та виданих кредитів з урахуванням макро- і мікроекономічних факторів; оцінка можливостей використання зовнішніх джерел поповнення ліквідних коштів. Щоденна робота з підтримки достатнього рівня ліквідності є неодмінною умовою самозбереження і виживання банку та забезпечує стійкість його функціонування. З огляду на це керівництво банку повинно не тільки вимірювати на постійній основі власну ліквідну позицію, але й здійснювати прогнозування потреби в фінансуванні за різних сценаріїв, включаючи несприятливі умови. На рівні окремого банку можна надати такі рекомендації, що сприяють підвищенню ліквідності.

По-перше, для банку загальною основою ліквідності виступає забезпечення прибутковості діяльності. Таким чином, якщо фактичне значення основного нормативного коефіцієнта ліквідності виявляється набагато більше, чим установлене мінімально допустиме, то діяльність такого банку буде негативно оцінюватися з погляду невикористаних можливостей, для одержання прибутку. У цьому зв'язку варто зауважити, що аналіз ліквідності балансу повинний проводитися одночасно з аналізом прибутковості банку. Досвід роботи показує, що банки одержують більше прибутку, коли функціонують на межі мінімально допустимих значень нормативів ліквідності, тобто цілком використовують надані їм права щодо залучення коштів у якості кредитних ресурсів. Водночас особливості роботи банку як установи, діяльність якої заснована на використанні коштів клієнтів, диктують необхідність застосування показників ліквідності. Максимальна

ліквідність досягається за максимізації залишків у касах і на кореспондентських рахунках стосовно інших активів. Але саме в цьому випадку прибуток банку мінімальний.

Максимізація прибутку потребує не збереження коштів, а їх використання для видачі позичок і здійснення інвестицій. Оскільки для цього необхідно звести касову готівку і залишки на кореспондентських рахунках до мінімуму, то максимізація прибутку ставить під загрозу безперервність виконання банком зобов'язань перед клієнтами. Отже, суть банківського управління ліквідністю полягає в гнучкому сполученні протилежних вимог ліквідності та прибутковості. Цільова функція управління ліквідністю банком полягає в максимізації прибутку при обов'язковому дотриманні економічних нормативів, що встановлюються власне банком. По-друге, підтримка ліквідності на необхідному рівні повинна здійснюватися за допомогою проведення зваженої політики управління активними і пасивними операціями. При цьому в управлінні активами банку варто звернути увагу на такі моменти:

- терміни, на які банк розміщує кошти, повинні максимально відповідати термінам залучення ресурсів;
- акцентувати увагу на підвищенні рентабельності роботи, в цілому, і на прибутковості окремих операцій, зокрема;
- менеджери з управління ліквідністю банку повинні контролювати діяльність усіх відділів банку, відповідальних за використання і залучення коштів, і координувати власну діяльність з роботою цих відділів.

Також вони повинні бути впевнені, що пріоритети й цілі управління ліквідними коштами очевидні. У недавньому минулому при розміщенні коштів ліквідність банку часто мала вищий пріоритет. Сьогодні управлінню ліквідними коштами загалом виділяється роль допоміжного механізму порівняно з пріоритетом банку

- наданням позик усім категоріям клієнтів;
- ефективним механізмом ризик-менеджменту на цьому етапі вважаємо перегляд портфелю інвестицій банку, оскільки деяка кількість коштів має бути переведена в стабільні цінні папери, наприклад, облігації державного

займу. Це дасть певну відстрочку миттєвої втрати платоспроможності та дозволить певним чином знизити вплив кризи;

- необхідно також працювати над зниженням ризику операцій.

Для розпізнавання ризиків незбалансованості ліквідності балансу і неплатоспроможності банку потрібне створення спеціальної системи щоденного контролю за рівнем показників ліквідності, аналізу чинників, що впливають на їх зміну. Для цього доцільне створення бази даних, що дозволяє оперативно одержувати всю необхідну інформацію для здійснення аналітичної роботи, на основі якої буде формуватися політика банку. У якості джерела для формування бази даних розглядаються як укладені кредитні і депозитні договори так і ті, що проробляються, договори про позики в інших банків, відомості про потребу в кредиті під товари відвантажені, термін оплати яких не наступив, щоденне зведення оборотів залишків по балансових рахунках, відомості про оборотність кредитів тощо. В управлінні пасивами банкам можна рекомендувати:

- застосовувати метод аналізу розміщення пасивів за їх термінами, що дозволяє управляти зобов'язаннями банку, прогнозувати і змінювати їх структуру залежно від рівня коефіцієнтів ліквідності,
- проводити зважену політику в області акумуляції ресурсів, впливати на платоспроможність;
- розробити політику управління і збільшення власного капіталу банку;
- контролювати співвідношення власного капіталу до залучених коштів.

По-третє, потреби банку в ліквідних коштах і рішення щодо їх розміщення повинні постійно аналізуватися з метою запобігання і надлишку, і дефіциту ліквідних коштів. Зайві ліквідні кошти, що не реінвестуються, призводять до втрат прибутків банку, у той час як їх дефіцит повинний бути швидко ліквідований щоб уникнути несприятливих наслідків поспішних позик або продажів активів, які також спричиняють втрату прибутків. У випадку виникнення надлишку ліквідних коштів банк повинен мати план інвестування цієї частини коштів з метою підвищення власних прибутків. За такого підходу банки оцінюють не фактичні, а очікувані потреби в ліквідних коштах, спираючись на певні ймовірнісні характеристики

майбутнього розвитку подій. Це дозволяє банку не формувати реальний резерв ліквідності, а лише планувати діяльність з фінансування можливого впливу грошових коштів.

Таким чином, вітчизняні банки повинні самостійно забезпечувати підтримку власної ліквідності на заданому рівні на основі як аналізу її стану, що складається на конкретні періоди часу, так і прогнозування результатів діяльності і проведення науково обґрунтованої економічної політики в області пасивних і активних операцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Положення "Про порядок формування обов'язкових резервів для банків України": Постанова Правління Національного банку України від 16.03.2006р. № 91, зі змінами. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
2. Положення "Про порядок рефінансування банків під заставу майнових прав на кошти банківського вкладу (депозиту), розміщеного в Національному банку України": Постанова Правління Національного банку України від 29.05.2006р. № 195, зі змінами. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
3. Положення "Про процентну політику Національного банку України": Постанова Правління Національного банку України від 18.08.2004 р. № 389. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
4. Положення "Про регулювання Національним банком України ліквідності банків України": Постанова Правління Національного банку України від 26.09.2006 р. № 378, зі змінами. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
5. Про додаткові заходи щодо діяльності банків": Постанова Правління Національного банку України від 11.10.2008р. № 319, зі змінами. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
6. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова Правління НБУ від 28.08.2001р. № 368. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
7. Про регулювання грошово-кредитного ринку": Постанова Правління Національного банку України від 07.11.2007р. № 403. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
8. Про регулювання грошово-кредитного ринку": Постанова Правління Національного банку України від 21.04.2008р. № 107. [Електронний ресурс] /

Верховна Рада України. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

9. Про терміни та можливі обсяги проведення Національним банком України окремих операцій з банками, передбачених у Положенні про регулювання Національним банком України ліквідності банків України, та вимоги щодо забезпечення, що пропонується банками": Постанова Правління Національного банку України від 14.11.2006р. № 434, зі змінами. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

10. Про регулювання грошово-кредитного ринку: Постанова Правління Національного банку України № 154 від 02.03.2015. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

11. Інструкція "Про порядок регулювання діяльності банків в Україні": Постанова Правління НБУ від 28.08.2001р. № 368, зі змінами від 17.12.2007р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

12. Про затвердження спеціального порядку здійснення заходів щодо фінансового оздоровлення банків : Постанова НБУ №405 від 01.12.2008. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

13. Аналіз банківської діяльності: [підручник] / А.М. Гарасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко та ін.; За ред. А.М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2003.- С. 436.

14. Банківський менеджмент: [навчальний посібник] / [Кириченко О.А., Гіленко І.В., Роголь С., Сиротян С.В., Немой О.]. - К.: Знання-Прес, 2002.- 438 с.

15. Банківські операції [Текст]: Підручник / за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. – 696 с

16. Буковинський С., Корнівська В. Досвід використання інструментів рефінансування в монетарній політиці Європейського центрального банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vnbu/2010_3/2010_03_4.pdf

17. Васюренко О.В., Волохата К. О. Економічний аналіз діяльності комерційних банків [Текст]: Навчальний посібник. - К.: Знання, 2006 – 463 с.

18. Васюренко О.В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: Навчальний посібник / Васюренко О.В., Волохата К.О. - К.: Знання, 2006. – 463 с.
19. Васюренко О.В. Облік і аудит у банках / Васюренко О.В., Сердюк Л.В., О.М. Сидоренко. – К.: Знання, 2006. – 595 с.
20. Вожжов С. П. Влияние фактора доступа к внешним источникам денежных средств на показатели ликвидности банка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://sevntu.com.ua/jspui/bitstream/123456789/1256/1/economiz 81.2007.104-407.pdf](http://sevntu.com.ua/jspui/bitstream/123456789/1256/1/economiz%2081.2007.104-407.pdf)
21. Вожжов А. П. Процессы трансформации банковских ресурсов: монография / А. П. Вожжов. – Севастополь: СевНТУ, 2006. – 339 с.
22. Вільна енциклопедія [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Стабільність>.
23. Волошин І. Прогноз впливу кредитного ризику на ліквідність і процентні надходження банку // Вісник НБУ. – 2016. - №8. – С. 15-20.
24. Галасюк В.В. Программа аудита кредитной деятельности банка. – <http://www.galasyuk.com.ua>
25. Документ Базельського комітету з банківського нагляду „Внутрішній аудит в банку та взаємовідносини наглядових органів і аудиторів” - <http://www.bis.org>
26. Документ Базельського комітету з банківського нагляду „Основи системи внутрішнього контролю в банківських установах” -- <http://www.bis.org>
27. Залишок коштів на коррахунках банків (оперативні дані) // www.bank.gov.ua.
28. Карпенко Г.В. Кредитна діяльність вітчизняних банків та можливості їх інтеграції до світової фінансової системи // Фінанси України. – 2007. - №2. – С. 89-97.
29. Ковч Б., Швець Н. Розмежування функцій внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту в банках України // Вісник НБУ. – 2017. - №2. - С. 15-19.
30. Кочетков В. М. Забезпечення фінансової стійкості сучасного комерційного банку: теоретико-методологічні аспекти: [монографія] / В.М.

Кочетков. — К.: КНЕУ, 2002. — 238 с.

31. Кривцова Т.О., Баранова В.Ю. Теоретико-методолгічні аспекти аудиту кредитних операцій банку // Аудитор України - 2015. - №12(96) –С. 14-18.

32. Лаптев С.М., Денисенко М.П., Кабанов В.Г., Любунь О.С. Банківська діяльність (вітчизняний та зарубіжний досвід): навчальний посібник. Київ: ВД «Професіонал», 2004. 320 с.

33. Ліквідність банківської системи України: Науково-аналітичні матеріали /В.І. Міщенко, А.В. Сомик та ін. — Вип. 12. — К.: Національний банк України; Центр наукових досліджень, 2008. — 180 с.

34. Міщенко В. Шляхи подолання фінансово-економічної кризи в Україні // Вісник НБУ. – 2009. - №2. – С. 3-9.

35. Мороз А.М. Банківські операції: Підручник – Київ: КНЕУ, 2016. – 384 с.

36. Облік у банках.: Конспект лекцій / Н.В. Глебова, К.Є. Курбатов. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2016. – 96 с.

37. Офіційний сайт ПАТ Приватбанк [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://privatbank.ua>.

38. Окремі дані про банки України - <http://www.bank.gov.ua>

39. Основні засади грошово-кредитної політики на 2008 рік: Рішення Ради Національного банку України від 22.11.2007 р. № 17, зі змінами від 27.10.2008р.

40. Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України // Вісник Національного банку України за 2009—2016рр.

41. Пінчук А. П. Сучасний світовий досвід діяльності мегарегуляторів ринків фінансових послуг та можливість його застосування в Україні / А. П. Пінчук // Ефективність державного управління. – 2012. - Вип. 33. – С. 363-370.

42. Прогнозування ефективності інвестиційного проекту. [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://pidruchniki.com/1566072162240/turizm/prognozuvannya_efektivnosti_investitsiy_nogo_proektu

43. Рудан В.Я. Якість управління ліквідністю банків як необхідна умова ефективного розвитку банківської системи України / В.Я. Рудан // Світ фінансів. – №2. – 2011. – С. 108-119.

44. Сп'як Г. Відображення кредитних операцій у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності банку: методика і практика // Вісник НБУ. – 2017. - №6. – С. 36 – 40.
45. Сп'як Г.І. Облік і аудит у банках: Навч. посібник. / Сп'як Г.І., Фаріон Т.І. – К.: Атіка, 2014. – 328 с.
46. Стельмах В.С. Контроль: інспектування, аудит, банківський нагляд: Монографія / В.С. Стельмах, А.О. Єпіфанов, І.В. Сало, М.А. Єпіфанова. – Суми: ВТД „Університетська книга”, 2006. – 432 с.
47. Склеповий І.Є. Складові стійкості комерційного банку / І. Є. Склеповий // Фінанси України. – 2002. – № 5. – С. 138 – 143.
48. Щукін Л. Інформаційні загрози для банківської системи: уроки українського антикризового PR // Вісник НБУ. – 2009. – №1. – С. 26.
49. Чабанова Н.В. Дистанційний аудит як складова внутрішнього аудиту банку // Вісник НБУ. - 2007. - №2. - С. 19-21.
50. Швець Н.Р. Внутрішній аудит у банку: сучасні тенденції в Україні // Фінанси України. - 2007. - №2 – С. 52-60.
51. Шелудько Н.М. Управління фінансовою стійкістю комерційних банків; Монографія – К.: Ін-т економіки НАНУ, 2002. - 228 с.
52. Ярошенко С.П. Теоретичні і методологічні основи контролю: Монографія. / Ярошенко С.П., Пін'юк Г.І., Кобичева О.С. – Суми: ВТД „Університетська книга”, 2007. – 251 с.
53. Національний банк України: офіційний сайт // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua.
54. Основні тенденції валютного ринку України // www.bank.gov.ua.
55. Основні тенденції грошово-кредитного ринку за жовтень 2017 року // www.bank.gov.ua.
56. Офіційний сайт Національного банку України // www.bank.gov.ua.
57. Ganley J. Surplus Liquidity / Implications for Central Banks Lecture Series no. 3. — Centre for Central Banking Studies Bank of England//http://www.bankofengland.co.uk/education/ccbs/handbooks_lectures.htm.

58. Basel Committee on Banking Supervision/ Basel III: The Liquidity Coverage Ratio and liquidity risk monitoring tools. January 2013// [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://www.bis.org/publ/bcbs238.pdf>

ДОДАТКИ

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «УКРСИББАНК» (код 09807750)

Консолідований звіт про фінансовий стан
на 31 грудня 2019 року
У тисячах українських гривень

	Примітки	31 грудня 2019 року	31 грудня 2018 року
АКТИВИ			
Грошові кошти в касі	7	2 190 833	2 332 174
Кошти в Національному банку України та обов'язкові резерви	7	3 135 959	2 458 291
Кошти в інших фінансових установах за амортизованою вартістю	8	10 151 526	12 320 451
Деривативи	26	20 577	12 402
Кредити та заборгованість клієнтів за амортизованою вартістю	9	21 371 168	26 137 962
Цінні папери та інвестиції	10	13 341 326	5 463 313
Майно та обладнання	11	1 230 895	1 199 684
Інвестиційна нерухомість		4	172
Нематеріальні активи	11	521 688	475 165
Відстрочені податкові активи та передоплати з поточного податку на прибуток	22	609 829	445 469
Активи, утримувані для продажу	12	-	212 880
Інші активи	13	622 902	985 098
УСЬОГО АКТИВІВ		53 196 707	52 043 061
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Заборгованість перед іншими фінансовими установами за амортизованою вартістю		3 979	5 927
Деривативи	26	702	7 387
Кошти клієнтів	14	45 340 073	41 098 991
Зобов'язання з поточного податку на прибуток	22	4 263	-
Інші зобов'язання	15	740 342	1 094 043
Субординований борг	16	249 348	3 066 893
УСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ		46 338 707	45 273 241
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
Статутний капітал	17	5 069 262	5 069 262
Емісійний дохід	17	811 229	811 229
Резерви переоцінки		981	981
Нерозподілений прибуток		968 424	881 501
Усього власного капіталу, який належить Групі		6 849 896	6 762 973
Неконтрольована частка		8 104	6 847
УСЬОГО ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ		6 858 000	6 769 820
УСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ		53 196 707	52 043 061

Затверджено до випуску та підписано:

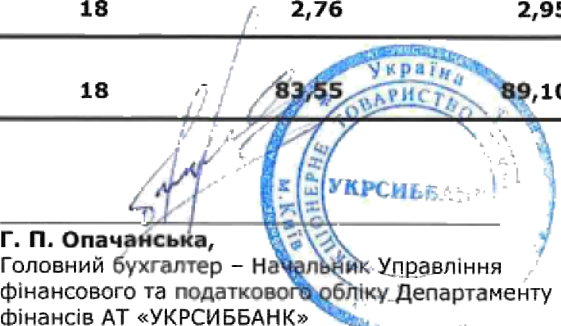

А. Б. Кашперук,
Виконувач обов'язків голови Правління
АТ «УКРСИББАНК»

Г. П. Опачанська,
Головний бухгалтер – Начальник Управління
фінансового та податкового обліку Департаменту
фінансів АТ «УКРСИББАНК»

26 березня 2020 року

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «УКРСИББАНК» (код 09807750)

Консолідований звіт про прибутки або збитки та інші сукупні доходи
за рік, який закінчився 31 грудня 2019 року
У тисячах українських гривень

	Примітки	За 12 місяців 2019 року	За 12 місяців 2018 року
Процентні доходи	19	5 236 310	4 585 703
Процентні витрати	19	(1 030 138)	(705 472)
Комісійні доходи	20	2 304 140	2 147 998
Комісійні витрати	20	(567 564)	(523 862)
Чистий прибуток від переоцінки іноземної валюти, торгових операцій з іноземною валютою та деривативів	26	567 787	486 016
Чистий прибуток від цінних паперів та інвестицій, які оцінюються за справедливою вартістю, із відображенням переоцінки у складі прибутку або збитку		10 603	37
Чистий (збиток)/прибуток від іншої діяльності		(79 927)	6 370
Зменшення корисності активів, утримуваних для продажу	12	-	(7 966)
Прибуток від інвестицій в асоційовані підприємства	12	-	42 333
Чисті доходи від банківської діяльності		6 441 211	6 031 157
Витрати, пов'язані з персоналом		(1 964 264)	(1 612 708)
Адміністративні та інші операційні витрати	21	(1 089 509)	(993 165)
Знос та амортизація приміщень, вдосконалень орендованого майна, обладнання та нематеріальних активів		(353 682)	(282 854)
Чисті операційні доходи		3 033 756	3 142 430
Резерв під очікувані кредитні збитки	23	(153 286)	121 282
Чисті операційні доходи		2 880 470	3 263 712
Чисті доходи від необоротних активів		29 589	35 462
Прибуток до оподаткування		2 910 059	3 299 174
Витрати з податку на прибуток	22	(295 015)	(510 324)
Чистий прибуток за звітний період		2 615 044	2 788 850
Усього сукупних доходів за звітний період		2 615 044	2 788 850
Прибуток, який належить:			
Власникам Групи		2 613 787	2 788 304
Неконтрольованій частці		1 257	546
Прибуток за рік		2 615 044	2 788 850
Усього сукупних доходів, які належать:			
Власникам Групи		2 613 787	2 788 304
Неконтрольованій частці		1 257	546
Усього сукупних доходів за рік		2 615 044	2 788 850
Прибуток на одну просту акцію (гривень на акцію)	18	2,76	2,95
Прибуток на одну привілейовану акцію (гривень на акцію)	18	83,55	89,10
Затверджено до випуску та підписано:			
А. Б. Кашперук, Виконувач обов'язків голови Правління АТ «УКРСИББАНК»		Г. П. Опачанська, Головний бухгалтер – Начальник Управління фінансового та податкового обліку Департаменту фінансів АТ «УКРСИББАНК»	

26 березня 2020 року

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «УКРСИББАНК» (код 09807750)

Консолідований звіт про зміни у власному капіталі
за рік, який закінчився 31 грудня 2019 року
У тисячах українських гривень

Примітки	Належить власникам Групи					Неконтрольована частка	Усього власного капіталу
	Статутний капітал	Емісійний дохід	Резерви переоцінки	Нерозподілений прибуток/ (накопичений дефіцит)	Усього		
Залишок станом на 31 грудня 2017 року (із впливом від першого застосування МСФЗ 9)	5 069 262	811 229	981	(703 145)	5 178 327	6 301	5 184 628
Вибуття дочірніх підприємств	-	-	-	(3 658)	(3 658)	-	(3 658)
Прибуток за рік	-	-	-	2 788 304	2 788 304	546	2 788 850
Усього сукупних доходів за 2018 рік	-	-	-	2 788 304	2 788 304	546	2 788 850
Виплата дивідендів 17	-	-	-	(1 200 000)	(1 200 000)	-	(1 200 000)
Залишок станом на 31 грудня 2018 року	5 069 262	811 229	981	881 501	6 762 973	6 847	6 769 820
Прибуток за рік	-	-	-	2 613 787	2 613 787	1 257	2 615 044
Усього сукупних доходів за 2019 рік	-	-	-	2 613 787	2 613 787	1 257	2 615 044
Виплата дивідендів 17	-	-	-	(2 526 864)	(2 526 864)	-	(2 526 864)
Залишок станом на 31 грудня 2019 року	5 069 262	811 229	981	968 424	6 849 896	8 104	6 858 000

Затверджено до випуску та підписано:

А. Б. Кашперук,
Виконувач обов'язків голови Правління
АТ «УКРСИББАНК»

Г. П. Опачанська,
Головний бухгалтер – Начальник Управління
фінансового та податкового обліку Департаменту
фінансів АТ «УКРСИББАНК»

26 березня 2020 року

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «УКРСИББАНК» (код 09807750)

Консолідований звіт про рух грошових коштів за прямим методом
за рік, який закінчився 31 грудня 2019 року
У тисячах українських гривень

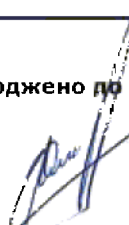
Примітки	За 12 місяців 2019 року	За 12 місяців 2018 року
Рух грошових коштів від операційної діяльності		
Процентні доходи отримані	5 138 850	4 532 735
Проценти витрати сплачені	(1 038 511)	(692 359)
Прибутки, отримані від торгових операцій з іноземною валютою та деривативів	520 267	390 559
Комісійні доходи отримані	2 298 023	2 156 480
Комісійні витрати сплачені	(666 293)	(512 588)
Інші операційні витрати сплачені	(69 941)	(17 689)
Витрати, пов'язані з персоналом, сплачені	(1 854 313)	(1 562 491)
Адміністративні та інші операційні витрати сплачені	(1 063 477)	(987 664)
Податок на прибуток сплачений	(455 354)	(210 095)
	2 809 251	3 096 888
Зміни в операційних активах та зобов'язаннях		
Чисте збільшення обов'язкових резервів	(165 998)	(233 809)
Чисте зменшення коштів в інших фінансових установах	1 611 026	1 909 046
Чисте зменшення/(збільшення) кредитів та заборгованості клієнтів	3 789 953	(3 728 543)
Чисте збільшення цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю, із відображенням переоцінки у складі прибутку або збитку	(75 187)	-
Чисте зменшення/(збільшення) інших активів	410 051	(266 714)
Чисте зменшення заборгованості перед іншими фінансовими установами	-	(60 000)
Чисте збільшення коштів клієнтів	7 101 089	5 029 333
Чисте (зменшення)/збільшення інших зобов'язань	(396 459)	62 810
	15 083 726	5 809 011
Рух грошових коштів від інвестиційної діяльності		
Придбання цінних паперів	(288 990 099)	(203 302 508)
Надходження від погашення цінних паперів	281 040 000	201 013 515
Придбання приміщень, обладнання та нематеріальних активів і вдосконалення орендованого майна	(532 373)	(634 078)
Надходження від продажу приміщень та обладнання	38 199	38 222
Дивіденди отримані	-	30 165
Надходження від вибуття активів, утримуваних для продажу	213 516	-
	(8 230 757)	(2 854 684)

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «УКРСИББАНК» (код 09807750)

Консолідований звіт про рух грошових коштів за прямим методом
за рік, який закінчився 31 грудня 2019 року (продовження)
У тисячах українських гривень

	Примітки	За 12 місяців 2019 року	За 12 місяців 2018 року
Рух грошових коштів від фінансової діяльності			
Погашення інших позикових коштів		(1 946)	(1 094)
Погашення субординованого боргу	16	(2 427 552)	-
Дивіденди виплачені	17	(2 526 864)	(1 200 000)
Чисті грошові кошти, використані в фінансовій діяльності		(4 956 362)	(1 201 094)
Вплив змін у офіційних курсах обміну валют, встановлених НБУ, на грошові кошти та їхні еквіваленти		(1 006 356)	(332 900)
Чисте збільшення грошових коштів та їхніх еквівалентів		890 251	1 420 333
Грошові кошти та їхні еквіваленти на початок звітного періоду	7	8 147 691	6 727 358
Грошові кошти та їхні еквіваленти на кінець звітного періоду	7	9 037 942	8 147 691

Затверджено до випуску та підписано:

А. Б. Кашнерук,
Виконавч обов'язків Голови Правління
АТ «УКРСИББАНК»

Г. П. Опачанська,
Головний бухгалтер – Начальник Управління
фінансового та податкового обліку Департаменту
фінансів АТ «УКРСИББАНК»

26 березня 2020 року

UKRSIBBANK
BNP PARIBAS GROUP

Ректорові Національного технічного
університету «Дніпровська політехніка»
академіку НАН України
професору Півняку Г.Г.

ЗАМОВЛЕННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Просимо Вас надати можливість студентці групи 072-17зск-2 Інституту заочної освіти НТУ «Дніпровська політехніка» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» Бут Ользі Володимирівні виконати кваліфікаційну роботу на тему: «Визначення надійності та ліквідності банківської установи (на прикладі АТ «Укрсиббанк»)» з використанням обліково-економічної інформації кредитної установи АТ «Укрсиббанк».

Тема роботи є актуальною для АТ «Укрсиббанк», і становить практичний інтерес для удосконалення розрахунків ліквідності та надійності, а заходи щодо поліпшення фінансової діяльності та запропоновані схеми прогнозування підвищать фінансові результати і можуть бути впровадженні в діяльність банку.

Фінансово-економічна інформація передана для виконання дипломної роботи є конфіденційною і не підлягає оприлюдненню.

Заст.нач.фінансового
відділу

А.О.Олефіренко

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу студентки Інституту заочної освіти НТУ «Дніпровська політехніка» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» на тему: «Визначення надійності та ліквідності банківської установи (на прикладі АТ «Укрсиббанк»)»

Бут Ольги Володимирівни

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю удосконалення управління, аналізу і контролю за ліквідністю та показниками надійності комерційних банків. Тема широко розкрита, особливо детально розглянутий облік як інформаційна база аналізу і контролю діяльності банку, що в подальшому відіграло значну роль при впровадженні результатів в практичну діяльність.

Позитивним моментом є дослідження теоретичних та організаційно-методологічних питань побудови системи управління, аналізу і контролю за контролем ліквідності ресурсів фінансової установи. Висновки і пропозиції, викладені в кваліфікаційній роботі, є достатньо аргументованими. Теоретичне значення полягає у визначенні основних напрямів удосконалення організації та методології аналізу і контролю фінансової політики АТ «Укрсиббанк». Практична цінність дослідження сприяють удосконаленню організації та методології аналізу і контролю в плануванні надійності та ліквідності банку.

Загальний висновок про рекомендацію кваліфікаційної роботи до захисту та присвоєння їй автору ступеня «бакалавр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» з оцінкою «відмінно».

Заст.нач. фінансового
відділу

Оліфіренко А.О.